

Vapaa-ajan asumisen ekotehokkuus
(VAPET)
**Mökkeily elämäntapana
ja ekotehokkaiden
käytäntöjen hyväksyttävyyys**

KIRSTI AHLQVIST
MINNA SANTAVUORI
PEKKA MUSTONEN
ILMO MASSA
ARJA RYTKÖNEN

**TTS tutkimuksen raportteja ja oppaita 36
Nurmijärvi 2008**

**Vapaa-ajan asumisen ekotehokkuus
(VAPET)**

Mökkeily elämäntapana ja ekotehokkaiden käytäntö- jen hyväksyttävyyys

Kirsti Ahlqvist, Tilastokeskus

Minna Santavuori, Tilastokeskus / Helsingin yliopisto

Pekka Mustonen, Tilastokeskus

Ilmo Massa, Helsingin yliopisto

Arja Rytkönen, TTS tutkimus

TTS tutkimuksen raportteja ja oppaita 36

ISBN 978-951-788-401-3

ISSN 1797-1659

Nurmijärvi 2008

TTS
PL 5 (Kiljavantie 6)
05201 RAJAMÄKI

		Julkaisusarja ja numero TTS tutkimuksen raportteja ja oppaita 36		
		Julkaisuaika (kk ja vuosi) Huhtikuu 2008		
Tekijä(t) Kirsti Ahlqvist, Minna Santavuori, Pekka Mustonen, Ilmo Massa, Arja Rytönen		Toimeksiantaja Ympäristöministeriö		
Julkaisun nimi Vapaa-ajan asumisen ekotehokkuus (VAPET) – Mökkeily elämäntapana ja ekotehokkaiden käytäntöjen hyväksyttävyyys		Tutkimuksen nimi Vapaa-ajan asumisen ekotehokkuus (VAPET)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Raportti on osa ympäristöministeriön Ympäristöklusterin tutkimusohjelmaan kuuluvaa tutkimusta Vapaa-ajan asuminen ja ekotehokkuus (VAPET). Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, minkälaisia seurouksia ekotehokkuuden kannalta on vapaa-ajan asukkaiden elämäntavan valinnoilla ja vapaa-ajan asumiseen liittyvillä käytännöillä, sekä millaisia tulevaisuuden muutoksia on näköpiirissä. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, miten tietyillä uusilla teknologioilla ja käytännöillä voitaisiin parantaa mökkeilyn ekotehokkuutta, sekä miten nämä palvelisivat vapaa-ajan asukkaiden tarpeita mahdollisimman hyvin. Raportissa esitellyt tulokset perustuvat vapaa-ajan asukkaiden ryhmähaastatteluihin ja kyselyyn.</p> <p>Ekotehokkuuden kannalta vapaa-ajan asumisessa ongelmana ovat mökkimatkat, jotka useimmiten tehdään henkilöautolla sekä vapaa-ajan asunnon lämmitys. Lämmitykseen liittyvä energiankulutus on lisääntymässä peruslämmityksen yleistyessä. Tämä puolestaan on seurausta siitä, että ns. kakkosasumisen suosio lisääntyy ja samalla vapaa-ajan asuntojen varustetasoa parannetaan.</p> <p>Tutkimuksessa selvitetty teknologiat ja käytännöt olivat toisaalta perinteisiä, suomalaisen askeettiseen kesämökkikulttuuriin liittyviä sekä toisaalta uutta teknologiaa ja palveluja hyödyntäviä. Vapaa-ajan asukkaita eniten kiinnostaneet teknologiat ja palvelut olivat vaihtoehtoiset lämmitys- ja vesihuoltoratkaisut, jotka vaikuttavat asumisen ekotehokkuuteen. Liikkumisen ekotehokkuuteen vaikuttavista käytännöistä vapaa-ajan asukkaita kiinnostivat eniten julkinen liikenne, sähköiset palvelut, paikalliset palvelut sekä mahdollisuus tehdä etätöitä vapaa-ajan asunnolla. Vapaa-ajan asukkaiden toiminnan ekotehokkuuteen vaikuttavista asioista mielenkiintoa oli eniten omatoimisuuden ja paikallisten palveluiden mielekkääseen yhdistämiseen kodinhoito- ja huoltotöissä sekä ylipäätään paikallinen osallistuminen.</p>				
<p>Avainsanat mökkeily, vapaa-ajan asuminen, elämäntapa, ekotehokkuus, liikkuminen, lämmitys, vesihuolto, palvelut</p>				
ISBN 978-951-788-401-3	ISSN 1797-1659	Kieli Suomi	Sivuja 65+liitteet	Hinta (vain verkkoversiona)
Yksikkö TTS tutkimus, kodin toiminnallisuus teknologia ja palvelut PL 5, 05201 Rajamäki puh (09) 2904 1200		Myynti TTS (Työtehoseura ry) PL 5, 05201 RAJAMÄKI puh (09) 2904 1200 http://www.tts.fi , http://www.ttskauppa.fi		

SISÄLTÖ

ALKUSANAT	4
1 JOHDANTO	5
1.1 Tutkimuksen tausta ja tavoitteet.....	6
1.2 Tutkimusmenetelmien valinta	8
1.3 Tutkimukseen osallistuneiden mökkeilijöiden valinta ja aineistonkeruun toteutus	9
1.4 Osallistujat vapaa-ajan asukkaina	10
2 MÖKKEILYN MERKITYS	12
2.1 Mökkeilijäksi ryhtyminen.....	12
2.2 Mökkeilyn merkitykset ja liittyminen muuhun elämään	14
3 MÖKILLE LIIKKUMINEN JA OLESKELU MÖKILLÄ	22
3.1 Mökkimatkat	22
3.2 Mökillä käynnit ja oleskelu mökillä.....	22
3.3 Työssäkäynti ja etätyö	24
4 TYYTYVÄISYYS MÖKKIPAIKKAKUNTAAN	25
4.1 Suhde vapaa-ajan asunnon ympäristöön	25
4.2 Epävirallinen kanssakäyminen paikallisten asukkaiden ja naapureiden kanssa.....	28
4.3 Vaikuttaminen vapaa-ajan asunnon kunnan asioihin.....	29
4.4 Palveluiden saatavuus ja käyttö.....	29
5 MÖKKIEN VARUSTETASO JA SITÄ KOSKEVAT TOIVEET	32
6 UUSIEN KÄYTÄNTÖJEN JA TEKNOLOGIOIDEN HYVÄKSYTTÄVYYS	35
6.1 Vaihtoehtoiset lämmitysratkaisut.....	35
6.2 Vesihuoltoon liittyvät vaihtoehdot.....	39
6.3 Tieto- ja viestintäteknologia	42
6.4 Palveluiden käyttö ja yhteistoiminnallisuus.....	45
6.5 Itse tekeminen	50
6.6 Liikkumisen vaihtoehdot	50
7 VAPAA-AJAN ASUKKAIDEN TULEVAISUUDEN ODOTUKSET	54
8 YHTEENVETO JA EKOTEHOKKAAN MÖKKEILYN MAHDOLLISUUKSIEN HAAMOTTELUA	57
8.1 Vapaa-ajan asumisen ekotehokkuuden parantamisen mahdollisuudet	58
8.2 Vapaa-ajan asumisen trendit.....	59
LÄHTEET	64

ALKUSANAT

Tämä raportti on osa ympäristöministeriön Ympäristöklusterin tutkimusohjelmaan kuuluvasta tutkimuksesta Vapaa-ajan asuminen ja ekotehokkuus (VAPET). Raportti liittyy hankkeen osaprojektin 2 – Teknisten ja sosiaalisten innovaatioiden ja käytäntöjen hyväksyttävyyden vapaa-ajan asukkaiden keskuudessa – raportointiin. Raportissa tarkastellaan vapaa-ajan asumiseen liittyviä ekotehokkaita teknologioita ja käytäntöjä vapaa-ajan asukkaiden tarpeiden kannalta. Osahankkeesta ilmestyy myös toinen raportti – Arja Rytkösen laatima Kotitalouskoneiden ja -laitteiden käytettävyyden ja käyttöturvallisuuden vapaa-ajan asunnolla (TTS tutkimuksen tiedote, kodin toiminnallisuus, teknologia ja palvelut 5/2008 (632)).

I JOHDANTO

Mökkeily on olennaisesti suomalaisen kulttuuriin kuuluva ja monille suomalaisille erittäin keskeinen elämänpiiri. Uusien vapaa-ajan asuntojen rakentaminen jatkuu. Trendinä on, että uudet vapaa-ajan asunnot ovat aikaisempia suurempia ja paremmin varustettuja ja ne rakennetaan usein pitkän matkan päähän vakituisesta asunnosta. Kestävän kulutuksen näkökulmasta katsottuna vapaa-ajan asuminen edustaa yhdyskuntarakenteen hajautumista ja siihen liittyviä ekologisista haittavaikutuksista, kuten energian ja materiaalien käytön lisääntymistä sekä liikenteestä ja asutuksesta tulevia päästöjä. Toisena vallitsevana muutossuuntana voidaan pitää vapaa-ajan asunnon omistajien ikääntymistä. Jo tällä hetkellä vapaa-ajan asukkaiden keski-ikä on melko korkea ja tulevaisuudessa iäkkäiden vapaa-ajan asukkaiden määrä kasvaa. Tämä asettaa myös vaatimuksia vapaa-ajan asuntojen varustetasolle sekä mökkipaikkakuntien palvelutarjonnalle.

Vapaa-ajan asuminen ja ekotehokkuus (VAPET) -tutkimushankkeessa tarkastellaan vapaa-ajan asumista kestävän kulutuksen ja ekotehokkuuden kannalta. Siinä tutkitaan vapaa-ajan asumisen vaikutuksia ekotehokkuuteen koko talouden tasolla, kehitetään vaihtoehtoisia teknologioita, palveluita ja käytäntöjä parantaa vapaa-ajan asumisen ekotehokkuutta sekä selvitetään vapaa-ajan asukkaiden tarpeita ja uusien teknologioiden ja käytäntöjen hyväksyttävyyttä (Kasanen ym. 2006). Hanketta rahoittaa ympäristöministeriön Ympäristöklusterin tutkimusohjelma. Koko hankkeessa ovat mukana TTS tutkimus (Työtehoseura), Helsingin yliopisto, Tampereen teknillinen yliopisto, Tilastokeskus, Suomen ympäristökeskus, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus ja Valtion teknillinen tutkimuskeskus. Käsillä oleva raportti liittyy hankkeen osaprojektiin 2, ”Teknisten ja sosiaalisten innovaatioiden ja käytäntöjen hyväksyttävyyden vapaa-ajan asukkaiden keskuudessa”. Tästä osiosta vastaavat Helsingin yliopisto, Tilastokeskus ja TTS tutkimus.

Käsillä olevassa raportissa esitellään tuloksia, joita saatiin vapaa-ajan asukkaiden ryhmähaastatteluista ja kyselyistä. Lähtökohtana oli tutkia vapaa-ajan asukkaita heidän oman mökkeilynsä tai vapaa-ajan asumisensa ehdoilla ja tarkastella uusien teknologioiden ja käytäntöjen hyväksyttävyyttä liitettynä mökkeilijöiden elämäntavan yhteyteen. Huomio kohdennettiin vapaa-ajan asukkaiden omiin näkemyksiin toivottavasta varustetasosta ja teknologiasta, palvelutarpeista, saatavuudesta ja palveluiden käytöstä.

Tutkimuksessamme ajatukset vapaa-ajan asumisen ekotehokkuudesta perustuvat näkemyksiin, että tietyin teknologisin ratkaisuin, palveluiden ja muiden käytäntöjen avulla voidaan parantaa vapaa-ajan asumisen ekotehokkuutta. Ekotehokkuudella tarkoitetaan sitä, miten sama hyöty tai hyvinvointi kuluttajille voidaan tuottaa pienemmin ympäristöpanoksilla¹. Teknisistä ratkaisuista tarkastellaan vapaa-ajan asunnon lämmitys- ja vesihuoltoa, joiden avulla voidaan vähentää energian käyttöä ja päästöjä. Lisäksi arvioidaan vapaa-ajan asukkaiden mahdollisuutta hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa ja sen avulla vähentää matkustustarvetta esimerkiksi asioiden hoitamiseen tai vähentää lämmitysenergian tarvetta säätelemällä vapaa-ajan asunnon lämpötilaa lämmityksen ohjauksjärjestelmillä. Palveluista ovat mukana erilaiset lähipalvelut sekä muun muassa vaihtoehtoiset tavat matkustaa vapaa-ajan asunnolle. Sosiaaliset innovaatiot liittyvät erilaisiin tapoihin tehdä asioita. Esimerkkinä voidaan mainita mökillä tehtävä etätö tai omatarveviljely.

Raportin ensimmäisessä luvussa kuvataan tutkimuksen tausta sekä tämän osatutkimuksen tavoitteet ja toteutus. Luvussa 2 käsitellään vapaa-ajan asumista, mökkeilijäksi ryhtymistä sekä sen merkityksiä. Luvussa 3 kuvataan liikkumista mökille ja oleskelua siellä. Luvussa 4 käsitellään vapaa-ajan asukkaiden tyytyväisyyttä mökkipaikkakuntansa, sen palveluihin sekä kanssakäymistä naapureiden ja paikallisten asukkaiden

¹ Ekotehokkuus eli ekologinen tehokkuus merkitsee luonnonvarojen käytön vähentämistä jokaista tuotettua tai kulutettua fyysistä tai talouden yksikköä kohti mahdollisimman vähän ympäristöä kuormittaen (Heinonen, Kasanen & Walls 2002, s. 6)

kanssa. Luvussa 5 käsitellään mökkien varustetasoa ja siihen liittyviä tarpeita. Luvussa 6 tarkastellaan, miten vapaa-ajan asukkaat ottivat vastaan haastattelussa esitetyt ekotehokkaat teknologiat ja uudet käytännöt. Luvussa 7 käsitellään vapaa-ajan asukkaiden näkemyksiä tulevaisuuden odotuksista. Luvussa 8 esitetään yhteenveto tutkimuksen tuloksista ekotehokkuuden näkökulmasta, tunnistetaan keskeisiä kehittämiskohteita sekä hahmotetaan vaihtoehtoisia tapoja suunnata vapaa-ajan asumista.

1.1 Tutkimuksen tausta ja tavoitteet

Vapaa-ajan asuntojen määrä on nykyisin noin puoli miljoonaa. Vapaa-ajan asuntojen säännöllisiä käyttäjiä on noin 1,8 miljoonaa. Mökkiläisiä asuu haja-asutusalueilla osaaikaisesti enemmän kuin vakinaisia asukkaita, joita on noin miljoona. (Sisäasiainministeriö 2001.) Vapaa-ajan asuminen edustaa hajautunutta yhdyskuntarakennetta, jolla on monia kielteisiä vaikutuksia ekotehokkuuden kannalta (Lahti ym. 1997; Perrels ym. 2005; Kasanen ym. 2006; Perrels & Kangas 2007).

Vapaa-ajan asunnot ovat yleensä perinteisiä kesäloman viettoon rakennettuja ”kesämökkejä”, joista nykyisellään vajaa kolmannes soveltuu ympärivuotiseen käyttöön. Vanhojen vapaa-ajan asuntojen rakennusten varustetaso on melko vaatimaton ja niitä pidetään usein kylmänä silloin, kun niitä ei käytetä. Viime vuosien merkittävimpiä kehitystrendejä on kuitenkin ollut mökkien varustetasoa ja käyttöaikaa nostamaan tarkoitettu peruskorjaaminen. Nykyään jo noin kaksi kolmasosaa mökeistä on sähköistetty, noin joka kuudennessa on pyykinpesukone sekä sisä-WC ja astianpesukonekin kuuluu melkein joka kymmenennen vapaa-ajan asunnon varustukseen (Nieminen 2004). Varustetason noustessa vesihuollon ja laitteiden kunnossapidon vuoksi mökkiä joudutaan usein lämmittämään kylmänä vuodenaikana, vaikka siellä ei paljon oleskeltaisi. Mökkeilyn suosion kasvaessa ja tonttipulan vuoksi mökkimatkat pitenevät.

Vapaa-ajan vieton ja vapaa-ajan asumisen tulevaan kehittymiseen vaikuttavat väestön ikärakenteen muutokset, elämäntapoihin liittyvät muutokset sekä esimerkiksi työn luonteeseen ja työmarkkinoiden joustavoitumiseen liittyvät muutokset. On oletettavissa, että vapaa-ajan asuminen on muuttumassa yhä enemmän niin sanotuksi kakkosasumiseksi, jolloin vapaa-ajan asunnolla vietetty aika lisääntyy. Tällöin keskeisiksi vapaa-ajan asumisen ekotehokkuuteen vaikuttaviksi asioiksi tulevat muun muassa asumisen kokonaisuuden järjestäminen, työnteon mahdollisuuksien järjestäminen vapaa-ajan asunnolla sekä palveluiden saatavuus läheltä vapaa-ajan asuntoa. Ekotehokkuuden lisääminen edellyttää teknologisten innovaatioiden lisäksi erilaisten sosiaalisten innovaatioiden kehittämistä.

Vapaa-ajan asumisen muuttumisesta seuraavat haasteet ekotehokkuuden kannalta voidaan kiteyttää seuraavasti:

- lämmityksestä ja laitteiden lisääntymisestä aiheutuvan sähköenergian kulutuksen kasvun hillintä
 - jätevesiasetuksen vaatimusten mukainen ja energiaa vähän kuluttava vesihuoltojärjestelmän kehittäminen
 - vapaa-ajan asunnoille kohdistuvan ja paikallisen liikenteen kasvun hillintä
- VAPET-tutkimuksen osahanke 2 pyrki selvittämään:
- 1) Minkälaisia seurauksia ekotehokkuuden kannalta on vapaa-ajan asukkaiden elämäntavan valinnoilla ja vapaa-ajan asumiseen liittyvillä käytännöillä?
 - 2) Millaisia tutkittaviksi valitut innovaatiot ja käytännöt ovat ekotehokkuuden näkökulmasta?
 - 3) Millainen hyväksyttävyyys ja yleistymisen mahdollisuudet valituilla innovaatioilla ja käytännöillä on, kun niitä tarkastellaan vapaa-ajan asukkaiden tarpeiden ja toiveiden kannalta?

Tutkittaessa mökkeilyä elämäntavan ja ympäristön näkökulmista, kiinnostuksen kohteena ovat silloin mökkeilyn ekologinen kuormittavuus sekä mökkeilyä koskevat kulttuuriset tulkinnat (Massa & Ahonen 2006, s. 6). Yhdistettäessä elämäntavan ja ekologian näkökulmia, voidaan puhua ympäristöelämäntavasta tai ekoelämäntavasta. Tästä voidaan erottaa ainakin kaksi ympäristöelämäntavallista ihannetyyppiä, joista ensimmäistä luonnehtii vapaaehtoisesti omaksuttu vaatimaton elämäntapa ja toista ekomoderni elämäntapa. Vapaaehtoisen vaatimattomuuden elämäntapaan liittyy tietoinen kuluksen rajoittaminen ja luopuminen esimerkiksi modernin yhteiskunnan tarjoamista elämää helpottavista laitteista. Ekomoderni elämäntapa nojautuu sen sijaan tieteellisen ja teknologisen kehityksen tuloksiin. Siinä kulutusta ei välttämättä rajoiteta, vaan se suuntautuu sellaisiin kohteisiin, jotka aiheuttavat entistä vähemmän ainevirtoja ja energiankulutusta. (Massa 2006, s. 104–106.) Vapaa-ajan asumisen yhteydessä voidaan puhua myös elämäntavan kaksoismorfologiasta, kaksimuotoisuudesta (Massa 2006, s. 115). Kaupunkielämäntapa poikkeaa vapaa-ajan asumisen elämäntavasta, joka usein mielletään luonnonläheiseksi ja vaatimattomaksi.

Tutkimuksessamme tarkastelluista, vapaa-ajan asumisen ekotehokkuutta parantavista teknologioista ja käytännöistä osa edustaa vaatimattomaan, luonnonläheiseen elämäntapaan liittyviä mökkeilyn käytäntöjä ja osa ekomodernisaatioon liittyviä uusia teknologioita. Ekotehokas mökkeily saattaakin syntyä näiden kahden luovasta yhdistelystä.

Tutkimukseen valitsemamme innovaatiot ja käytännöt on hahmotettu seuraavassa taulukossa.

Taulukko 1. Tutkimuksessa tarkastellut tekniset ja sosiaaliset innovaatiot ja käytännöt

Tekniset innovaatiot ja käytännöt	Sosiaaliset innovaatiot ja käytännöt
Lämmitysteknologia ja -käytännöt: - mökin jättäminen kylmilleen - puulämmitys - vakiotehoinen kuivanapitolämmitys - aurinko- ja tuulienergia - lämpöpumput - säteilylämmittimet - pellettilämmitys	Asumismuodon valinnat: - vapaa-ajan asumisen ja varsinaisen asumisen ekotehokas yhdistäminen - vapaa-ajan asunnon yhteiskäyttö
Vesijärjestelmät ja -käytännöt: - kantovesi, ulkokuusi, jäteveden imeyttäminen - muu pakkasenkestävä vesihuolto - biojätekäymälä - kuivikekäymälä asuinrakennuksen yhteydessä - harmaan veden käsittelyjärjestelmät	Paikallinen yhteistoiminta ja palveluiden käyttö: - epävirallinen apu ja kanssakäyminen - kaupallisten palveluiden käyttö (mm. mökkitalkkari) - julkiset palvelut
Liikenne sekä tieto- ja viestintäteknologia: - nettiyhteydet - turva- ja hälytysjärjestelmät - lämmityksen ohjausjärjestelmät	Etätö Julkinen liikenne Kaupalliset liikenne- ja mobiilipalvelut
	Kotitöiden järjestäminen - itse tekeminen - palveluiden käyttö - jätehuolto

Ekomodernisaatiota, jossa teknisin innovaatioin vaikutetaan materiaalien ja energian kulutusta vähentävästi edustavat tässä uusien lämmitysmuotojen – vakiotehoinen kuivanapitolämmitys, aurinko- ja tuulienergia, lämpöpumput – sekä tieto- ja viestintä-

teknologian antamat mahdollisuudet. Vaihtoehtoisilla lämmitysteknologioilla on mahdollista alentaa mökin sähkönkulutusta. Tieto- ja viestintäteknologia voi alentaa myös liikkumisen tarvetta, koska monenlainen asioiden hoito voidaan suorittaa etätoimintona. Ekomodernisaation piiriin voidaan lukea myös käytännöt, jotka saattavat välillisesti vähentää materiaalien ja energian kulutusta. Näitä ovat ekotehokkuutta parantavat sosiaaliset käytännöt, palveluiden käyttö ja etätyö mökillä. Palveluiden käytön ekotehokkuus perustuu toisaalta siihen, että ammattimaisessa palvelutarjonnassa on mahdollista säästää mittakaavaetuja sekä käyttää tuotteita ja materiaaleja tehokkaasti. Toisaalta kuluttajien lisätessä rahankäyttöä palveluihin muun kulutuksen osuus vähenee.

Perinteiseen vaatimattomaan elämäntapaan liittyvät käytännöt ovat esimerkiksi pitäytyminen kesämökin perinteisessä varustelutasossa sekä noudattamalla luonnonläheistä omavaraista elämäntapaa. Esimerkiksi kantovesi, kuivikekäymälä ja mökin jättäminen kylmilleen, kun siellä ei oleskella, ovat ekologisempia käytäntöjä kuin esimerkiksi sähkön käyttöön perustuvat lämmitys- ja vesihuoltojärjestelmät. Omatoiminen mökin kunnostus tai omien puutarha- ja keräilytuotteiden käyttö vähentää muun muassa kuljetuksiin liittyvää liikennettä.

Siitä, mikä määrittää kulutustapoja ja sitä, miten erilaisia kulutustapoja omaksutaan, on vallinnut monenlaisia ja ajan myötä muuttuneita käsityksiä. Perinteisesti kulutusta ja sen muutosta on tarkasteltu suhteessa yhteiskunnan rakenteellisiin tekijöihin, tuloihin, sosiaaliluokkaan, ikään ja asuinalueeseen. Kulutustutkimuksessa on jo vuosisadan ajan käytetty Thorsten Veblenin kehittämää ”trickle down” -käsitettä. Sen mukaan ylemmillä sosiaaliluokilla on taipumus hankkia sellaisia kulutusesineitä, joita on vaikeasti saatavilla, ja joiden voidaan ajatella vahvistavan haltijansa arvostusta. Veblen arveli, että yläluokan kulutuksen tyypilliset piirteet pyrkivät valumaan ajan myötä alemmille sosiaaliryhmille. (Veblen 2002, alkup. 1899.) Tämän logiikan mukaisesti Mika Pantzar on esittänyt kestotavaroiden leviämisestä, että uusien tuotteiden piilevä käyttöpotentiaali paljastuu usein vasta hyödykkeiden yleistyessä ja vakiintuessa kuluttajien arkeen. Hänen mukaansa uudet tuotteet käyvät läpi elinkaaren, jossa ne muuttuvat harvojen ylellisyysleluista ja erottautumisen välineestä arjen välttämättömyydeksi. Tällaisia hyödykkeitä ovat olleet esimerkiksi puhelin, radio, TV ja tietokone. Ylimmät sosiaaliluokat, rikkaimmat kansat ja vallan keskukset omaksuvat ensimmäisinä uudet hyödykkeet. (Panzar 1996.) Tämän mekanismin perusteella on arvioitu, että myös erialiset kulutustyyli, kuten esimerkiksi kulutuksen vapaaehtoinen rajoittaminen ympäristönsuojelun perusteella alkaa ylemmistä sosiaaliluokista ja leviää myöhemmin muihin ryhmiin (Aarts 1995).

Tässä tutkimuksessa emme ole voineet soveltaa trickle-down -teoriaa. Sen sijaan olemme soveltaneet ajatuksia ns. ”kärkikäyttäjistä” eli käyttäjistä, joiden elämäntilanne on sellainen, että uusille toimintamuodoille on tarvetta (von Hippel 1986). Näitä kärkikäyttäjiiä voi löytyä varsin erilaisista kuluttajaryhmistä. Esimerkiksi vapaa-ajan asukkaiden ikääntyminen luo mahdollisesti tarvetta uusille vapaa-ajan asumisen käytännöille.

1.2 Tutkimusmenetelmien valinta

VAPET-hankkeen osiossa 2 kerättiin vapaa-ajan asukkaita koskeva tutkimusaineisto. Vapaa-ajan asunnon omistajille kohdennettu aineistonkeruun tavoitteena oli tutkia vapaa-ajan asukkaiden tarpeita, toiveita ja tulevaisuudennäkymiä sekä käsityksiä koskien uusia ekotehokkaita käytäntöjä ja teknologisia ratkaisuja. Aineistonkeruumenetelmänä käytettiin ryhmähaastatteluja ja lomakekyselyä. Seuraavassa kuvataan ja perustellaan tutkimuksessa tehtyjä valintoja sekä luonnehditaan tutkimuksen kulkua.

Aineistonkeruu koostui seuraavista osioista:

- 1) ryhmähaastattelut
- 2) ryhmähaastatteluun osallistuneiden lomakekysely
- 3) ns. kärkikäyttäjien haastattelu

Ryhmähaastattelu valittiin aineistonkeruumenetelmäksi, koska se menetelmänä soveltuu hyvin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa syntyvien kokemusten, käytäntöjen ja käsitysten tutkimiseen, mitä innovaatioiden hyväksyttävyyden tutkimus edustaa. Koska ryhmähaastattelu sisältää ryhmän keskinäisen vuorovaikutuksen, se on yksilöllistä haastattelua lähempänä arkielämää, jossa mielipiteet, asenteet ja tavat muodostuvat, kun ihmiset toimivat sosiaalisessa ympäristössään.

Ryhmähaastatteluissa keskusteltiin vapaa-ajan asumiseen ja varusteisiin liittyvistä käsityksistä, tarpeista, toiveista sekä uusien innovaatioiden hyväksyttävyydestä.

Niin sanotuilla kärkikäyttäjillä tarkoitetaan tässä sellaisia vapaa-ajan asukkaita, jotka olivat omaksuneet jonkin tämän tutkimuksen kannalta oleellisen vaihtoehdoisen teknologian tai tavan toimia.

Lomakekyselyssä hankittiin taustatietoa ryhmähaastatteluihin osallistuneiden vapaa-ajan asuntojen ominaisuuksista, varusteista sekä palvelujen käytöstä. Koska vastaa- jien määrä tutkimuksemme oli pieni, lomakekyselyn avulla ei ollut tarkoitus saada yleistettävissä olevaa tietoa, mutta sen avulla voitiin arvioida tutkimukseemme osallistuneiden vapaa-ajan asunnon omistajien ja vapaa-ajan asuntojen sijoittumista koko vapaa-ajan asumisen kenttään. Lisäksi kyselytietojen avulla oli mahdollista suhteuttaa haastattelussa saatuja käsityksiä osallistujien omaan konkreettiseen tilanteeseen. Raportissa olemme myös verranneet saamiamme tuloksia aiemmin tehtyjen vapaa-ajan asumista koskevien tutkimusten tuloksiin.

Taulukko 2. Aineistonkeruun jakautuminen lomakekyselyyn ja haastatteluun

KYSELY: olemassa olevat käytännöt ja varusteet	HAASTATELU: uudet käyttötavat, käsitykset, toiveet, tarpeet
1. Vakituinen asunto	2. Mökkeilyn merkitys
2. Eri toimintojen merkitys vapaa-ajan asunnolla	3. Innovaatiot: liikennepalvelut, palveluautot, etätyö
3. Liikenne	4. Kiinnostus etätyöhön
4. Ansiotyö mökillä ja mökiltä	5. Tarpeet, toivottu varustetaso ja uusien innovaatioiden hyväksyttävyys
5. Varustus: vesihuolto, energia, lämmitys, koneistus	6. Tarpeet ja toiveet, uusien innovaatioiden hyväksyttävyys
6. Kanssakäyminen ja palveluiden käyttö	7. Tulevaisuuden odotukset
7. Mökin käyttötavat nyt ja tulevaisuudessa	

1.3 Tutkimukseen osallistuneiden mökkeilijöiden valinta ja aineistonkeruun toteutus

Vapaa-ajan asunnon omistajia² ryhmähaastatteluihin rekrytoitiin Helsingissä huhtikuussa 2007 pidetyiltä Mökkimessuilta. Tutkimuksen esittelypiste oli Saaristoasian neuvottelukunnan näyttelyosaston yhteydessä. Kiinnostuneille kerrottiin tutkimuksesta ja heille annettiin tutkimuksen esite. He täyttivät ilmoittautumislomakkeen yhteystietoineen. Ilmoittautumislomakkeita saatiin kaikkiaan 40. Kaikkiin ilmoittautuneihin otettiin yhteyttä puhelimitse ja heidän kanssaan sovittiin haastattelu-aika ja lähetettiin saapumisohjeet. Ryhmiä täydennettiin muutamalla tutkimuksesta kiinnostuneella vapaa-ajan asunnon omistajalla. Tämän lisäksi rekrytointia pyrittiin tekemään EREL-hankkeen yhteydessä Kuohijoella, jossa oli tarkoitus järjestää yksi ryhmähaastattelu. Ilmoittautuneita tuli kuitenkin vain kaksi, joten haastattelusta luovuttiin. Ilmoittautuneet täyttivät kuitenkin kyselylomakkeen.

Tutkimusta suunniteltaessa ajatuksena oli myös saada kokemuksia uusien käytäntöjen varhaisilta omaksujilta, niin sanotuilta kärkikäyttäjiltä. Tämän vuoksi mukaan rekry-

² Haastatteluissa oli mukana kaksi henkilöä, joilla ei ollut omaa vapaa-ajan asuntoa. Toinen heistä mökkeili tuttavien luona ja toisella oli pitkäaikainen vuokramökki.

tointiin karkikäyttäjät vaihtoehtoisesta tavasta matkustaa mökille (taksi) sekä vaihtoehtoisesta lämmitystavasta (vakiotehoinen kuivanapitolämmitys). Sattumalta mukaan tuli vielä kolmas vapaa-ajan asumisen käytäntöjä muuttanut osallistuja, joka oli vähentänyt mökkeilyä huomattavasti ja oli aikeissa luopua siitä kokonaan, koska oli muuttanut luonnonläheiseen asuinympäristöön sekä alkanut harrastaa veneilyä. Yksi karkikäyttäjistä osallistui ryhmähaastatteluun ja muita karkikäyttäjää haastateltiin erikseen.

Ryhmähaastatteluita järjestettiin kaikkiaan neljä Helsingissä Tilastokeskuksen SurveyLaboratoriossa. Lisäksi pidettiin yksi yksilöhaastattelu ja yksi parihaastattelu sellaisille osallistujille, joille ei yksikään ryhmähaastatteluajankohta sopinut (karkikäyttäjät). Haastattelut järjestettiin 8.5.–6.6.2007 välisenä aikana ja ne pidettiin pääsääntöisesti kello 17.30–19.30. Osallistujille tarjottiin pieni iltapala. Haastatteluihin osallistujat saivat Hannu Hautalan luontovalokuvateoksen ”Kesäyö”.

Haastattelut toteutettiin siten, että paikalla oli kaksi tutkijaa, joista toinen toimi keskustelun vetäjänä ja toinen teki muistiinpanoja. Haastattelut nauhoitettiin ja ne purettiin myöhemmin teksteiksi. Haastattelun lopuksi osallistujille jaettiin kyselylomake palautuskuorineen kotona täytettäväksi.

Haastatteluissa oli mukana yhteensä 35 osallistujaa, joista naisia oli 19 ja miehiä 16. Mukana oli neljä avioparia, jotka täyttivät yhden kyselylomakkeen. Kyselylomakevastauksia saatiin 34, joista 6 sellaisilta, jotka eivät osallistuneet haastatteluun. Haastattelurunko ja kyselylomake vastausjakaumineen ovat raportin liitteinä 1 ja 2.

Haastatteluissa keskustelu oli erittäin vilkasta ja monipuolista. Rekrytointitavasta johtuen osallistujat olivat aktiivisia vapaa-ajan asujia ja kiinnostuneita sen kehittämistä. Osallistujilla oli paljon sanottavaa vapaa-ajan asumiseen liittyvistä asioista. Vapaa-ajan asuminen oli tärkeä osa osallistujien elämää ja keskusteluissa siihen liitettiin määrittelyjä, millaista vapaa-ajan asumisen tai mökkeilyn tulisi olla. Keskusteluissa hahmotuivat tietyssä määrin erillisinä alueina perinteinen kesämökkeily ja niin sanottu kakkosasuminen. Kesämökkeilijöiksi lukeutuvat osallistujat liittyivät mökkeilyyn tietynlaisen askeettisuuden sekä erillisyyden ”arkielämästä” kuten ansiotyöstä. Niin sanottu kakkosasujat eivät tehneet selkeää eroa ”arkielämän” ja mökillä vietetyn vapaa-ajan välillä. Kun esimerkiksi perinteiset kesämökkeilijät eivät halunneet missään tapauksessa tehdä ansiotyötä mökillä, niin kakkosasujille ansiotyön tekeminen etätyönä oli yksi tapa pidentää mökillä oleskelun aikaa. Tällöin he olivat myös kiinnostuneita vapaa-ajan asunnon varustetason parantamisesta. Perinteisen mökkeilyn ja kakkosasumisen välinen jännite vaikutti käydyissä keskusteluissa siten, että esimerkiksi vapaa-ajan asunnon talvikauden peruslämmityksestä tai etätyöstä keskusteltaessa monetkaan eivät tästä omalta osaltaan keskusteluissa maininneet. Sen sijaan ne tulivat esiin kyselylomakevastauksissa. Tässä mielessä ryhmähaastattelu ja kyselylomake täydensivät toisiaan hyvin.

Seuraavassa tuloksista raportoitaessa on haastateltavien tunnistettavuuden estämiseksi heidän nimensä ja muut yksityiskohdat kuten paikkakuntien nimet poistettu.

1.4 Osallistujat vapaa-ajan asukkaina

Koska osallistujien rekrytointi tapahtui Helsingissä pidetyillä Mökkimessuilla, asuivat mukaan tulleet osallistujat pääsääntöisesti pääkaupunkiseudulla tai sen läheisyydessä. Saaristoasiain neuvottelukunnan näyttelyosastolla tapahtunut rekrytointi vaikutti lisäksi siihen, että varsin usean osallistujan vapaa-ajan asunto sijaitsi saaristossa, mutta ei suinkaan kaikkien. Kyselyyn vastanneiden vapaa-ajan asuntoja oli ympäri Suomen. Maakunnittain ne jakautuivat seuraavasti:

Uusimaa	6
Varsinais-Suomi	10
Itä-Uusimaa	1
Satakunta	2

Häme	2
Pirkanmaa	2
Päijät-Häme	1
Kymenlaakso	1
Etelä-Savo	5
Pohjois-Savo	1
Keski-Suomi	1
Lappi	2

Meren rannassa tai saarella sijaitsevat noin joka kolmannen vastaajan vapaa-ajan asunto. Hieman vajaalla puolella oli mökki sisävesien äärellä. Joka viidennen mökki oli kuivalla maalla.

Osallistujien vapaa-ajan asunnot saattoivat olla hyvinkin erilaisia. Mukana oli suomalaisen vapaa-ajan asumisen historian alkua ajoilta peräisin olevia 1800–1900 vaihteessa rakennettuja isoja huviloita, 1950–1970-luvuilla rakennettuja perinteisiä kesämökkejä, viime vuosikymmeninä rakennettuja hyvin varustettuja kakkosasuntoja sekä entisiä asuin- ja maataloja. Joillakin tutkimukseen osallistujista oli useita vapaa-ajan asuntoja esimerkiksi suvun yhteiskäytössä tai varsinaisen vapaa-ajan asunnon lisäksi niin sanottu viikko-osake. Kyselyvastaukset rajattiin koskemaan sitä vapaa-ajan asuntoa, jota vastaaja käytti eniten.

Älttäen tutkimukseen osallistujat olivat enimmäkseen 50 vuotta täyttäneitä ja vajaa kolmannes osallistujista oli eläkkeellä. Kotitalouksiin kuului yleisimmin yksi tai kaksi jäsentä. Vastaajien tulotaso vaihteli jonkin verran, mutta kaiken kaikkiaan tulotaso oli yleiseen tulotasoon verrattuna varsin korkea (vrt. Tilastokeskus 2007). Näiltä ominaisuuksiltaan osallistujat muistuttivatkin suomalaisia vapaa-ajan asunnon omistajia. Vapaa-ajan omistus painottuu 50–74-vuotiaiden ikäluokkaan sekä keski- ja suurituloisille kotitalouksille (Perrels & Kangas 2007; Pitkänen & Kokki 2005, s. 22).

Tutkimukseen osallistuneiden vakituinen asunto oli yleisimmin (56 prosenttia) asuinkerrostalossa. Omakotitalossa asui 21 prosenttia ja rivi- tai paritalossa 24 prosenttia vastaajista. Asunnot sijaitsivat tavallisesti esikaupunkialueella tai lähiössä (55 prosenttia), tai kaupungin keskusta-alueella (24 prosenttia). Vakituisen asunnon pinta-ala oli keskimäärin 109 m², pienin asunto oli 44 m² ja suurin 200 m². Pääkaupunkiseutulaisten mökkeilyä Järvi-Suomessa selvittäneen tutkimuksen mukaan pääkaupunkiseutulaisien vastaajien vakituisen asunnon tyyppi oli vajaassa puolessa tapauksissa kerrostaloasunto. Neljännes vastaajista asui omakotitalossa ja samoin neljännes rivi- tai paritalossa. Keskimääräinen asuinpinta-ala nousi lähelle 100 m²:ä. (Pitkänen & Kokki 2005, s. 23.) Pääkaupunkiseudulla asuvat vapaa-ajan asunnon omistajat asuvat kerrostalossa useammin kuin muualla asuvat mökkeilijät. Kaikista vapaa-ajan asunnon omistajista 60 prosenttia asui vuonna 2006 omakotitalossa tai vastaavassa (Tilastokeskus, Kulutustutkimus 2006).

2 MÖKKEILYN MERKITYS

Tässä luvussa tarkastellaan tutkimushenkilöiden mökkeilylle ja vapaa-ajan asumiselle antamia merkityksiä sekä sitä, miten mökkeilijöiksi tai vapaa-ajanasujiksi on ylipäättään päädytty. Suomalaisen vapaa-ajan asumisen perinne alkoi 1800-luvun puolella, kun kaupunkien säätyläiset siirtyivät kesäkuukausien ajaksi maalle koristeellisiin huviloihinsa. Huviloita oli 1900-luvun alussa noin tuhat. Kesämökkien yleistyminen nopeutui ensimmäisen kerran 1940-luvulla, mutta vasta 1960-luvulla mökit yleistyivät hyvin nopeasti. Tähän vaikutti mm. se, että vuoden 1960 säädetyin vuosilomalain mukaisesti lomaajat pitenevät. Kaupungeissa asunut keskiluokka alkoi hankkia mökkejä. Mökin omistaminen on ollut aina näihin päiviin asti riippuvaista sosioekonomisesta asemasta. (Melasniemi-Uutella 2004.) Kesämökkeilyn katsotaan nykyisin olevan erityisen merkityksellistä suurten ikäluokkien sukupolvelle, jonka juuret ovat maalla, ja joka on kokenut yhteiskunnan rakennemuutoksen, kaupungistumisen ja elintason nousun (Karisto 2006). Ensimmäiset massamökkailijät 1960-luvulla olivat kuitenkin suurimmaksi osaksi kaupunkilaisia toimihenkilöitä, joilta perityissä mökeissä nykypäivän mökkeilijät viettävät vapaa-aikaansa. Kesämökkeilyn yleistyminen ja mökkeilijäksi ryhtyminen on tapahtunut monen polun kautta.

2.1 Mökkeilijäksi ryhtyminen

Keräämämme haastatteluaineiston pohjalta hahmoteltiin neljä ryhmää, joissa tämänhetkinen mökkeilijänä oleminen oli rakentunut ainakin jossain määrin erilaisista poluista. Ryhmittely perustui haastatteluiden pohjalta muodostettavissa oleviin päälinjoihin. Yksilölliset mökkeilyhistoriat olivat monenkirjavia, joten yksittäiset henkilöt voisivat kuulua useampaankin ryhmään. Toisaalta oli niitäkin, jotka eivät täysin sijoitu mihinkään ryhmistä. Jonkinlaisia jaotteluita oli kuitenkin mahdollista tehdä. Ryhmiä erottaa toisistaan muun muassa se, missä vaiheessa elämää mökkeily oli aloitettu ja oliko mökki peritty vai hankittu itse. Selvästi suurin osa haastatteluihin osallistuneista sijoittui mökkeilyhistoriansa suhteen kahteen ensimmäiseen ryhmään. Vaikka kahteen viimeiseen ryhmään kuuluikin yhteensä vain alle kymmenen haastateltavaa, oli niiden erottaminen ensimmäisistä ryhmistä kuitenkin perusteltua, sillä mökkeilijäprofiilit olivat niissä melko omanlaisiaan. Kakkosasumisen ja perinteisemmän kesämökkeilyn välinen ero puolestaan näkyi jossain määrin myös mökkeilyhistorioissa, sillä perinteistä kesämökkeilyä harrastavat haastateltavat olivat pääsääntöisesti sijoitettavissa ensimmäiseen ja toiseen ryhmään. Kakkosasujia voisi sanoa löytyvän jokaisesta ryhmästä, mutta valtaosa kakkosasujista lukeutui profiililtaan kuitenkin toiseen ja neljänteen ryhmään.

Mökkeily lapsuudesta perittyinä tapana

Ensimmäisen ryhmän muodostivat ne, joille mökkeilyn voisi sanoa olevan lapsuudesta peritty tapa. Aikuisiällä mökkeilyä oli sitten jatkettu joko perintönä saadussa tai itse hankitussa mökissä. Lapsuusajan mökkeilyn ja mökin omistajuuden välissä oli voitu mökkeillä omiin vanhempiin ja sukulaisiin turvautuen tai vuokramökeissä. Toiset olivat pysyneet mökkielämässä kiinni puolisonsa kautta tämän vanhempien tai sukulaisten luona. Oli myös niitä, joilla mökin omistajuutta edeltänyt aika oli kulunut veneilyn parissa. Yhteistä oli se, ettei mökkeilylle juurikaan annettu mitään erityisiä syitä. Tähän ryhmään sopii Virpi Komulaisen (2007, s. 69) toteamus siitä, että joillekin mökkeily on tuttu tai peritty elämäntapa. Tällöin sitä ei ehkä tarvitse sen enempää perustellakaan. Aho ja Ilola (2006, s. 136) kirjoittavat tutkimuksessaan, että jotkut niistä, jotka olivat jatkaneet mökkeilyä lapsuuden kesämaisemissaan, eivät koskaan olleet erityisemmin

pysähtyneet miettimään mökin merkitystä. Mökki oli aina ollut olemassa, eikä sitä ollut kyseenalaistettu, muttei toisaalta ehkä mietitty sitäkään, onko mökki juuri sitä, mitä itse haluaa.

Mökkien perimisen yleisyydestä saa jonkinlaisen kuvan pääkaupunkiseutulaisten mökkeilyä Järvi-Suomessa tutkineen hankkeen tuloksista (Pitkänen & Kokki 2005, s. 25). Tutkimukseen osallistuneista suurin osa oli hankkinut vapaa-ajan asuntonsa itse ostamalla (54 prosenttia), mutta lähes yhtä moni oli perinyt vapaa-ajan asuntonsa tai tontin, jolla asumus sijaitsee (46 prosenttia). Jakauma on hyvin samanlainen tämänkin tutkimuksen haastateltavien osalta, jotka myös olivat kotoisin pääkaupunkiseudulta tai sen lähiympäristöstä. Karkeasti sanottuna noin puolella haastateltavista oli peritty vapaa-ajan asunto tai tontti, ja noin puolet oli ostanut vapaa-ajan asumuksensa itse.

Aloittelevat mökkeilijät

Toisessa mökkeilijäksi ryhtymistä kuvaavassa ryhmässä kuuluivat ne, jotka olivat aloittaneet mökkeilyn vasta aikuisiällä. Mökin omistajuus ei välttämättä ole ollut ensimmäinen kosketus mökkielämään, vaan mökkinsä perineiden tapaan ensin oli voitu olla vuokramökkeliijöitä tai mökkeilty puolison kautta. Oli kuitenkin myös niitä, jotka olivat aloittaneet mökkiuransa suoraan ostamalla oman mökin tai vapaa-ajan asunnon. Toiset olivat hankkineet mökin oman perheensä kanssa, toiset taas lähinnä itseään varten ja tällöin usein vasta vanhemmalla iällä. Koska mökkeily ei tässä ryhmässä ollut siirtynyt vanhemmilta perittyinä elämäntapana, annettiin mökkeilyn aloittamiselle useitakin syitä.

Mökkeliy oli saatettu aloittaa suvun vanhalla kotipaikkakunnalla tai omalla kotiseudulla, jolloin kyseessä oli voinut olla esimerkiksi kaipuu takaisin omille juurilleen tai yksinkertaisesti halu mökkeillä tutussa ympäristössä. Pitkäsen ja Kokin (2005, s. 24) tutkimuksen pääkaupunkiseutulaisista mökkeilijöistä noin 40 prosenttia ilmoitti juurtensa olevan maaseudulla, ja vapaa-ajan asunto olikin usein hankittu joltain lapsuuden kotiseutuun liittyvältä paikkakunnalta. Tähän ryhmään kuuluvilla mökkeilyn aloittamisen syynä oli joissain tapauksissa myös halu olla lähempänä omia lapsiaan ja lastenlapsiaan, jolloin mökki oli hankittu läheltä näiden vapaa-ajan asuntoa tai yhdessä näiden kanssa. Mökin omistajaksi oli voitu päätyä myös niin, että mökki-innostus oli saanut alkunsa matkailutyypisistä vuokramökkeliystä, mutta vähitellen oman mökin hankkiminen oli alkanut kuitenkin kiinnostaa enemmän.

Perinteen vaalijat

Oman erityisen vapaa-ajan asukkaiden ryhmänsä muodostivat ne, joilla mökkeilyssä on muun ohella kyse myös perinteistä. Mökkeilyyn tai vapaa-ajan asumiseen saattoi liittyä hyvinkin vahva perinteiden jatkamisen henki. Tähän ryhmään kuuluvat olivat perineet asumuksensa, ja heidän sukunsa oli saattanut asuttaa mökkipaikkaa jo useamman sukupolven ajan. Tällöin oma vapaa-ajan asuminen jatkoi suvun ketjua. Ajatuksena oli pitää yllä perinteitä säilyttämällä rakennus ja muut tilat entisellään niitä mahdollisimman vähän muuttaen. Toisaalta perinteet elävät myös erilaisissa toiminnoissa. Osalla mökillä olemiseen liittyi myös Virpi Komulaisen (2007, s. 68) havainto siitä, että mökillä toimintaa ei välttämättä tarvitse suunnitella, vaan asiat tehdään ja ne kuuluukin tehdä niin kuin aina ennenkin.

Uramökkeliijät

Haastateltavien joukossa oli myös vapaa-ajan asujia, joiden kohdalla voisi puhua mökkiurasta. He olivat olleet elämänsä aikana jo useamman mökin tai vapaa-ajan asunnon omistajia. Jotkut kertoivat, etteivät välttämättä olleet vielääkään asettuneet lopullisesti aloilleen, vaan että mahdollisesti nykyinenkin mökki tulevaisuudessa vaihdetaan johonkin toiseen. Erilaisista syistä, muun muassa ympäristön laadun heikkenemisen tai mökin

työläyden vuoksi entinen vapaa-ajan asunto oli myyty ja tilalle oli hankittu uusi aikaisempaa paremmin tarpeita vastaava asunto. Vapaa-ajan asunto saatettiin kokea myös si-
joituksena, joka voidaan aika ajoin realisoida. Usein voidaankin puhua vapaa-ajan asu-
misen urasta samoin kuin varsinaisen asunnon kohdalla.

*Mies A1: Mutta se rupes sitten ... näyttämään se vesi vähän epäilyttävältä siinä Suomenlahdessa, ja sitten siinä jo niin paljon kärkkyjiä oli, että oli pakko myydä pois tässä kaks vuotta sitten... että kun teki mieli piirtää toisenlainen mökki ja vaimo ha-
lus rakentaa taas, niin ruvettiin sinne rakentamaan, ja nyt asutaan tällä kolmannella mökillä.*

Tämän ryhmän vapaa-ajan asukkaiden taustat olivat osin yhteneviä ensimmäiseen ja toiseen ryhmään kuuluvien kanssa. Mökkiuralaiset kuitenkin erottuvat omana jouk-
konaan, sillä heillä mökkeily oli ehkä vähiten sidoksissa mihinkään tiettyyn paikkaan. Vaikka aikaisemmat mökit olivat saattaneetkin sijaita tutuilla seuduilla, ja vaikka ai-
emmissä paikoissa olisi kuinka viihdyttykin, ei paikan vaihtamiselle ole ollut esteitä. Esimerkiksi mökkipaikkakuntaan ei oltu kiinnytty ja sitouduttu niin vahvasti, että pois-
lähtö olisi tuntunut liian vaikealta. Tyypillisesti mökkiä vaihdettaessa myös luon-
nonympäristö oli vaihtunut – oli siirrytty esimerkiksi meren ääreltä sisämaahan. Matkan
varrella vapaa-ajan asunnon varustetaso oli myös usein parantunut.

2.2 Mökkeilyn merkitykset ja liittyminen muuhun elämään

Haastateltavien mökkeilylle antamia merkityksiä tarkastellaan seuraavassa seitsemään osioon jaoteltuina. Haastattelussa esiin nousseiden merkitysten lisäksi tarkastellaan ky-
selylomakkeen kysymykseen 53 annettuja vastauksia. Siinä kysyttiin erilaisten toimin-
tojen ja asioiden tärkeyttä vapaa-ajan asunnolla. Tässä tutkimuksessa havaittuja mökkei-
lyn merkityksiä vertaillaan myös aiempiin tutkimustuloksiin.

Mökille rentoutumaan

Mökki tarjoaa monelle mahdollisuuden rentoutumiseen. Mökille paetaan latautumaan,
ja siksi työntekoa mökillä pyritään välttämään. Tarkoituksena on levätä ja virkistäytyä,
jolloin mökki toimii henkireikänä työelämään. Mökillä vetäydytään hiljaisuuteen ja
oleskelemaan rauhassa kiireettömässä ympäristössä, jossa huolet ja hälinä unohtuvat.
Ajatuksena on nauttia olosta ilman tarkkoja kellonaikoja ja viettää laatu-aikaa.

*Mies A4: ... Pidetty sellasena paikkana, jonne lähteä vähän niinkun asioita pa-
koon.*

Nainen B3: ... Ja siinä niinkun unohtuu kaikki tää kaupungin hälinä ja kiire.

Kyselylomakkeella kysymyksessä 53 oli kaksi alakohtaa, jotka sopivat sisällöltään
haastateltavien itse esille tuomiin rentoutumiseen ja latautumiseen liittyviin mökkeilyn
merkityksiin. Vastausvaihtoehdot kysymyksessä olivat hyvin tärkeä, melko tärkeä, ei
lainkaan tärkeä, ei koske minua ja en osaa sanoa. Se että vapaa-ajan asunnolla pääsee ir-
tautumaan arjesta ja työstä, oli hyvin tärkeää tai melko tärkeää 28 vastaajalle 34:stä.
Vastausten jakautumiseen vaikutti varmaankin se, että väittämässä esiintyi sana ”työ” ja
että vastaajissa oli useita jo eläkkeelle jääneitä. Toinen virkistäytymiseen liittyvä väit-
tämä oli ”Voin nauttia hiljaisuudesta”. Hiljaisuudesta nauttiminen oli hyvin tai melko
tärkeää 31 vastaajalle.

Mökin merkitys rentoutumisen paikkana ei ollut yllättävä tulos, ja se on noussut
esiin muissakin mökkeilyä ja vapaa-ajan asumista koskevissa tutkimuksissa (mm. Pit-
känen & Vepsäläinen 2005, Aho & Ilola 2006). Kati Pitkäsen ja Mia Vepsäläisen (2005,
s. 182) tutkimuksessa rentoutumisen merkityksen nähtiin olevan sidoksissa siihen, min-
kälaisena toimintana ihmiset mökkeilyä pitävät. Kun mökki on rentoutumisen paikka,

jossa ollaan vapaita arkielämän aikatauluista, on mökkeily merkitykseltään ensisijaisesti loman viettoa. Tämän tutkimuksen haastateltavien puheissa rentoutuminen esiintyi erityisesti silloin, kun kyseessä olivat perinteisempää kesämökkeilyä harrastavat.

Irtautuminen ja vastapaino

Rentoutuminen on usein arjesta irtautumista. Irtautumisessa on kuitenkin kyse muustakin kuin virkistäytymisestä ja latautumisesta. Siihen liittyy myös fyysisen ympäristön erilaisuus, irtautuminen arjesta myös fyysisessä mielessä. Arjesta irti pääseminen tarkoittaa muun muassa sitä, että mökkeily on fyysisiltä puitteiltaan kaupunkiasumisesta erottuvaa. Koko mökkeilyharrastus on saatettu aloittaa sillä mielellä, että on tarkoituksellisesti lähdetty alkeellisiin oloihin. Joidenkin mielestä korkea varustelutaso ”menee liian arkiseksi”, elämäksi, jollaista eletään arjessa.

Nainen A1: ... Mutta tällä [teknologialla] ei ole mun mielestä mitään mökkeilemisen kanssa sen enempiä tekemistä, tää on niinkun arkitodellisuutta missä eletään muutenkin...

Mökillä halutaan elää toisin kuin kaupungissa, ja koska mökkielämä liittyy nimenomaan vapaa-aikaan, sen on erottauduttava kaupunkielämästä esimerkiksi alkeellisuuksissaan. Erityisesti monen perinteisen kesämökkeilijän mielestä mökkiympäristöön kuuluukin vaatimattomuus ja erilainen rekvisiitta kuin kaupungissa. Alkeellisissa oloissa on oma eksotiikkansa, ja liika koneellistaminen vie mökkeilystä hohdon pois. Tätä kautta koko elämäntyöli mökillä on toinen kuin kaupungissa, ja minimalistisuus toistuu monessa. Haastateltavat puhuivat elämäntavallisesta muutoksesta ja ympäristönvaihdoksen positiivisista vaikutuksista. Seppo Aho ja Heli Ilola (2006, s. 72–73) toteavat oman aineistonsa pohjalta, että vapaa-ajan asumisen modernisoitumisesta, kuten mukavuuksien lisääntymisestä huolimatta, on mökkeilyn perusmerkitys vielä hyvin perinteinen. Mokit koetaan yksinkertaisiksi asumuksiksi vailla turhia mukavuuksia. Virpi Komulainen (2007, s. 68) kirjoittaa kakkosasumisesta ja etätyötä koskevassa tutkimuksessaan, että maaseudulla työskentelemiseen liittyy antimodernin elämäntavan kaipuu. Ajatuksen voisi ulottaa myös mökkeilyyn, jolloin mökkeilyä harrastavan elämäntapaa kuvaa hyvin ajatus elämäntavan kaksoismorfologiasta eli kaksimuotoisuudesta. Tällöin kaupungissa vietettävä arkielämä on hyvinkin modernia, kun taas kesämökin varustelu pidetään tarkoituksellisesti vaatimattomalla tasolla (Massa 2006, s. 115).

Nainen D6: ... siellä sitte ollaan vähän niinkun pimeessä ja hämärässä, ei ilman valoja mut että ollaan haluttu primitiivisyyttä säilyttää, että se on oma viehätyksensä sellanen.

Mies A3: ... mutta jos ei ole laajakaistaa niin voi mennä paneen silakkaverkot veteen ja olla ihan yhtä onnellinen.

Mies B3: Kyllä pitää olla joitakin, tää on just se, maalla pitää olla asiat vähä eri tavalla kun kaupungissa. Se on se koko idea siinä.

Vastakkaisiakin näkemyksiä esiintyi. Tällöin ajatuksena oli usein se, että varustelu tekee mökkeilystä mukavampaa. Siinä missä joku nauttii veden pumpaamisesta kaivosta, joku toinen kokee rentouttavampana sen, että vettä saa hanaa kääntämällä. Monet puhuivatkin siitä, että esimerkiksi tämänhetkinen kriittinen suhtautuminen varusteluun saattaa muuttua, kun ikää tulee lisää.

Myös Pitkäsén ja Vepsäläisen (2005) mukaan mökki tarjoaa mahdollisuuden arjesta irtautumiseen. Siihen liittyy muun muassa halu paeta rutiineja ja työtä, kaikkea mikä liittyy arkiympäristöön, mutta mökkeily tarjoaa myös puhdasta vaihtelua (emt., s. 173). Vaihtelun merkitys vapaa-ajan asumisessa tuli esille myös käsillä olevassa tutkimuksessa. Haastateltavat sanoivat vapaa-ajan asumisen tarjoavan vaihtelua muulle elämälle, ja mökkeily mahdollistaa rutiineista irtautumisen. Useat haastateltavat kertoivat mökkei-

lyn toimivan nimenomaan vastapainona muulle elämälle. Vastapainoisuus voi saada muotonsa esimerkiksi fyysisen ympäristön ja siihen liittyvän arkielämästä irtautumisen kautta, mutta myös erilainen askartelu ja nikkarointi, kuten puutarhanhoito tuovat vastapainoa. Tällöin vastapainoisuus liittyy erityisesti siihen, että kaikenlaisessa konkreettisesti puuhastelussa näkee oman kädenjälkensä, mitä ei välttämättä tapahdu varsinaisessa ansiotyössä. Kun toiminta, fyysinenkin, on omaehtoista ja täysin erilaista kuin ansiotyö, se koetaan rentouttavaksi vastapainoksi (Komulainen 2007, s. 62).

Nainen C2: ... että jos päätyökseen ajattelee suuria ajatuksia, niin on ihana kun näkee jotain mitä on saanu käsillä aikaan.

Nainen B2: Jotenkin musta tuntuu että siellä on sitte vielä se että siellä saa puuhastella kaikenlaista semmosta, et ei siellä ole niin väliä että onnistuu joku kokeilu tai voit tehdä mitä sä haluat käsillä. Se ei täällä Helsingissä ole tämmösessä kerrostaloasunnossa oikeen, musta se antaa niinkun semmosen mukavan vastapainon just se tekemisen meininki, koko ajan siellä on jotain tekemistä, ja pakkokin tehdä jotain, mut että, tuntee että näkyikin vielä mitä tulee tehdyksi. Saa palkinnon siitä.

Vapaa-ajan asunto autonomian paikkana

Pitkänen ja Vepsäläinen (2005) nimeävät yhdeksi mökkeilyn motiiviksi itsensä toteuttamisen. Se pitää sisällään samoja asioita, joita on tarkasteltu edellä arjesta irtautumisen yhteydessä. Heidän tutkimuksessaan tuodaan esille yhtenä mökkeilyn merkityksenä mökkiympäristön tarjoama mahdollisuus itsensä toteuttamiseen erilaisen puuhastelun ja harrastamisen muodossa. Askareet ja harrasteet liittyvät usein konkreettiseen tekemiseen, jolloin omien aikaansaannosten näkeminen tuottaa mielihyvää. (Emt., s. 167.) Pitkänen ja Vepsäläinen liittävät itsensä toteuttamisen motiiviin myös sellaisia asioita, jotka koskevat vapautta: vapautta ympäristön paineista ja yksilölliseen valinnan vapautta (emt., s. 168). Tällöin mökki tai vapaa-ajan asuminen koetaan omana valtakuntana, jossa voi itse päättää omasta aikataulustaan ja omista tekemisistään (emt., s. 174, 182).

Samanlaisia mökkeilyyn liitettäviä merkityksiä esiintyi myös tämän tutkimuksen haastateltavien puheissa, varsinkin vapaa-ajan asukkaiksi lukeutuvilla. Itsensä toteuttamisen sijaan näitä merkityksiä voisi kutsua myös autonomian ilmenemismuodoiksi. Useat haastateltavat sanoivat, että mökki tai vapaa-ajan asunto on paikka, jossa saa tehdä, mitä haluaa. Tämä liittyy sekä mökkiin ja mökkiympäristöön fyysisessä mielessä että autonomiaan henkisellä tasolla. Omaan mökkiin pois sukulaisten nurkista pääseminen on usein ollut tärkeää. Mökillä saa myös itse päättää, ollako rauhassa yksikseen vai muiden seurassa. Ennen kaikkea mökki tarjoaa tilan, jossa voi tehdä tai olla tekemättä. Siellä saa itse päättää, mitä tehdä ja milloin tehdä. Mökillä päätös siitä, mitä tekee, milloin tekee vai tekeekö ollenkaan, on oma.

Nainen D3: ... ja sit että mäkin teen oikeestaan aika hullun lailla, et kannoin kiiviä niin että vieläkin on jalat kipeet, kun niitä vein siinä ympäri tonttia, mutta tota noin, mua ei mikään niinkun pakottanu siihen, et juuri mä saatoin valita että kiikutanko tämän kiven nyt ja istutan sen toiseen paikkaan vaiko en.

Arjessa asioita koetaan ehkä tehtävän omasta tahdosta riippumatta, jolloin vapaa-ajan asunto tarjoaa paikan autonomian toteutumiselle. Samalla tavalla työelämä voidaan kokea alueena, jossa asioita tehdään muita kuin itseä varten. Mökillä sen sijaan toimitaan omaa itseä varten, eikä siellä tarvitse hoidella muiden asioita. Mökin merkityksestä paikkana, jossa ei tarvitse kysellä muiden lupia, kertoo myös toive siitä, että vapaa-ajan asuminen ja mökkeily säilyisivät mahdollisimman pitkälle byrokratian ulottumattomissa olevina elämänalueina.

Sosiaalisuus mökillä

Haastatteluissa nousi esiin mökin merkitys myös sosiaalisessa mielessä. Jo mökin hankkimisen motiivina oli esimerkiksi voinut olla halu viettää aikaa lähempänä omia lapsiaan ja lastenlapsiaan. Toisaalta mökki saattaa sijaita sellaisella paikkakunnalla, jossa asuu sukulaisia ja ystäviä. Sosiaalinen kanssakäyminen on muillakin tavoin osa mökkeilyä, sillä sukulaisia ja ystäviä tavataan usein juuri mökkiympäristössä. Tarjoamalla paikan minne palata ja missä tavata mökki yhdistää perhettä ja sukua.

Nainen C1: Kyllä kai se mökki on semmonen, mäkin aattelen että se jollain tavalla yhdistää sitä, siinä on joku semmonen funktio kyllä, että on joku paikka missä sitte, minne palata ja missä nähdään ja tavata ja tällasta.

Perhe näyttää tässä suhteessa olevan tärkeimmässä asemassa, sen jälkeen tulevat ystävät ja kolmantena suku. Lomakevastausten perusteella perheen kanssa oleminen vapaa-ajan asunnolla oli hyvin tärkeää tai melko tärkeää 32 vastaajalle 34:stä, eikä vastausvaihtoehtoa ”ei lainkaan tärkeää” ollut valinnut kukaan. Ystävien tapaaminen mökillä oli hyvin tai melko tärkeää yhteensä 27:lle (ei lainkaan tärkeää 2:lle) ja sukulaisten kanssa oleminen 23:lle (ei lainkaan tärkeää 6:lle) vastaajalle. Naapureiden tapaaminen ei suoranaisesti noussut esiin haastatteluissa mökkeilyn merkitystä kysyttäessä. Useammalla tuntui silti olevan hyviä naapureita vapaa-ajan asuntonsa lähiympäristössä. Merkitys on kuitenkin selvästi vähäisempi kuin perheen, ystävien ja sukulaisten suhteen, sillä yhteensä 13:lle naapureiden tapaaminen oli hyvin tai melko tärkeää ja 18:lle ei lainkaan tärkeää.

Myös Aho ja Ilola (2006, s. 73) kysyivät omassa tutkimuksessaan mökkeilyn sosiaalisesta merkityksestä. Tutkimukseen osallistuneita pyydettiin vastaamaan kysymyksen siitä, miten hyvin omaa vapaa-ajan asuntoa kuvaa luonnehdinta ”paikka jossa tavataan sukulaisia ja/tai ystäviä”. Vastaajista 17 prosenttia mielestä väite kuvaa hyvin ja 45 prosenttia mielestä väite kuvaa jossain määrin omaa vapaa-ajan asuntoa. Aho ja Ilola toteavat, että kysytyistä asioista vähäisin merkitys oli juuri vapaa-ajan asunnolla paikkana, jossa voi tavata sukulaisia ja ystäviä. Tällöin he tosin jättävät tarkastelun ulkopuolelle ”jossain määrin” vastauksen antaneet 45 prosenttia. (Emt., s. 76.) Toisaalta myös Pitkänen ja Vepsäläinen (2005, s. 173) tulkitsevat oman aineistonsa pohjalta, että mökillä nimenomaan haetaan etäisyyttä sosiaalisiin kontakteihin. Perhettä ja lähimpiä ystäviä lukuun ottamatta sosiaalisella kanssakäymisellä ei näyttänyt heidän tutkimuksensa mukaan olevan suurta merkitystä mökkielämässä, ja ydinperheen ulkopuolisia henkilöitä mainittiin harvoin (emt., s. 183). Sosiaalisuuteen liittyvät perhe, ystävät ja yhteisöllisyys sijoittuvat ennen muuta kaupunkiympäristöön (emt., s. 169).

Tässä tutkimuksessa sukulaiset ja ystävät näyttäytyvät selvästi tärkeämpinä kuin kahdessa edellä mainitussa tutkimuksessa. Perheen merkitys on toki suurin, mutta selvästi yli puolet kyselylomakkeen täyttäneistä piti myös sukulaisten ja ystävien kanssa olemista vapaa-ajan asunnolla hyvin tai melko tärkeänä. Sukulaisista ja ystäväistä puhuttiin myös itse haastatteluissa, mutta haastatteluiden pohjalta niiden merkitys vaikuttaa vähäisemmältä kuin kyselylomakevastausten perusteella.

Traditioiden säilyminen

Nykyisessä pirstaleisessa ja kiireisessä elämänmuodossa vapaa-ajan asunto saattaa toimia yhtenä luontevana suvun traditioiden säilyttämisen ja siirtämisen paikkana. Tämä vapaa-ajan asunnon merkitys tuli esiin usean haastatteluissamme mukana olleen puheissa. Säilytettävät ja siirrettävät perinteet liittyvät erilaisiin mökillä tehtäviin toimintoihin, kuten puiden pilkkomiseen ja saunan lämmittämiseen sekä fyysiseen ympäristöönkin. Vapaa-ajan asunto ja sen ympäristö halutaan säilyttää sellaisina, kuin ne ovat olleet jo useamman sukupolven ajan. Tällöin ei olla kiinnostuneita esimerkiksi rakennusten modernisoimisesta varustetasoa parantamalla. Erilaiset kädentaidot siirtyvät eteenpäin su-

kupolvien ketjussa juuri mökkiympäristössä, osittain varmaankin siitä syystä, että kaupunkialueella asuminen ei tarjoa tällaiseen mahdollisuutta, eikä toisaalta ainakaan kerrostaloasumisessa sille ole ehkä tarvettakaan. Haastatteluissa tuli esille perinteiden vaalimisen tärkeys ja perinteiden arvostaminen. Todettiin, että kesämökkirympäristö tarjoaa perinteiden ylläpitämiselle hyvät puitteet, sillä kesämökkikulttuurissa on vielä paljon jälkiä erilaisista perinteistä. Kesämökkikulttuurin kautta niiden säilyttäminen on mahdollista, mikäli itse mökkeily ei muutu liikaa esimerkiksi teknisessä mielessä. Myös Komulaisen (2007, s. 69) haastateltavista muutamat puhuivat rakennusten ylläpitämisestä, mikä saatettiin nähdä jopa kulttuurihistoriallisesti tärkeänä toimintana.

Vapaa-ajan asunnon merkityksiin lukeutuu Ahon ja Ilolan (2006, s. 73) tutkimuksessa myös sen asema muun muassa pysyvyyden edustajana. Tämä merkitys oli huomattavankin suuri. Pitkänen ja Vepsäläinen (2005, s. 169) toteavat, että mökkiympäristö voi olla kokemuksen ja henkilökohtaisen historian kautta hyvinkin merkityksellinen paikka, joka edustaa pysyvyyttä ja turvallisuutta. Siihen liittyy juurien etsiminen, halu palata kotiseudulle sekä luonnonympäristön ja maaseudun arvostus (emt., s. 174). Myös Komulaisen (2007, s. 68) tutkimuksessa kakkosasuntoon tai kakkosasunnon sijaintipaikkakuntaan saattoi liittyä perheen tai suvun historiaa, jolloin tunneside paikkaan oli vahva.

Käsillä olevassa tutkimuksessa esiin nousseet traditiot ja edellä mainittujen muiden tutkimusten tulosten pysyvyys- ja historia-ulottuvuudet liittyvät toisiinsa ainakin jossain määrin. Tässä tutkimuksessa tosin eräänlainen paluu juurille -ajattelu nousi esiin vain muutamaa otteeseen, kun muissa tutkimuksissa sen merkitys näyttää olevan selvästi suurempi. Jotain voi päätellä toki siitä, että joissain tapauksissa mökki on saatettu hankkia suvun vanhojen maiden liepeiltä, vanhalta kotiseudulta tai muuten vain tutulta alueelta. Haastatteluissa esiintyi myös ajatuksia siitä, että suomalaisten maaseudulle sijoittuvat juuret näkyvät vielä muun muassa siinä, että maaseutuympäristössä olo tuntuu koitoisalta. Edellä mainittuja tutkimuksia enemmän painottuivat kuitenkin konkreettiset asiat, kuten kädentaitojen periytyminen, rakennusten säilyttäminen tai perinteisen kulttuurin säilyminen sinänsä eikä niinkään ihmisten omaan historiaan liittyen.

Luonnon tärkeys

Luonto on tunnetusti tärkeä suomalaisille, mikä näkyi hyvin myös tämän tutkimuksen haastattelu- ja kyselylomakevastauksissa. Lähes kaikki haastateltavat mainitsivat luonnon, kun puhe oli mökkeilyn merkityksestä. Mökillä luonto alkaakin suoraan ovelta. Luonnon tärkeys toistui myös kyselylomakevastauksissa. Vastanneista 33 piti hyvin tai melko tärkeänä sitä, että vapaa-ajan asunnolla saa olla luonnossa. Haastatteluissa mainintoja sai erityisesti vesistöjen läheisyys järvet ja meri saaristoinen ovat monelle hyvin tärkeitä. Toisaalta luonnon ääressä mökillä saa hengittää puhdasta ilmaa, ja lapset pääsevät tutustumaan erilaisiin luonnonilmiöihin. Luontoon liittyy myös rauha ja hiljaisuus.

Nainen A1: Kyllä aina tohon mökkeilyyn liittyy se luonto, et pääsee luonnon ääreen, ja meillä ainakin meri on semmonen minkä takia sinne hakeudutaan.

Nainen A3: Niin tässä on just tää meri, et voi istua vaan ja katsoo merelle.

Suuri osa haastateltavista ei eritellyt sen tarkemmin, mikä luonnossa tarkalleen ottaen on tärkeää. Tärkeää on luonto yleensä, eikä sen perusteellisemmalle määrittelylle tunnu olevan tarvetta. Luonnon merkitys tuntuu olevan jollakin tapaa varsin itsestään selvä. Virpi Komulainen (2007, s. 78) kirjoittaakin, että luontoarvot ovat ”hiljaisia” arvoja. Luonnonympäristön ja rauhallisuuden varsinaista sisältöä on vaikea saada esiin, ja niitä analysoidaan vasta, kun ne tulevat häirityiksi.

Luonnonläheisyys tuli esille myös Ahon ja Ilolan (2006, s. 73) tutkimuksessa. Pitkänen ja Vepsäläisen (2005, s. 168) tutkimukseen osallistuneet pitivät mökkiympäris-

tönsä hyvänä puolena muun muassa rauhaa ja luonnonläheisyyttä. Luonnonympäristössä oleskelun sanottiin tuovan hyvän olon. Luonnon merkityksen näkyminen mökkeilyn merkityksiä ja motiiveja sivuavissa tutkimuksissa ei ole mitenkään yllättävää. Pitkänen ja Vepsäläinen toteavatkin, että luonto mökkiympäristön ominaisuutena on suorastaan stereotyyppinen. (Emt., 173.)

Tekeminen ja tekemättä jättäminen

Luonnon tavoin myös erilaiset askareet ja nikkaroinnit ovat olennainen ja tärkeäkin osa mökkeilyä ja vapaa-ajan asumista. Pitkänen ja Vepsäläinen (2005, s. 167) sijoittavat mökkiympäristöön liittyvät puuhastelut ja harrasteet itsensä toteuttamiseen liittyviin mökkeilyn motiiveihin. Etenkin silloin tutkimushenkilöt pitivät puuhastelua mökkeilyn hyvänä puolena, kun mökki koettiin itsensä toteuttamisen paikaksi. Harrastuksiin ja mökkitöihin liitettiin sekä ruumiillinen rasitus että se, ettei varsinainen lopputulos ole toiminnassa välttämättä tärkeintä (emt., s. 174). Sama näkyi myös tätä tutkimusta varten haastattujen puheissa.

Luontoympäristöön liittyvä tekeminen sai haastatteluissa paljon mainintoja. Etenkin naiset puhuivat marjastuksesta ja sienestyksestä, ja muita monille tärkeitä mökkeilyyn liittyviä toimintoja olivat kalastus, ulkoilu, hiihtäminen, uiminen ja vesillä liikuminen. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että ylipäätään tulee liikuttua. Useammalle saunominen juuri mökkiympäristössä, ehkä aidossa savusaunassa, on tärkeää ja tuntuu aivan toisenlaiselta kuin saunominen kaupungissa. Fyysisistä toiminnoista mainintoja saivat varsinkin puutarhanhoito, nikkarointi sekä rakentaminen ja korjaaminen. Monelle niissä on tärkeää erityisesti fyysinen käsillä tekeminen ja se, että lopputulos on jotain näkyvää.

Mies C1: ... siihenhän se menee kunnostamiseen menee kaikki aika nykyään, vapaa-aika on rakentamista ja korjaamista mut se on hauskaa kun saa käsin tehdä töitä.

Vastakkaisiakin näkemyksiä kuitenkin esiintyi. Moni oli sitä mieltä, että mökki on paikka, jossa vain ollaan eikä puuhastella sen kummempia. Mökillä ei kaivata ylen määrin kiinteistön ylläpitoon ja huoltoon liittyviä askareita, sillä mökillä halutaan viettää laatuaikaa. Ylimääräistä puuhastelua ei tarvitse yrittää keksiä, sillä mökin kunnossapito ja päivittäiset toiminnot vievät muutenkin jo niin paljon aikaa. Lukeminen riittää aktiiviteetiksi, eikä puutarhanhoitoa tai viljelyä kaivata.

Mies A2: ... Eli mökki on kyllä ihan sitte sitä varten et siellä ollaan. Sä puhuit kirjastosta niin mulla on seinäkaupalla kirjoja, se on mulle sellanen paikka jossa mä pystyn oikeesti lukeen kirjoja.

Nainen A1: ... mökillähän se menee se kaikki aika siihen just että pitää sen mökin kunnossa ja pitää sen pystyssä ja pitää siistinä ja kantaa niitä vesiä ja muuta, et ei siellä tarvi enää niinkun nikkaroida mitään...

Nainen A3: Minusta on hyvä ettei siellä voi viljellä mitään, muutenkaan olisi niin viljelyihminen, mut ei todellakaan tarvitse viljellä mitään, et sitte, mielummin lukee se ajan.

Kyselylomakkeessa oli viisi konkreettisten toimintojen tärkeyttä kartoittavaa väitettä. Lomakevastausten perusteella erilaiset fyysiset toiminnot näyttäytyvät jonkin verran tärkeämpiä, kuin haastatteluiden pohjalta olisi voinut olettaa. Ruumiillisen työn tekeminen, kuten rakennustyöt ja polttopuiden hakkaaminen, oli hyvin tärkeää tai melko tärkeää 30 vastaajalle ja vain yhdelle ei lainkaan tärkeää. Pihan ja puutarhan hoitamista piti hyvin tai melko tärkeänä 25 vastaajaa, ei lainkaan tärkeänä 4. Kalastamisen ja metsästämisestä oli merkinnyt tärkeäksi 14, kun 9:lle ne eivät olleet lainkaan tärkeitä. Marjastuksen ja sienestyksen merkitys oli suurempi, sillä 27:lle ne olivat hyvin tai melko

tärkeitä ja 5:lle eivät ollenkaan tärkeitä. Myös harrastuksille omistautumisen mahdollisuutta kysyttiin. Se oli tärkeää 26:lle ja 2:lle ei lainkaan tärkeää.

Erilaiset toiminnot näyttävät siis olevan hyvinkin merkityksellisiä tämän tutkimuksen mökkiläisille ja vapaa-ajan asukkaille. Joukossa oli kuitenkin myös niitä, joille mökkiympäristö on ensisijaisesti olemiseen ja pysähtymiseen tarkoitettu paikka, jossa oleskellaan sen suuremmin puuhastelematta. Näin koki erityisen moni perinteistä kesämökkeilyä harrastavista. Puuhastelu on tällöin useimmiten luonnonympäristöön liittyvää marjastusta ja kalastusta sekä mökin ylläpitoon liittyvää pienimuotoista nikkarointia. Varsinaiset rakennus- ja korjaustyöt ja niihin liittyvä oman kädenjäljen näkeminen olivat vahvemmin esillä ns. kakkosasujien puheissa. Tämän voi ajatella liittyvän aidon kiinnostuksen ohella myös siihen, että kakkosasunto kaipaa mökkiä enemmän huoltamista ja ylläpitoa, ja koska kunnostustyöt ovat tällöin pakko, on niistä ”kannattavaakin” nauttia.

Yhteneviä ja eriäviä merkityksiä

Tässä tutkimuksessa esiin nousseet mökkeilyn merkitykset näyttävät olevan hyvin samankaltaisia ja osittain täsmälleen samoja kuin aiemmissa tutkimuksissa mökkeilylle annetut motiivit. Jaottelut ovat olleet hieman toisistaan poikkeavia, ja toisaalta samat asiat on nimetty eri tavoin. Eniten mainintoja saaneet merkitykset ovat kuitenkin lähes tulkoon yhtenevät aiemman tutkimustiedon kanssa.

Tähän tutkimukseen haastateltujen vastaukset kysymykseen mökkeilyn merkityksestä olivat monilta osin varsin samanlaisia. Luonto, rentoutuminen ja hiljaisuudesta nauttiminen, vastapainon ja vaihtelun hakeminen arjelle ja rutiineille sekä ilmeisen merkittävänä myös perheen kanssa oleminen toistuivat monessa vastauksessa. Merkitykset, joiden kohdalla vastaukset eivät olleet täysin yhteneviä, koskivat ensinnäkin erilaisen puuhastelun ja nikkaroinnin tärkeyttä ja toisekseen mökin tai vapaa-ajan asumuksen varustetasoa.

Varustetaso-kysymyksen voisi nähdä ennen kaikkea osana irti arjesta -ajattelua, jossa monilla korostui katkos: katkos suhteessa arkeen ja kaupunkiin. Tässä ei kuitenkaan oltu yksimielisiä joka suhteessa. Toisilla katkos oli melko perusteellinen sekä henkisesti että fyysisessä mielessä. Toiset taas pitivät mökkielämän askeettisuudesta ja alkeellisuudesta, mutteivät nähneet välttämättömänä irtautua kaikesta arkielämään liittyvästä, esimerkiksi tietokoneesta ja nettiyhteydestä. Nämä haastateltavat edustivat näkemystä, jonka mukaan maailma muuttuu ja mökkeilyn on muututtava sen mukana. Aina-kin useimmat heistä kaipasivat luontoa ja maaseutua sekä joiltain piirteiltään kaupungista erottuvaa mökkiasumista, mutta silti laajakaistayhteyksiä pidettiin tarpeellisina, jopa toivottavina. Heillä katkos arkeen syntyy ehkä juuri fyysisten puitteiden kautta, kaikkia yhteyksiä ”ulkomaailmaan” ei mökkeillessäkään haluta katkaista. Pitkänen ja Vepsäläinen (2005, 183) toteavat kuitenkin, että mökkeilyyn liittyviä arvoja voidaan pitää hitaasti muuttuvina, ja että uusien arvojen vakiintuminen vie aikaa. He katsovat, etteivät varustetason nousu ja kakkosasumisen lisääntyminen vielä näy vapaa-ajan asujien arvo-maailmassa.

Toinen erisuuntaisia näkemyksiä herättänyt merkitys liittyi siis mökkitoimintoihin. Askartelu, nikkarointi ja puutarhanhoito näyttävät olevan tosille hyvinkin tärkeitä, mutta joukossa oli myös niitä, jotka sanoutuvat irti kaikesta ylimääräisestä puuhastelusta. Syitä tällaiseen jakoon on löydetty aiemmista tutkimuksista. Merkittävänä selittävänä tekijänä on ollut mökkeilyyn käytetty aika. Ahon ja Ilolan (2006, s. 74–75) mukaan puuhastelun ja askartelun ja toisaalta vetäytymisen ja rauhassa olemisen tärkeys vaihtelee sen mukaan, kuinka tiuhaan mökkiä käytetään. Satunnaisemmilla käyttäjillä korostuu rentoutuminen ja vapaa-ajan asunnolla enemmän aikaa viettävillä puuhastelu. Myös Pitkäsen ja Vepsäläisen (2005, s. 47) tutkimuksessa havaittiin, että mökkeily ei ole pelkkä

lepopaikka, vaan myös tapa viettää mielekästä vapaa-aikaa ja arkea, etenkin niillä jotka mökkeilevät keskimääräistä enemmän.

Pitkänen ja Vepsäläinen (2005, s. 184) vetivät oman aineistonsa pohjalta selvimmän rajan sen suhteen, miten merkityksellisenä vapaa-ajan asumista pidettiin ja millaista sisältöä mökkeily tuo elämään. Tällä perusteella tutkijat erottivat toisistaan kaksi pääryhmää: ne, joille mökkeily ainakin mielikuvien tasolla on matkailua, ja toisaalta ne, joita voi pitää mökkeilijöiden sijasta kakkosasujina. Ensin mainitut hakevat mökkeilystä vastapainoa arjelle, mökille mennään lomailemaan ja rentoutumaan. Jälkimmäisille mökki- tai vapaa-ajan ympäristö tarjoaa mahdollisuuden itsensä toteuttamiselle, jolloin korostuvat erilaiset mökillä tehtävät askareet.

Joka tapauksessa mökki tai vapaa-ajan asunto tuntuu olevan monelle hyvinkin tärkeä osa elämää. On varmaan myös niitä, joille mökkeilystä on tullut tottumuksen kautta jo eräänlaista rutiinia, mutta se tuskin riittää ainoaksi syyksi lähteä pitkienkin ajomatkojen päässä sijaitseville mökeille. Monella mökkeilijällä syitä mökkiharrastuksen tärkeyteen on varmasti enemmän kuin yksi. Komulainen (2007, s. 79) toteaa oman aineistonsa pohjalta, että kakkosasunto, ja miksei mökkikin, on mielipaikka, johon liittyy koetun ympäristön ohella paljon symbolisia tekijöitä, perinteitä ja mielikuvia. Mökkeilyn ja vapaa-ajan asumisen merkitys on henkisten ja fyysisten tekijöiden yhteen kietoutuma.

3 MÖKILLE LIIKKUMINEN JA OLESKELU MÖKILLÄ

Mökkiliikenne on merkittävä osa vapaa-ajan asumisen ympäristövaikutuksia. Pääosa matkoista tehdään henkilöautolla. Matkoja vapaa-ajan asunnolle tehdään Suomessa vuosittain yhteensä noin 5 miljardia henkilö-kilometriä, mikä kuluttaa energiaa noin 1 070 GWH/a. Pisimmät matkat, yli 100 km/matka, tehdään pääkaupunkiseudulta. (Henkilöliikennetutkimus HLT 2004–2005; Kasanen ym. 2006.) Ilmastonmuutoksen kannalta vapaa-ajan asumisen aiheuttama liikenne on ongelmallista verrattuna esimerkiksi vapaa-ajan asunnon lämmitykseen. Mökkimatkojen voi arvioida tuottaneen vuonna 1999 noin 0,4 miljoonan tonnin hiilidioksidipäästöt. Mökkimatkojen arvioidaan olevan noin seitsemän prosenttia henkilöautolla ajetuista kilometreistä. (Melasniemi-Uutela 2004, s. 156.) Toisaalta mökkeily ei kuitenkaan aiheuta lisäkilometrejä, sillä mökkeilevien autonomistajien vuosittaiset liikennepolttoainemenot ovat samalla tasolla kuin muiden autonomistajien. Lisäksi mökillä vietetyn päivän liikennesuorite on selvästi alhaisempi kuin aikuisen suomalaisen keskiarvo. Mökkeily voikin olla ekotehokas vapaa-ajan viettotapa, varsinkin jos se tapahtuu pitkissä jaksoissa. (Perrels & Kangas 2007, s. 14–16.)

3.1 Mökkimatkat

Tutkimuksemme kyselylomakkeella selvitettiin tutkimukseen osallistuvien kotitalouksien varsinaisen asunnon ja vapaa-ajan asunnon välistä etäisyyttä, käytettyä kulkuvälinettä ja tehtyjen matkojen määrää. Kuten pääkaupunkiseudulla yleisesti, myös tähän tutkimukseen osallistuvien mökkimatkat olivat melko pitkiä, keskimäärin runsaat 200 kilometriä. Etäisyys kuitenkin vaihteli melko paljon, osallistujista runsaan kolmasosan matka oli enintään 100 kilometriä. Yleistä oli, että viimeiset tiekilometrit olivat soratietä, jonka pituus vaihteli 30 metristä 5 kilometriin. Keskimäärin suomalaisten mökkimatkan pituus vuonna 2001 oli noin 100 km (Tilastokeskus, Kesämökkibarometri 2003). Mökkiläisistä 90 prosenttia kulki matkan henkilöautolla (Tilastokeskus, Kulutustutkimus 2006).

Matka vapaa-ajan asunnolle kuljettiin useimmiten omalla autolla tai joskus omalla autolla ja loppumatka veneellä. Kaksi osallistujaa käytti julkista kulkuvälinettä, yksi autojuna ja yksi osallistunut pariskunta taksia. Keskimääräinen matka-aika oli 2 tuntia 46 minuuttia. Oma auto oli myös yleisin kulkuväline hoitaa asiointi mökkipaikkakunnalla. Muutamilla osallistujilla esimerkiksi kauppa oli niin lähellä, että sinne voitiin kulkea polkupyörällä tai kävellen. Joillakin oli mahdollista hankkia elintarvikkeet kauppa-autosta. Keskimääräinen etäisyys lähimpään päivittäistavara-kauppaan oli lähes 8 kilometriä, lähimmillään se sijaitsi vajaan kilometrin etäisyydellä ja pisimmillään 20 kilometrin etäisyydellä. Tutkimukseen osallistuneiden matka lähimpään taajamaan, jossa on muitakin kauppia kuin ruokakauppa, oli keskimäärin 14 kilometriä.

3.2 Mökillä käynnit ja oleskelu mökillä

Oleskelu mökillä riippuu toisaalta elämäntilanteesta – eli onko mahdollista viettää siellä pitempiä aikoja vai tyytyä vain loma-aikoihin ja viikonloppuihin – ja toisaalta mökkimatkan pituudesta. Mitä pitempi matka on, sitä harvemmin mökillä käydään (Melasniemi-Uutela 2005, s. 157).

Tutkimukseen osallistuneiden kotitalouksien edestakaiset mökillä käynnit vaihtelivat viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana 3 matkasta 52 matkaan eli vähintään kerran viikossa mökillä käyntiin. Keskiarvo oli 21 matkaa. Etäisyyden ja käyntikertojen perusteella oli mahdollista laskea vuoden aikana kertyneet matkat. Keskimäärin tutkimuk-

seen osallistuneiden kotitalouksissa matkat vapaa-ajan asunnolle olivat noin 6 500 kilometriä vuodessa. Minimissään matka oli 840 kilometriä/vuosi ja enimmillään 28 500 kilometriä/vuosi. Kilometrit voivat kerääntyä hyvin erilaisten käytäntöjen myötä eivätkä ne ole yksinomaan riippuvaisia asunnon ja mökin välisestä etäisyydestä. Kun esimerkiksi 90 kilometrin etäisyydellä sijaitsevalla vapaa-ajan asunnolla käydään 50 kertaa vuodessa, matkaa tulee yhteensä 9 000 kilometriä/vuosi. Jos vapaa-ajan asunto sijaitsee 950 kilometrin päässä ja siellä käydään 7 kertaa vuoden aikana, kilometrejä kertyy vuodessa 13 300/vuosi. Näiden väliltä on esimerkki, jossa etäisyys on 186 kilometriä ja käyntikertoja 30/vuosi, jolloin matkaa tulee yhteensä runsaat 11 000 kilometriä vuodessa. Hyvin pienelläkin etäisyydellä kokonaiskilometrien määrä saattaa tulla melko korkeaksi, esimerkiksi, kun etäisyys on 21 kilometriä ja käyntikertoja on vuosittain 52, kokonaiskilometrimääräksi tulee lähes 2 200 kilometriä. Mikäli näin lähellä sijaitsevalta mökiltä käytäisiin vielä töissä esimerkiksi 2 kuukautta vuosittain, kokonaiskilometrimäärä nousisi lähes 4 000 kilometriin vuodessa. (Edellyttäen, että matka työpaikalle on suunnilleen yhtä pitkä kuin vakitukselle asunnolle.)

Mökillä vietetyt vuorokaudet vaihtelivat vastaajien keskuudessa 12 vuorokaudesta 315 vuorokauteen keskiarvon ollessa 85, joka on runsaat 10 vuorokautta enemmän kuin Kesämökkibarometristä (72 vuorokautta) ja Järvi-Suomi -tutkimuksesta (71 vuorokautta) saadut tulokset (Nieminen 2004; Pitkänen & Kokki 2005, s. 28). Yli 100 vuorokautta vapaa-ajan asunnolla viettäneitä oli osallistujista 10, mikä on myös suhteellisesti enemmän kuin Järvi-Suomi -tutkimuksessa (Pitkänen & Kokki 2005, s. 34).

Vapaa-ajan asunnon sijainnista ja varustetasosta riippuen osallistujat viettivät aikaa mökillään pelkästään kesäkuukausina tai sitten kaikkina vuodenaikoina. Lähes kaikki vastaajat olivat oleskelleet mökillään kesäkuukausina ja suuri osa myös syys- ja kevätkuukausina. Talvikuukausina oleskelleita oli noin 10, jolloin keskimääräisiä oleskeluvuorokausia oli 5–7 vuorokautta/talvikuukausi. Tutkimukseen osallistuneet vapaa-ajan asukkaat jakautuivatkin selvästi vapaa-ajan asunnolla paljon oleskeleviin niin sanottuihin kakkosasujiin ja pääasiassa lämpiminä kuukausina oleskeleviin kesämökkeilijöihin. Näiden kahden ryhmän tarpeet ja käsitykset esimerkiksi vapaa-ajan asunnon toivotusta varustetasosta olivat erilaisia. Tällöin myös kehitettävien teknisten ratkaisujen, palveluiden ja käytäntöjen tulee olla erilaisia ja soveltua erilaisiin käyttötarpeisiin. Runsaat vapaa-ajan asunnolla oleskelu voi myös olla erilaista – joko pitkään yhtäjaksoista oleskelua tai viikonloppu- ja loma-aikojen asumista.

Järvi-Suomi -tutkimuksessa selvitettiin seitsemän eri tekijän vaikutusta vapaa-ajan asunnolla oleskeluun. Sen mukaan keskeisin edellytys keskimääräistä pidemmälle oleskelulle on vapaa-ajan asunnon talviasuttavuus, joka tarkoittaa samalla varsin hyvää varustetasoa. Tämän lisäksi vapaa-ajan asunnon tulee olla riittävän suuri ja vapaa-ajan asunnon omistajilla tulee olla käytössään riittävästi vapaa-aikaa, esimerkiksi he ovat eläkkeellä. Vähemmän merkitystä kuin varustetasolla ja eläkeläisyydellä, on vapaa-ajan asunnon etäisyydellä. Lisäksi vaikutusta on sillä, miten hyvin vapaa-ajan asunnon ympäristössä viihdytään, ja mitä mahdollisuuksia siellä on itsensä toteuttamiseen. (Pitkänen & Kokki 2005, s. 35–37.) Samankaltaiseen tulokseen päätyivät Perrels & Kangas (2007, s. 11): Etäisyydellä, talviasuttavuudella ja mahdollisella kevät- ja syyskäytöllä sekä omistajan iällä on melko suuri vaikutus vapaa-ajan asunnon käyttöasteeseen.

Vapaa-ajan asunnon omistajien ikääntyminen ja eläkkeelle jäänti tulevat lähitulevaisuudessa todennäköisesti lisäämään vapaa-ajan asumista. Tämä tarkoittaa sitä, että yhtäjaksoiset oleskelut mökillä lisääntyvät ja tällöin matkat saattavat vähentyä. Tällöin vapaa-ajan asumisesta aiheutuva liikenteen määrä tai ainakin sen kasvuvauhti hidastuvat. Parin- kolmenkymmenen vuoden kuluttua nyt eläkkeelle jäävien vapaa-ajan asunnot alkavat siirtyä seuraavalle sukupolvelle.

3.3 Työssäkäynti ja etätyö

Vapaa-ajan asumiseen liitetty työssäkäynti tai etätyö vaikuttaa liikenteen määrään. Työssäkäynti mökiltä lisää liikennettä, mikäli vapaa-ajan asunto ei satu olemaan lähempänä työpaikkaa kuin vakituinen asunto. Sen sijaan etätyön tekeminen saattaa vähentää matkustustarvetta etenkin, jos etätyöjakso on pitempi kuin viikonlopun ympärille sijoitetut pari päivää. Vuoden 2003 Kesämökkibarometrin mukaan 17 prosentissa kesämökin omistajatalouksista käytiin töissä mökiltä. Tämä tarkoitti kaikkiaan noin 65 000 kotitaloutta. (Nieminen 2004, s. 11.) Tässä tutkimuksessa töissä käynti oli verrattain harvinaista, ainoastaan kolme vastaajaa ilmoitti käyneensä töissä mökiltä – kaksi 10 päivää ja yksi 20 päivää vuodessa.

Etätyötä mökillä oli Kesämökkibarometrin mukaan tehnyt viisi prosenttia mökinomistajatalouksista, mikä tarkoittaa 20 000 taloutta. Etätöitä tehtiin keskimäärin 23 päivää vuodessa. (Nieminen 2004, s. 10.) Järvi-Suomi-tutkimuksen mukaan pääkaupunkiseudulla asuvista työssä olevista vapaa-ajan asukkaista 1,5 prosenttia oli tehnyt vapaa-ajan asunnolla etätyötä säännöllisesti ja 20 prosenttia satunnaisesti (Pitkänen & Kokki 2005, s. 55). Tässä tutkimuksessa lähes kolmannes ilmoitti, että etätyötä oli tehty mökiltä. Osa oli tehnyt sitä ainoastaan muutaman päivän tai viikon vuodessa, mutta enimmäkseen etätyötä oli tehty 30 ja 100 päivää vuodessa. Siihen nähden, että osallistujista jo melko suuri osa oli työelämän ulkopuolella, etätyönteko ja kiinnostus siihen oli varsin suurta. Muutamien osallistujien puheesta ja kyselyvastauksista voitiin tunnistaa pyrkimystä kakkosasumisen ja joustavan elämäntavan toteuttamiseen. Kakkosasujista miltei kaikki ilmoittivatkin olevansa halukkaita etätyöhön tai olevansa jo nyt etätyöläisiä. Noin viidennes osallistujista oli sellaisia, jotka eivät pitäneet etätyön tekemistä hyvänä ratkaisuna tai jotka ilmaisivat suoraan, etteivät halua viedä töitä mökilleen.

Luvussa 6 käsitellään niitä vapaa-ajan asukkaiden tarpeita, toivomuksia ja ongelmia, jotka liittyvät vapaa-ajan asunnolle matkustamiseen. Samoin tarkastellaan omalle autolle vaihtoehtoisia tapoja matkustamiseen sekä mahdollisuutta lisätä oleskelua vapaa-ajan asunnolla muun muassa etätyön avulla.

4 TYYTYVÄISYYS MÖKKIPAIKKAKUNTAAN

Vapaa-ajan asukkaiden suhtautuminen ja tyytyväisyys vapaa-ajan asuntonsa sijaintipaikkakuntaan on varsin monitahoinen ilmiö. Siihen vaikuttavat sekä paikkakuntiin että ympäristöön liittyneet yleiset rakennemuutokset että lähinaapuruston tilanteet. Vapaa-ajan asunnon merkitykset liittyvät paljolti luonnonläheisyyteen ja rauhallisuuteen. Käsi-työs maaseudusta perustuu usein perinteiseen maanviljely-ympäristöön. Ristiriitoja ja pettymyksiä syntyy, kun nämä odotukset ja käsitykset eivät pädekään. Maaseudun kulttuurista ja luonnon ympäristöstä ovat muuttaneet viime vuosikymmeninä mm. maaseudun ja maatalouden rakennemuutos sekä luonnon saastuminen.

4.1 Suhde vapaa-ajan asunnon ympäristöön

Käsityksiin mökkipaikkakunnasta ja siihen liittyviin sidoksiin vaikuttaa se historia, millä lailla vapaa-ajan asukkaaksi juuri tietylle paikkakunnalle on päädytty. Suhde paikkakuntaan on saattanut muodostua jo lapsuudesta lähtien. Joidenkin tutkimukseen osallistuneiden vapaa-ajan asunto oli jo isovanhempien tai vanhempien rakennuttama, se oli entinen kotitalo tai rakennettu yhteisestä tilasta lohkotulle tontille. Tällaisissa tapauksissa tunnesuhde paikkakuntaan on usein erityisen vahva ja tämän vuoksi kaikenlaiset ympäristöön liittyvät muutokset koettiin usein kielteisinä.

Luonnonläheisyyden ja rauhallisuuden merkitys on vapaa-ajan asumisessa erittäin keskeistä (ks. luku 2), joten luontoa ja ympäristöä koskevat muutokset ovat vapaa-ajan asukkaille vaikeita hyväksyä. Tällaiset uhat tulivat esiin pääosin haastattelun kysymyksellä ” Oletteko tyytyväinen mökkipaikkakuntanne ympäristöön ja ympäristönsuojeluun?” Ryhmähaastatteluissa esiin nousset ongelmat voitiin jaotella ympäristön saastumiseen, maaseudulla tapahtuvaan rakennemuutokseen, yhdyskuntarakenteen hajautumisesta ja rakentamisesta seuraaviin muutoksiin, palveluiden kaikkoamiseen paikkakunnalta sekä ympäristön käyttöä koskeviin rajoituksiin ja viranomaistoimintaan.

Suurin haastatteluihin osallistujien mainitsema huoli ja uhka liittyi vesistöjen saastumiseen, etenkin Itämeren osalta, mutta myös useiden sisävesien laadun todettiin heikentyneen.

*Mies A1: Siihen liittyen vielä vedestä, semmonen luonnonmittari on hyvä, kun 33 vuotta sitten, 35 vuotta sitten menimme X:ään, niin näin elokuun iltana, kun tas-
kulampulla laiturilla katseli niin nämä punaiset meduusat ui siellä, niin nyt ei ole yh-
tään.*

Osallistujien puheissa vesien pilaantumista ja muita ympäristöuhkia ei liitetty omaan toimintaan vaan maatalouden aiheuttamiin päästöihin tai kalankasvatukseen. Haastateltavat olivat tyytymättömiä siihen politiikkaan, joka koskee maatalouden päästöjen rajoittamista ja kalankasvatuksen sallimista. Samoin vesien pilaantuminen liitettiin Suomen itärajan takaiseen toimintaan. Itämeren osalta yksi osallistuja näki kuitenkin valopilkuna sen, miten Pietarin jätevesien puhdistuksen aloittaminen voi tulevaisuudessa vaikuttaa myönteisesti Itämeren tilaan:

Mies A4: No tähän aiheeseen, tähän veden laatuun, niin mä olen kyllä optimisti sen suhteen, että se vielä joskus paranee, koska syy tiedetään, mistä se typpi ja fosfori sinne tulee. Ja suomalaisetkin on kovasti tekemässä töitä, että Pietari sais kaikki vetensä puhdistettua, että siellä on vielä toistaseks aika suuret määrät suoraan Suomenlahteen tulevaa jätettä. Mut kysymys on sitte siitä, että miten toi Suomenlahden pohja ja eliöstö, miten se toipuu sitte aikanaan. Siellä on kovasti kuolleita paikkoja ja tällamöisiä muutoksia on tullu just että kaikki meduusat on hävinny ja monet pohjaeläimet on hävinny ja meiltä päin turskakkin on hävinnyt täysin.

Veden saastuminen aiheutti osallistujien mielestä myös käytännön seurauksia vapaa-ajan asunnon varustetason suhteen. Kun merivettä voitiin ennen käyttää peseytymiseen, meriveden saastuminen on aiheuttanut sen, että nykyisin meressä uimisen jälkeen joutuu käymään suihkussa. Tällöin tarvitaan toimiva vesihuoltojärjestelmä kaivoineen, vesijohtoineen, suihkuineen ja jätevesijärjestelmineen sekä lämmitysenergiaa pitämään nämä systeemit kunnossa.

Veden laadun heikentyminen ei ollut ainoa mökkiläisten kokema ympäristöongelma. Myös metsänhakkuut, lähinnä avohakkuut ja metsien auraus, mainittiin haastattelussa ympäristöä ja viihtyvyyttä pilaavina tekijöinä. Samoin merenranta-asukkaita kauhistutti se tuho, mitä merimetsot ovat aiheuttaneet saariston puustolle. Merimetsojen suojele ei herättänyt osallistujissa myötätuntoa.

Myös perinteisen, monimuotoisen maatalouden ja sitä kautta kulttuurisen maatalousmaiseman häviäminen koettiin menetykseksi. Tämä on johtanut myös siihen, että kanssakäyminen paikallisten asukkaiden ja mökkiläisten välillä on vähentynyt, kun sille ei ole luontevia tapoja. Aikaisemmin osa elintarvikkeista – ainakin maito – ostettiin mökkiä lähellä olevasta maatalosta. Nykyisin, mikäli maataloutta vielä harjoitetaan, se on niin erikoistunutta ja säädeltyä, että esimerkiksi maitoa ei maitotiloilta enää myydä suoraan hakijoiden kannuun. Elävä maaseutu katoaa. Tämä ilmenee esimerkiksi niin, ettei näkyvillä ole kotieläimiä, kuten lehmiä, hevosia ja lampaita. Viljelyn väheneminen lisää myös pusikoitumista, jolloin avarat peltomaisemat katoavat.

Nainen B3: Se mitä minä kaipaen menneestä ajasta on se, että oli elävä maatalo siinä ympäristössä ja useampia. ... ei enää näy hevosia, ei mitään tällaista ja jotenkin se kuului siihen mökkiin siellä sisämaassa. Että sitä toivoisi, et olisi enemmän, koska sieltä käytiin ostamassa kananmunat ja maidot ja kaikki ja nyt toivoisi että [olisi] siihen paikalliseen väestöönkin tällainen elävä yhteys.

Sellaiset vastaajat, joiden vapaa-ajan asunnon ympäristö on säilynyt elävänä maaseutuna, arvostivat tätä kovin ja sen koettiin lisäävän turvallisuutta, tiedon saantia, viihtyvyyttä ja kanssakäymistä paikallisten asukkaiden ja mökkiläisten kesken. Laajemmin huoli ympäristön muuttumisesta tässä suhteessa liittyi maaseudun autioitumiseen, jonka seurauksena palvelut kaikkoavat paikkakunnalta.

Nainen B2: ... ja siellä on sellainen 75-vuotias henkilö, joka pitää kauppaa, kyläkauppaa, että se on niin kuin se uhka, että jos hän ei enää jaksa pitää varmasti-kaan kovin kauaa niin sitä ei kukaan toinen rupeaa pitämään... yks uhka siinä nyt näyttää olevan se liikenne... bussiliikenne on nyt uhan kohteena...

Palveluiden loppuminen vähentää vapaa-ajan asukkaiden vapaa-ajan asumisen sujuvuutta ja viihtyvyyttä. Ekotehokkuuden kannalta tällä on kielteisiä vaikutuksia, koska palveluiden hankintakustannukset kasvavat, liikenteen energian käyttö ja päästöt lisääntyvät.

Myös ympäristön kaikenlainen rakentaminen koettiin uhkaavaksi. Haastattelussa mainittiin esimerkkeinä tällaisesta omaa vapaa-ajan asumista häiritsevistä rakentamisesta omakotitalot, tuulivoimalat ja -puistot, parkkialueet, sataman laajentaminen ja kanavan louhiminen sekä voimalaitoksen läheisyys. Liikenteen ja parkkipaikkojen vaatima tila on seikka, johon vapaa-ajan asuminen itsessäänkin vaikuttaa suoraan. Saaristomökkeilijöiden auto- ja venepaikkojen tieltä on esimerkiksi eräällä paikkakunnalla taositettu aiemmin museoitu, kaunis laituripaikka. Yhdyskuntarakenteen hajautuminen seurauksena ja omakotitaloasumisen suosion myötä vakituinen asuminen leviää myös haja-asutusalueille ja perinteisille mökkialueille. Tällöin seurauksena on liikenne- ja meluhaittoja, mutta myös kulttuurieroista aiheutuvia ristiriitoja.

Nainen B6: Nyt tämä mökin kohtalo on se, että se jää omakotitaloasutuksen alle. Että se ei palvele minua enää mökkinä, vaan minä tunnen olevani siellä pahasti tiellä näille suurille ja rikkaille rakentajille. Et sen vuoksi nyt sitten tavallaan pakokauhu

ajoi minut hankkimaan tämmöisen viikkolomaosakkeen... Että välillä tuntuu, että on pakko lähteä semmoiseen paikkaan, missä saa olla mökillä eikä kuunnella esimerkiksi kaikkina juhlapäivinä kun sirkkeli soi ja kaivinkoneet jyrisevät ja moottorisahalla kaadetaan metsää ja millään tavalla ei oteta huomioon ihmistä, joka on asunut siinä tontilla 30 vuotta.

Saaristomökkiläisiä askarrutti paljon myös tuulivoimaloiden sijoittelu.

Mies B3: ...nyt jos tuonne pistetään 10 tuulivoimalaa pystyyn, niin se on niin kuin teollisuusalue silloin, ja silloin tämä kansallispuiston keskellä oleva virkistysalue on tuhottu teollisuusalueena, ja musta siis, kun edes näissä selvityksissä tämä virkistysarvo ei ole sananakaan esillä niin musta se tuntuu aivan ihmeelliseltä...

Joillain oli kokemuksia Naturasta. Sen nähtiin tai pelättiin vähentävän omia toimintavapauksia. Yhden haastateltavan mökkisaaresta yli puolet oli muutettu Natura-alueeksi, jolloin saaren hyödyntäminen omiin tarpeisiin oli estynyt. Toisella mökkitontin päätyminen Natura-alueeksi oli ollut lähellä.

Nainen A2: No meillä siellä meinasi käydä niin että siellä oli niin lähellä Natura-alue että se olisi joutunut se mökki sille alueelle, ja sen kanssa ei olisi voinut tehdä mitään ... Että se ei aina ole hyvä, että tavallaan asuminen ja tekeminen jää jos joutuu tuollaiselle alueelle. Ei sekään ole kiva.

Yksi ongelma, joka nousi keskeisesti esiin, liittyi viranomaistoimintaan ja kansalaisten yhdenvertaiseen kohteluun. Esimerkiksi erilaiset rakentamiseen ja jätehuoltoon liittyvät säädökset koettiin byrokraattisiksi ja kansalaisia erilailla kohteleviksi. Yksi esimerkki oli mökkiläisten ja maanviljelijöiden jätevesisäädösten epäsuhta.

Mies B1: ...siellähän maanviljelys rupesi pilaamaan niitä järviä tietenkin. Kun sitten vertaa niitä sääntöjä, mökkiläisten piti rakentaa sitten oikeen saostuskaivoa kaivon perään ja maanviljelijä otti suoraan salaojaputken, 10 sentin putken lahteen, laski sen. Ne on ehkä muuttuneet nämä säännöt, toivottavasti, mutta se oli se ongelma, että se rehevöitti niitä järviä ja se vähän pilasi sitä vettä...

Nainen B6: ... Sitten tää asia mistä mainitsin ennen tätä yhteistä keskustelua, tää mökkiläisten valvominen, eli kunta hyvin mielellään valvoo miten mökkiläiset elävät, et minä esimerkiksi täytin tämmönen kuusi A4-arkkia kaksipuolin, vastauksia mihin minä laitan tiskivedet ja minne menee vessat ja miten on imeytetty ja niin edelleen, kaikkea tällasta, mitä poltan, minkälaisia puita poltan, ja kaikki piti vastata viime vuoden loppuun mennessä, ja minun vieressä tämä hevostalli aivan rauhassa pilaa ympäristöä ...

Haastatteluissa esiin nousseisiin ympäristöön liittyviin kysymyksiin sopii ainakin joiltain osin ajatus ympäristönkäytön oikeudenmukaisuudesta (Lehtinen & Rannikko 2003). Ympäristöoikeudenmukaisuuden idea koskee erityisesti tilanteita, joissa esimerkiksi luonnonsuojelun tavoitteet ja paikallisyhteisön elämäntapa sopivat huonosti yhteen. Aikeissa voi olla luonnonsuojelualan perustaminen, mikä nojautuu tietynlaisille luontoarvoille, jotka eivät välttämättä vastaa alueen asukkaiden luontokäsityksiä. Hyvänä esimerkkinä toimii Natura-verkosto, joka nousi esiin haastatteluissakin. Maatilojen ja mökkiläisten intressien välinen ristiriita on asetelmaltaan toisenlainen kuin esimerkiksi Naturen kohdalla, mutta ajatus ympäristöoikeudenmukaisuudesta soveltunee kuitenkin myös tällaisiin tilanteisiin. Ympäristönkäytön oikeudenmukaisuudessa on kyse siitä, miten yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus ja yhteisöllinen oikeustaju otetaan huomioon ympäristöä käytettäessä (emt., s. 234).

Muita huolta ja tyytymättömyyttä aiheuttavia asioita olivat tulevat kuntaliitokset, maksujen ja palveluiden laadun vaihtelu kunnittain, kaavoituskysymykset sekä ylipäänsä mökkikunnan päätöksentekoa koskevat vaikutusmahdollisuudet, joita osa osallistujista toivoi lisättävän.

4.2 Epävirallinen kanssakäyminen paikallisten asukkaiden ja naapureiden kanssa

Osallistuminen paikkakunnan elämään ja toimintoihin oli monelle tutkimukseen osallistuneelle keskeistä ja tärkeää. Eräs osallistujista perusteli vapaa-ajan asunnon hankintaa läheltä kyläkeskusta juuri siten, että hän halusi tutustua ja osallistua paikalliseen elämään. Kyselyvastausten perusteella yleisintä olivat vapaamuotoinen kanssakäyminen paikkakuntalaisten kanssa sekä osallistuminen tapahtumiin ja tilaisuuksiin. Kanssakäyminen muiden vapaa-ajan asukkaiden kanssa oli suhteellisen harvinaista samoin kuin osallistuminen paikkakunnalla talkoo- tai yhdistystoimintaan. Kanssakäyminen lisäsi kaikenlaista tiedonvälitystä, palvelusten vaihtoa sekä osallistumisen ja turvallisuuden tunnetta.

Nainen B2: Joo muta kyllä sitä talkoohenkeä tuntuu olevan tuolla kylätoiminnassa, tämä kyläkin on aktiivinen... Kun mulle tulee se [paikallinen] lehti, ja siitä on niin kiva seurata että mitä siellä oikein tapahtuu, ja se on hyvin, siellä on seuraintalo... mulla ei ole mitään kontaktia toisiin mökkiläisiin [muuta mökkejä ei ole], muta siihen kyläyhteisöön, mulla on semmoinen onni sattunut, että mulle siihen naapurina on semmoinen Reetta, joka tuntee kaikki kyläläiset ja sitten, kun halutaan puuta, niin puuta pitää kaataa, no soitetaan sille [metsurille], se tulee ja sitten, jos halutaan lasten hiekkalaatikkoon hiekkaa, sitten siltä N.N.:ltä pitäisi pyytää... siellä tutustuu kaikkiin ihmisiin, kun ne käy tekemässä jotain pikku juttuja siellä. Ja sitten sen vesiosuuskunnan kautta on tutustunut kyläläisiin, ja ne tuo sitä turvallisuuden tunnetta...

Usea haastatteluihin osallistunut vapaa-ajan asunnon omistaja kertoi, kuinka paikalliset naapurit seuraavat tarkkaan vapaa-ajan asukkaan elämää ja toimintaa. Turvallisuutta lisää se, että näin he havaitsevat myös kaikki epätavalliset tapahtumat, kuten varkaiden käynnit. Tästä naapurikontrollista puhuttiin yleensä melko myönteiseen sävyyn nimenomaan sen tuoman turvallisuuden tunteen vuoksi. Toisaalta tällainen jatkuvasti tarkkailun alaisuudessa oleminen saattoi myös ahdistaa.

Nainen D2: Ja sitten ne partioi meidän taloa, että ootko sä ollu siellä, kun näky taas vähän mökissä valoa. Ja sitte mun poika oli sitä mieltä, että tää on karmeeta, kun ne kyylää meitä silloin kun ne meni sinne. Mä sanoin, et kuule, se on kullannarvoista, se on ihanaa, kun naapurit seuraa teitä, ei mitään hätää siellä.

Vapaamuotoiselle kanssakäymiselle on erittäin tärkeää, että paikkakunnilla säilyy tai muodostuu uusia yhteisyyttä edistäviä rakenteita, kuten kyläkaupat, seurojentalot, kyläkoulut, kyläyhdistykset sekä tie-, vesi- ja laituriosuuskunnat. Esimerkiksi seurojentalot ovat paikka, joissa järjestetään erilaisia tilaisuuksia ja ohjelmallisia tapahtumia, joihin kesäasukkaat voivat osallistua. Eräs haastatteluun osallistunut kertoi katsovansa tapahtumaohjelman läpi ja kutsuvansa omia kesävieraita sen mukaan, mitä ohjelmaa on tarjolla. Vierailujen ruokailun saattoi hoitaa myös viemällä vieraat paikalliselle luomutilalle syömään.

Nainen B3: Ja tosiaan, kun nämä palvelut on vähentynyt niin siinä mielessä me ollaan aikamoinen voimavara toinen toisillemme ja sillä tavalla toivoisi että olisi tämmöistä yhteisöllisyyden lisäämistä, ei mitenkään pakottaen. Siinä mielessä onnellisia ovat ne, joilla on joku tämmöinen koulu, jota ei ole myyty yksityiselle, jossa voi kokoontua, nimittäin ne, siellä on enemmän yhteyttä, missä on joku, olkoon se sitten kahvilanpitäjä, joka sallii et kahvilassaan voi kokoontua tai joilla on just tämmöinen vanha koulu että niitä sais enemmän jättää tämmöisiksi seurojentaloiksi, asukastaloiksi, ja kuitenkin järjestää, meillä on kyllä järjestetty kesäkauden avajaiset ja kesäkauden päättäjaiset, ja mä olen ainakin sieltä saanut monta, jotka sanoo et mä voin

tulla tekemään sitä tai tätä, ja siinä on niinkun, se on myöskin este pienrikollisuudelle.

Kakkosasujilla, jotka oleskelivat paikkakunnalla pitempiä yhtäjaksoisia aikoja, oli kesämökkiläisiä paremmat mahdollisuudet päästä sisälle kyläyhteisöön esimerkiksi erilaisten harrastusten kautta.

Nainen D1: ...viime talvena, kun mä olin siellä lähes läpi koko talven, niin mä olin kansalaisopistossa kutomassa mattoja ja tekemässä puutöitä ja kaikkee tämmös-tä, niin sillain sai tuntumaa niihin ja oppi tuntemaan ihmisiä...

Toisaalta suhteita paikallisiin asukkaisiin värittää se, että usein kontaktit perustuvat palveluiden ostamiseen. Tällä lienee vaikutusta suhteiden laatuun ja syvyyteen, vaikka kanssakäyminen tällöinkin olisi sinänsä vilpitöntä ja vastavuoroisuutta sisältävää. Toiseksi osa haastateltavista toi selvästi ilmi halunsa olla ennemminkin omissa oloissaan mökillään, jolloin kanssakäymiseen ei edes haluta ryhtyä.

Monet vapaa-ajan asumisen yhteisöt ovat sukuyhteisöjä, ja naapurimökkeilijät ovat usein omia sukulaisia. Sukulaiset käyttävät yhteistä vapaa-ajan asuntoa tai sukulaisten vapaa-ajan asunnot on rakennettu lähekkäin toisiaan esimerkiksi suvun yhteiselle maa-alueelle. Haastatteluissa osallistujat kuvailivat tämänkaltaista tilannetta parhaimmillaan positiivisena yhteisöllisyytenä, suvun yhteisinä kokoontumisina ja juhlien viettönä sekä mahdollisuutena siirtää suvun perinteisiä tapoja ja taitoja seuraaville sukupolville. Myös keskinäinen auttaminen käytännön asioissa koettiin tärkeäksi. Sukulaisuussuhteiden kääntöpuolena voi olla sukulaisten välisen kontrollin ja usein varsinkin nuorempien autonomian puutteen. Kuten Antti Karisto (2006, s. 130–131) on mökkeilyä käsitelleessä artikkelissaan kirjoittanut, vanhin sukupolvi käyttää mökeillä valtaa ja sanoo, miten asiat tehdään. Hänen mukaansa monet mökit ovatkin eräänlaisia sukumuseoita. Perinteiden säilyttämisen tärkeys ja esimerkiksi nuorison television katselun säätely vapaa-ajan asunnolla nousivat esiin myös tässä tutkimuksessa. Eräs osallistuja kuvasi oman mökin rakentamistaan ”pääsynä pois anopin nurkista”.

4.3 Vaikuttaminen vapaa-ajan asunnon kunnan asioihin

Monilla vapaa-ajan asukkailla oli tarvetta vaikuttaa vapaa-ajan asuntonsa sijaintipaikkakunnan asioihin ja kokemukset tästä ja käsitykset vaikuttamismahdollisuudesta vaihtelivat. Eräs osallistuja esitti haastattelussa toiveen, että edes kerran vuodessa kunnassa järjestettäisiin vakituksille ja vapaa-ajan asukkaille yhteinen tilaisuus, jossa keskusteltaisiin kunnan yhteisistä asioista. Tarve vaikuttamiseen perusteltiin sillä, että kunnissa oleskellaan paljon ja mökkiläisiltä kerätään verotuloja ja maksuja. Joillakin paikkakunnilla, joissa jotkut maksut ovat korkeita, kuntien koettiin rahastavan mökkiläisiä.

Pienissä kunnissa ja pienissä asioissa, kuten roska-astioiden sijoittelussa vaikuttaminen voi olla helppoakin, mutta aika paljon vaikuttamismahdollisuudet herättivät epäilyjä. Ajateltiin, että kunnissa, joissa kesäasukkaiden määrä suhteessa vakituksiin asukkaisiin oli suuri, ei haluta antaa mökkiläisille vaikutusmahdollisuuksia. Samoin joissakin kunnissa kielikysymys saattoi olla esteenä. Mikäli kunta oli määritelty vakituisten asukkaiden perusteella ruotsinkieliseksi, vapaa-ajan asukkaiden ottaminen huomioon muuttaisi kunnan useinkin suomenkieliseksi. Vaikuttamisesta, kunnan palvelukyvyistä ja yhteistyöhalusta oli osallistujilla toki myönteisiäkin kokemuksia.

4.4 Palveluiden saatavuus ja käyttö

Haastatteluissa keskusteltiin myös palveluista. Lisäksi kyselylomakkeella oli kysymys vapaa-ajan asunnon lähiseudulla sijaitsevien palveluiden käytöstä ja tyytyväisyydestä niihin. Eniten käytettyjä palveluita olivat arkielämän välttämättömyyksiin liittyvät pal-

velut, kuten ruokakaupat, jätehuollon palvelut ja huoltoasemat. Valtaosin vastaajat olivat tyytyväisiä näihin palveluihin. Ostosten tekemistä selvitettiin tarkemmin kysymyksillä siitä, mistä vapaa-ajan asunnolla tarvittavat päivittäistavarat, muut tavarat ja palvelut hankitaan. Ostosten tekeminen vaihteli jonkin verran sen mukaan, kuinka pitkstä mökkireissusta on kyse. Viikonloppumatkoilla päivittäistavaraostosten tekeminen jakautui melko tasaisesti niin vakituisella asuinpaikalla, menomatkan varrella kuin mökkipaikkakunnallakin sijaitsevien kauppojen kesken. Pidemmällä mökkijaksoilla sen sijaan mökkipaikkakunnan kauppojen käyttö korostui. Toisaalta myös erilaisten suoramyyntipaikkojen käyttö lisääntyi selvästi. Pidemmälläkin oleskeluilla monet kuitenkin veivät ilmeisen paljon tavaraa mukanaan jo mennessään, sillä myös pidemmällä oleskeluilla monet ilmoittivat hankkivansa tavaroita jo vakituiselta asuinpaikalta tai matkan varrelta. Myös muiden kuin päivittäistavaroiden hankkiminen painottui pidemmällä oleskeluilla viikonloppumatkoja enemmän mökkipaikkakunnalle. Vakituisen asuinpaikan sekä matkanvarrella tapahtuvien hankintojen määrä väheni tällöin enemmän kuin päivittäistavaroiden kohdalla.

Jätehuolto oli yksi niistä harvoista palveluista, joihin oltiin muutamalla paikkakunnalla erittäin tyytymättömiä. Monella oli kokemusta huonosti toimivista kunnallisista jäteasemista. Ongelmana oli useimmiten se, että niitä käytetään väärin. Toisin sanoen jätekeräyspaikoille oli huomattu vietävän niihin kuulumattomia jätteitä, jolloin asemia oli jouduttu lopettamaan kokonaan. Myös hajuhaitoista puhuttiin, sillä jäteasemat saivat ihmiset viemään niihin sellaista jätettä, joka ehkä muutoin kompostoitaisiin omalla mökillä. Haastatteluissa todettiin, että jätteenkeräyspisteiden tulisi olla jollain lailla valvottuja, ja joissain kunnissa niiden sijaintia kaupan yhteydessä kiitettiin. Tyytyväisimpiä tunnuttiin olevan etenkin silloin, kun jätehuolto oli järjestetty yhdessä naapureiden kanssa. Tällöin käytäntönä saattoi olla jäteastian pitäminen lukittuna. Jättemaksuja pidettiin yleisesti ottaen varsin korkeina. Kritiikkiä tuli etenkin siitä, että maksut olivat korkeita siitä huolimatta, että mökillä koettiin syntyvän varsin vähän yleiseen jätekeräykseen menevää jätettä. Jätettä jäi vähän, sillä monet kompostoivat ja polttivat kaiken voitavan jätteen. Useat vastaajista veivät säännöllisesti tai ainakin joskus jätteitään myös vakituisen asuntonsa jäteastiaan.

Kunnanviraston sekä terveyskeskuksen palveluita oli käyttänyt melko moni vastaaja. Suurin osa oli kunnan viraston palveluihin tyytyväisiä, mutta myös tyytymättömiä oli useita. Terveyskeskuspalveluihin tyytyväisyys oli hieman vähäisempää kuin kunnan viraston palveluihin. Terveystieteiden palveluissa keskeistä olisi kehittää kaksoiskuntalaisuuden ajatusta tai ainakin taata vapaa-ajan asukkaille terveydenhoitopalvelut myös kiireettömissä sairaustapauksissa (ks. Sisäasiainministeriö 2006).

Nainen B3: No mä ajattelen sitä, että, koska me ollaan enemmän ja enemmän mökillä ja pitemmän aikaa, niin jotenkin nää terveydenhoitopalvelut pitäis saada toimimaan kahdessa kunnassa, eli siinä se kaksoiskansalaisuus on musta yks semmonen asia, jota kannatan, koska jos on joku 3, 4, 5, 6 kuukautta, niin kyllä sillä pitäis olla samanlaiset terveydenhoitopalvelut siellä toisessa kunnassa kuin täällä ja se pitäis jotenkin valtion kesken järjestää, että se kunta saa sitten apua.

Erikoisliikkeiden palveluita oli myös käytetty runsaasti. Niiden palvelukyvyssä lieinee jonkin verran ongelmia, koska vastaajista usea ilmoitti olevansa niihin tyytymätön. Liikennepalvelut – julkinen liikenne ja taksi – kuuluivat myös suhteellisen runsaasti käytettyihin palveluihin. Kaikista mukana olleista palveluista julkiseen liikenteeseen oltiin kaikkein vähiten tyytyväisiä. Tämä vastaa myös muista tutkimuksista saatuja tuloksia.

Vapaa-aikaan liittyvistä palveluista kyselylomakkeella tiedusteltiin tyytyväisyyttä kulttuuritilaisuuksiin, veneily- ja kalastusmahdollisuuksiin sekä ravintola- ja kirjasto- palveluihin. Yleisesti ottaen niihin oltiin tyytyväisiä, ja eniten tyytyväisyyttä oli ravinto-

lapalveluihin. Melko vähän käytettyjä palveluita olivat paikkakunnan liikuntapaikat sekä harrastuskurssit. Niitäkin olivat jotkut vastaajat käyttäneet. Tämänyyppisten palveluiden käyttö tuleekin varmaan tulevaisuudessa lisääntymään, kun vapaa-ajan asuminen alkaa muuttua aikaisempaa pysyvämmäksi.

Paikallisten palveluiden saatavuus oli vapaa-ajan asukkaille erittäin tärkeää ja se on väylä tutustua paikkakunnan yhteisöön.

Nainen A1: ... niin tuota kyllä tuolla saaristoseudulla niin jos haluaa rakentaa niin ei siellä kyllä ilman niiden kuntalaisten apua pärjää et kyllä sieltä kaikki rakennusmiehet on sieltä lähialueelta tullu haalittua ja sitä kautta tulee hyvinkin tutuksi, että täytyy sanoa et sen on ollu tosi mielenkiintoinen 5-6 vuotta kun on niitä rakennusprojekteja siellä pyöritelty ja tota tavarat on aina hankittu kyläkaupan kautta ja siellä on hyvin tarkka semmonen saarien välillä vielä semmonen reviirijattelu että oman saaren miehiä käytetään ensisijaisesti ja sitte vasta haetaan seuraavalta saarelta ja he on myös keskenään sopinu nää diilit ettei siinä, vaikkei mökkiläinen sitä ymmärtäisikään niin he sitten jakaa nää työt niinkun mejän puolesta. Ja se on mun mielestä hyvä tapa päästä sisään siihen kyläyhteisöön ja muutenki tulee tutuksi...

Yhdeksi ongelmaksi tutkimukseen osallistuneet vapaa-ajan asukkaat kokivat tiedon saannin käytettävissä olevista palveluista. Kaikissa kunnissa tästä asiasta ei ole osattu huolehtia. Osa kunnista lähetti kerran vuodessa kunnan vapaa-ajan asukkaille paikallislehden mökkiläisille tarkoitetun numeron, jossa palveluista tiedotetaan. Eräessä kunnassa rakennustarkastaja sai kiitosta osakseen hyvästä paikallistuntemuksesta ja palveluista tiedottamisesta. Joillakin paikkakunnalla bensa-asezilla jaettiin palvelutiedotetta. Usealle osallistujalle myös paikalliset naapurit olivat keskeinen tietolähde. Tarvetta ja kiinnostusta tuntui olevan yksiin kansiin kootulle tiedolle, mikä lisäisi tietoisuutta esimerkiksi kunnan palveluntarjoajista ja tapahtumista. Internetin merkitys on varmaankin kasvamassa, sillä ne, joilla oli internet-yhteys mökillään, sanoivat käyttävänsä sitä aktiivisesti tiedonhakuun.

5 MÖKKIEN VARUSTETASO JA SITÄ KOSKEVAT TOIVEET

Mitä pitempiä aikoja mökillä halutaan viettää, sitä tärkeämmäksi alkaa tulla sen varuste- ja mukavuustason kohottaminen, mutta varustautuminen ei ole kuitenkaan mikään itsestään selvä tavoite kaikille mökkiläisille. Vapaa-ajan asunnon varustetasoon liittyviä tarpeita ja toiveita käsiteltiin haastatteluissa havainnekortin avulla. Kortissa oli kuva kolmesta erilaisesta mökistä, joista ensimmäinen oli vaatimaton mökki ilman mukavuuksia (ei sähköverkossa, kantovesi, ulkokuusi), toinen oli perusmukavuuksin varustettu mökki (sähköverkossa, kylmä vesi tulee sisälle kesäisin, kompostikäymälä) ja kolmas oli omakotitalon tasoinen mökki (sähköverkossa, vesi tulee sisälle ympäri vuoden, vesivessa, suihku). Myös kyselylomakkeella oli varustetasoon liittyviä kysymyksiä.

Keskimäärin tutkimukseen osallistujien vapaa-ajan asunnot olivat kooltaan 67 m², pienin vapaa-ajan asunto oli 30 m² ja suurin 200 m². Vapaa-ajan asuntojen varustelun minimitaso käsitti yleensä sähköliittymän ja sen mukanaan tuomat sähkölieden ja jääkaapin. Sähköllä käyvän jääkaapin saanti oli tutkimushenkilöiden keskuudessa yksi keskeinen perustelu liittyä sähköverkkoon. Vesihuollon minimitasoon kuuluivat kantovesi tai kesän ajaksi sisään tuleva vesijohto sekä viemärointi. Erittäin monet osallistuneista toivat juomaveden mukanaan erillisissä astioissa. Pääasiallisena lämmitystapana toimi tulisija ja lisälämmittimenä sähköpatterit. Sauna oli useimmiten puulämmitteinen ja vesi lämmitettiin puulämmitteisessä vesipadassa. Käymäläratkaisuna oli yleisimmin tavallinen kuivakäymälä tai kompostoiva käymälä. Minimivarusteisiin kuului myös televisio. Tämän varustelutason mökeillä oleskeltiin yleensä vain kesäaikaan, eikä mökkiä peruslämmitetty talviaikaan.

Varustelun maksimitasoon puolestaan kuului sähkölämmitys ja vähintään peruslämmitys oleskeluaikojen ulkopuolella sekä puulämmitys, vesi-WC, sähkökäyttöinen lämminvesivaraaja, suihku sekä mahdollisesti pesukone. Peruslämmön astemäärä oli 3–21 C°. Näin varustelluilla mökeillä oleskeltiin ympäri vuoden. Noin kolmannes vastaajista luonnehti vapaa-ajan asuntoaan ympärivuotiseen käyttöön soveltuvaksi. Yksi perustelu ympärivuotiselle käytölle oli, että pelkästään kesäkäyttöön hankittuna mökki on liian iso uhraus. Yksi tutkimushenkilöistä perusteli mökin talvikäyttöä myös mahdollisuutena seurata vuodenaikojen vaihtelua paremmin kuin kaupungissa. Jotkut osallistujat kävivät mökillään hiihtämässä.

Kyselylomakkeella kysytyistä kodinkoneista vastaajien vapaa-ajan asunnoilla oli useimmin jääkaapin ja sähkölieden lisäksi pölynimuri, pakastin ja mikroaaltouuni. Yleisimmät työkalut olivat moottorisaha ja ruohonleikkuri tai trimmeri.

Tietoteknologian tulo vapaa-ajan asunnoille herätti haastatteluissa kiivasta keskustelua puolesta ja vastaan. Tietokone oli noin kolmanneksella mukana vapaa-ajan asunnolla ja nettiyhteys oli käytössä vajaalla viidenneksellä.

Päätöksiin varustetasosta ja sen parantamisesta vaikuttivat käyttötarpeet ja mukavuus, toteuttamisen fyysiset ja taloudelliset edellytykset sekä ylläpidosta seuraava vaihtoisuus ja huoli, mutta myös mökkeilyyn liittyvät perinteet ja esteettiset näkökohdat. Varustelu oli myös tietynlainen prosessi, joka oli osa vapaa-ajan asumisen, mutta myös vapaa-ajan asukkaan henkilökohtaista historiaa. Jännite vallitsi mukavuuden halun ja mökkeilyn kulttuuristen merkitysten välillä, joita olivat muun muassa askeettisuuden ihannoiti ja perinteisten tapojen noudattaminen ja kaikki se, minkä toivottiin erottavan ”mökkielämän” arkielämästä. Nämä myös hidastivat osaltaan vapaa-ajan asuntojen varustelun laajentamista. Varustelua jarrutti myös se, että perinteinen vailla mukavuuksia oleva mökki on vaivaton ja huoleton, ja sen voi hyvin jättää talven ajaksi lämmittämättömäksi. Kakkosasumiseen liittyvät merkitykset ovat hieman toiset, jolloin kakkosasunto varustetaan hyvin jo alun perin. Kun perinteisen kesämökkeilyn toivottiin erottavan

vapaa-aika arkielämästä, kakkosasunolla haluttiin viettää aikaa mahdollisimman paljon. Siellä haluttiin keskittyä esimerkiksi talon ja ympäristön kunnostukseen tai ansiotyöhön. Silloin tavoitteena oli, että siellä eletävä ”arki” olisi mahdollisimman sujuvaa. Tällöin tärkeiksi tulivat perinteiset mukavuudet, mutta myös erityisesti tieto- ja viestintäteknologia.

Tarpeet varustelutason kasvattamiselle ilmenevät seuraavasta lainauksesta, jossa osallistuja vertaa askeettista vapaa-ajan asuntoa hyvin varusteltuun kakkosasuntoon. Varustelut tuovat muassaan mukavuutta sekä käytettävyyttä vapaa-ajan asunnolle. Siellä voidaan oleskella useammin ja pitempiä aikoja kuin perinteisellä mökillä. Myös mökin toiminnallisuus paranee.

Nainen D3: ...kieltämättä sitä mieltii, että kun ikää tulee lisää ja sitten jos joskus tulis semmonen aika, et voisi olla koko kesän tai ympäri vuoden tai jotenki niin sitten tietysti alkaa houkutella tämmöset muutkin mukavuudet.

Nainen C2: Se on niin jännä, mulla on niinkun kahdesta, koska se on edelleen tavallaan perheessä, mun lapsuudenperheessä tää mökki, ... se edustaa sitä samaa 1900-luvun alun huvilaa kun teijänkin, mut se on täysin vailla kaikkia mukavuuksia. Ja sitte meillä on nyt tämä ns. kakkosasunto, niin kyllä se ihana on kesällä kauniina hellepäivinä se mökki, tai saarella oleva, meren rannalla oleva juttu, ja se on musta aivan taivaallinen, mut kyllä ihan rehellisesti sanottuna, nämä kakkosasunnon mukavuudet on niin suuret ja se käytettävyyys on niin suurta, et kun me vietetään kuitenkin kohtalaisen paljon siellä aikaa ja sitte kun kaikenlaista semmosta tekemistä, mikä vaatii, tietkö niinkun vettä ja sitä ja tätä. Ja illat on pimeitä syksyllä, niin se sähkökin on kyllä aika ihana. Et kyllä mun täytyy ihan rehellisesti sanoo, et mä oon nyt niin degeneroitunut, että mä arvostan tätä kakkosasuntoa runsaasti.

Mies A4: Meijän mökkeilyhistoria oli semmonen, että me lähettiin et mennään mahdollisimman alkeellisiin olosuhteisiin niinkun luontoon. Ja sitten kun sinne tarvittiin sähköä niin tota kaikki oli sitä vastaan et ei mitään sähköä, et meille riittää tollanen öljylamppu ja tota lämmitetään puilla, kaminalla ja sillä lailla, se oli niinkun se alkuperäinen idea, mutta ihminen sitte laiskistuu ja sinne tuli sähkö ja tuli sitte tietysti kaikkea sen mukana. Et niin siinä helposti käy.

Jonkin asian pitää erottaa vapaa-ajan asunto vakituisesta asunnosta. Se voi olla esimerkiksi kompostikäymälä, kuten seuraavassa esimerkissä.

Nainen B2: ...vaikka se on mummonmökki, sinne saatiin just viime kesänä vesi, pääsin vesiosuuskunnan jäseneksi, sieltä menee vesi ja sinne tulee vesi, eli se on suuri helpotus, ei tarte niitten imeytyskaivojen ei minkään tämmösten, että tulee sieltä suoraan putkesta. Ja sitte siellä on sähkö, ja sitte mä pidän sitä peruslämpöä siellä, 5-6 astetta koko talvi, ja sitte mulla on semmonen Porin Matti, joka aika nopeasti lämmittää, se on oikeen hyvä, mä pystyn olemaan siellä talvella, sinne voi mennä, siellä on hyvät hiihtomahdollisuudet. Aino, mitä mä en halua sinne tulevaisuudessakaan, on sisävevsa. Mulla on Biolanin kompoistoiva ulkokuussi, ja musta se tekee siitä sen mökin. Se on se juttu...

Varustelutasosta päätettäessä arvioitiin toisaalta mukavuuteen ja käyttötarpeisiin liittyviä asioita, toisaalta kustannuksia ja ratkaisuisista seuraavia huolia tai huolettomuutta.

Mökkeilyyn liitettiin hyvin vahvasti tietynlainen askeettisuus (ks. luku 2), joten mökin varustelua muutettaessa asiaa reflektoidaan ja vedetään rajoja. Esimerkiksi oman mökkinsä varustuksesta kertoessaan eräs haastatteluun osallistunut perusteli ensin, kuinka sähkön ja veden vetäminen ovat liittyneet haluun parantaa mukavuutta, vaikka alun perin aloitettiin sähköttömässä mökissä, mutta toteaa sitten: ”mut televisioo ei silti sallita, eikä tietokonetta. Et jotain rajojahan sitä ihminen vetää.” (Nainen A1)

Mukavuuden tarve oli keskeinen syy varustelutason nostoon ja nimenomaan sähkö ja vesi tuovat tätä mukavuutta.

*Mies A5: Että nyt on mukavaa, kun saa jääkaapin sitte ostettua sinne. Tuo vesi-
hän me saatiin sitte muutama vuosi ennen jo, liityttiin vesijohtoon. Nyt on paljon mu-
kavampi käydä tietenki, vaimokin viihtyy paljon paremmin. Saadaan sähköpatterilla
mökkiä lämpimäks. Se on tärkeä se jääkaappikin kyllä.*

Mukavuuksien puolesta puhuvat myös ikääntyminen ja terveydelliset syyt.

*Mies C1: Kun on vähän sydän, tai mulla on infarkti ollu, ja sitte liian kylmässä
nukkuminen niin se ei tunnu ollenkaan mukavalta. Kylmässä ja kosteessa ja se kestää
viikon ennen kun sinne menee ennen kun se rupee kuivumaan.*

Varustelutason nostamista hillitsivät mökkeilyyn liittyvät kulttuuriset merkitykset, kuten juuri askeettisuuden viehätys.

*Nainen A2: No niin mukavuudenhalunen ei ole, että pitäis olla mökin lämmin
kun sinne menee, kyllä on oma hohtonsa, kun sen lämmittää.*

*Nainen A1: Mä en ainakaan pesukonetta haluais mökille, siinä elämä menis kyl-
lä jo liian arkiseksi.*

6 UUSIEN KÄYTÄNTÖJEN JA TEKNOLOGIOIDEN HYVÄKSYTTÄVYYS

Tässä luvussa kuvataan niitä käsityksiä, joita tutkimushenkilöillä oli siitä, mitkä esittelemistämme teknologioista ja käytännöistä parhaiten soveltuisivat heidän vapaa-ajan asumiseensa. Teknologiat ja käytännöt oli valittu sillä perusteella, että ne edistäisivät vapaa-ajan asumisen ekotehokkuutta. Monetkaan näistä eivät olleet mitään uusia innovaatioita, vaan päinvastoin usein perinteisiä tapoja toimia (esimerkiksi mökin perinteinen vesihuoltojärjestelmä) tai perinteisen käytännön uudistettu versio (esimerkiksi komposti- tai kuivikekäymälä). Mahdollisia uusia käytäntöjä ja teknologioita esiteltiin ryhmähaastatteluisissa teemakorttien avulla. Omat korttinsa oli vaihtoehtoisista lämmitysratkaisuista, vesihuoltoon liittyvistä vaihtoehdoista, tieto- ja viestintäteknologiasta, kodinhoidon ja vapaa-ajan asunnon huollon vaihtoehdoista sekä liikkumisesta mökille. Kyselyssä oli lisäksi yksi kysymys kiinnostuksesta erilaisten palveluiden käyttöön.

6.1 Vaihtoehtoiset lämmitysratkaisut

Ekotehokkuuden kannalta mökin lämmitysratkaisut ovat oleellisia. Erityisesti sähköenergian kulutusta ja sen tuottamisesta aiheutuvia päästöjä ovat lisänneet kasvava peruslämmitys. Vuonna 2006 vapaa-ajan asunnon omistaneista kotitalouksista 27 prosenttia ilmoitti pitävänsä vapaa-ajan asunnossaan peruslämpöä. Tällaisissa asunnoissa sähkölaskun suuruus oli lähes kolmekertainen verrattuna mökkeihin, joissa peruslämmitystä ei käytetty. (Tilastokeskus 2006.) Vapaa-ajan asunnon lämmitysratkaisuista haastatteluissamme teemakortilla esitettiin vaihtoehtoina mökin jättäminen kylmilleen kun siellä ei oleksella, vakiotehoinen kuivanapitolämmitys³, pellettilämmitys, lämpöpumppu, aurinko- ja tuulienergia ja säteilylämmittimet. Nämä tuotiin esille vaihtoehdoksi verkkokäyttöiselle sähkölämmitykselle ja etenkin talviaikaiselle peruslämmitykselle.

Suurin osa tutkimushenkilöistä lämmitti mökkiään puulla ja sähköpatterit olivat vain lisälämmittiminä ja peruslämmön ylläpitoa varten. Osa haastatteluun osallistujista oli vakaasti sitä mieltä, että puutalossa puulämmitys on paras vaihtoehto, jolloin myös ilmanvaihto on hyvä, eikä ilmanvaihtojärjestelmiä tarvita kuten sähkölämmitteisessä talossa. Tällöin talon rakenteiden tulee olla nopeasti lämpeneviä ja kuivuvia.

Nainen A2: Mä olen itse kans semmosen niin yksinkertasen puurakentamisen kannattaja, jossa on painovoimainen ilmastointi ja puulämmitys ja mahdollisimman yksinkertaset rakenteet, jotka kuivuu luonnollisesti ja tuulettuu luonnollisesti niin, että mahdollisimman vähän mitään järjestelmiä sillon, kun on mökistä kysymys.

Lämmitysjärjestelmiä koskevat tarpeet liittyivät mökin käytettävyyteen ja asukkaiden henkilökohtaiseen tilanteeseen, esimerkiksi terveydentilaan, käyttötoiveisiin ja viihtyvyyteen sekä vapaa-ajan asunnon ominaisuuksiin.

Mikäli mökkiä käytettiin pääosin vain kesäisin, sitä ei juurikaan pidetty lämpimänä muina aikoina. Ongelmakohtia olivat silloin tulo mökille ensimmäistä kertaa keväällä tai alkukesällä, jolloin mökki oli kylmä ja kostea. Tällöin olisi hyvä, jos mökin saisi nopeasti lämpimäksi ja kuivaksi. Kosteus koettiin pahemmaksi ongelmaksi kuin kylmyys. Vaikka lämpömittari näytti 22 astetta, kosteus tuntui edelleen. Monet tutkimushenkilöt turvautuivatkin naapuriapuun lämmityshuolissaan.

³ Vakiotehoinen kuivanapitolämmitys tarkoittaa sitä, että lämmityksen päätavoitteena on pitää sisälämpötila hieman korkeampana kuin ulkolämpötila. Siinä siis seurataan sisälämpötilan sijasta ulkolämpötilan muutoksia, ja sen avulla on mahdollista säästää sähköä verrattuna peruslämmitykseen.

Mies A1: Mutta sen takia, että niinkun täs on mainittu, että se naapuri kun sano, että väännä katkasijat ja me tullaan kahden viikon päästä, niin siellä on huoneisto kuiva eikä se hirren haju, puustahan lähtee kosteuden haju pitkään, ja moni allerginen saa yskän siitä, niin sen vaiheen yli päästään, tai sitte ollaan joku yks kaks päivää poissa, niin jättää se lämpimäks.

Kosteuden poistamiseksi toivottiin jotakin kevyttä ratkaisua kevääksi ennen kun mökille ensimmäisen kerran mennään. Tosin yksi tämän asian esille ottanut tutkimushenkilö kertoi kokemuksenaan, että isojen ikkunoiden ansioista keväisin aurinko poistaa kosteutta melko hyvin. Kritiikkiä tuli nykyistä rakentamissuuntausta kohtaan. Talot rakennetaan niin tiiviisti ja niihin laitetaan muovia, joka ei kesäasuntoihin sovellu. Seurauksena on kosteusongelmia.

Mies B5: Et jos rakennetaan niin sanotusti viimesen päälle lämpöeristetty talo, niin se on kyllä tarkoitettu sitte semmoseen, sanosko jatkuvaan lämmitykseen, et siinä ei ole otettu huomioon sitä, että se ikään kuin pudotettais se lämpötila paljon matalammaksi, koska se on niinkun tietynlaista fysiikkaa varten tehty se rakennus.

Samoin kritiikkiä herätti se energiamäärä, joka tarvitaan uusien ja tiiviiden vapaa-ajan asumusten rakentamiseen. Vaikka uudisrakennus rakennettaisiin mahdollisimman ekotehokkaaksi esimerkiksi energiankulutuksen suhteen, on itse rakentamiseen tarvittava energiamäärä niin suuri, ettei energiatehokkaalla asumisella saada pitkälläkään aikavälillä säästettyä rakentamiseen kulunutta energiamäärää. Eräs tutkimushenkilö kiteytti mökkeilyyn liittyvän rakentamisen ja energiankulutuksen seuraavasti:

Mies B3: Optimaalisin ratkaisu olisi, että luonnosta energia eikä huolta vedestä.

Moni toivoi lämmitys- ja kosteusongelmiin tietoa perinteisistä ratkaisuista, jotka sopisivat erityisesti kesämökkikäyttöön. Toivottiin, että tätä tietoa olisi saatavilla kootusti ja että siitä tiedotettaisiin aiempaa näkyvämmiin.

Kun vapaa-ajan asuntoa käytettiin paljon myös kesäajan ulkopuolella, sinne on usein asennettu myös vesijohdot. Tällöin talviaikainen peruslämmitys oli varsin yleistä. Uusissa vapaa-ajan asunnoissa lämmitystä jouduttiin pitämään yllä myös talon rakenteellisten ominaisuuksien vuoksi, jotta kosteusvaurioita ei tulisi. Kortilla esitetyt vaihtoehdot olivatkin lähinnä vaihtoehtoja peruslämmitykselle. Niistä eniten kiinnostivat lämpöpumput, aurinko- ja tuulienergia, säteilylämmittimet ja vakiotehoinen kuivanapitolämmitys.

Ilmalämpöpumppu oli joidenkin osallistujien vapaa-ajan asunnolla jo käytössä ja osa suunnitteli sen hankintaa. Perusteluna sen hankinnalle olivat mahdollisuus säästää sähköä. Myös mahdollisuus viilentää sisäilmaa kuumalla nähtiin hyvänä ominaisuutena. Ongelmina pidettiin sitä, että ilmalämpöpumppu ei toimi tietyn pakkasrajan yläpuolella. Yksi tutkimushenkilö valitti myös omaa pumppuaan, jonka minimilämpötilaksi voi säästää ainoastaan 17 C°. Hankintapäätöstä tehdessään hän ei ollut tätä ominaisuutta huomannut. Maalämpöpumppu kiinnosti myös joitakin kakkosasujia, mutta investointikustannuksia pidettiin aika suurina sekä takaisinmaksuaikaa pitkänä.

Vakiotehoinen kuivanapitolämmitys oli osallistujille enimmäkseen vieras teknologia, joten siihen oli vaikea ottaa kantaa. Varovaista kiinnostusta oli kuitenkin joillakin tutkimushenkilöillä, jotka pitivät vapaa-ajan asunnollaan yllä peruslämpöä. Yhdellä osallistujista oli käytössään vakiotehoinen kuivanapitolämmitys vuonna 2004 rakennetulla vapaa-ajan asunnolla. Hän kuvasi sitä haastattelussa seuraavalla tavalla:

Mies B5: Me käytetään siinä vanhassa mökissä mökki kylmänä, kun ei oleskella ja siitä ei taatusti ole mitään vahinkoa, et se on nimenomaan semmoinen, paras konservointi sille, ja se nyt tietysti perustuu siihen, että sinne ei mennä enää niin hirveen usein talvella tai käytännössä ollenkaan. Ja sitten taas siinä uudessa, joka on viimeisen päälle lämpöeristetty, niin siellä meillä on tämmöinen niinkun et se on 300 wattii

olohuoneessa, makuuhuoneet pidetään ovet kiinni, ja kylppäri, jossa on vettä, niin siellä on tää lämminvesivaraaja ja sitten siellä on semmonen pikkunen 200 watin lisälämmitin, niin tota, se on just tää, mitä siitä puhutaan tästä kuivanapitolämmityksestä, et ainoo ero on siinä siihen, että nää vähän hienostuneempi systeemi niin vois olla semmonen, missä on kaks termostaattia, et olis niinkun ulkolämpötila ja sisälämpötila, eli se varmistaisi sen, että se aina se sisälämpötila on sopivasti enemmän kuin ulkona, eli saatais se kastepisteilmiö pois, että kun se koko homma kosteushan on vaan sitä et se tiivistyy se ilmassa oleva kosteus siihen sisäpintoihin, niin tota kun se saadaan sopivasti säädetty, niin se on kyllä hurjan hieno systeemi.

Vakiotehoinen kuivanapitolämmitys soveltunee parhaiten uusille tiiviisti rakennetuille vapaa-ajan asunnoille torjumaan kosteusvaurioita. Tämä edellyttää, että vesijohtoja ei ole, tai ne on tyhjennetty tai lämmitetty erikseen. Samoin edellytyksenä on, että vapaa-ajan asuntoa ei haluta käyttää kovin paljon kesäajan ulkopuolella tai sinne on asennettu lämmityksen ohjausjärjestelmä.

Aurinko- ja tuulienergia kiinnosti myös tutkimukseen osallistuneita vapaa-ajan asukkaita. Aurinkopaneelit olivat käytössä muutamilla mökeillä, joita ei ollut liitetty sähköverkkoon. Toivomuksena oli, että näitä voitaisiin kehittää niin tehokkaiksi, että niillä voitaisiin ylläpitää vapaa-ajan asunnon peruslämpöä. Esteet niiden käyttöönotolle olivat taloudellisia ja esteettisiä – niitä pidettiin turhan kalliina ja rumina, eivätkä ne sovi vanhoihin, perinteisiin taloihin, joissa jopa suojelumääräykset saattavat kieltää niiden käytön. Toivottiinkin, että kehitettäisiin niiden vaihtoehtoisia sijoituspaikkoja ja edullisempia, mökkikäyttöön paremmin soveltuvia järjestelmiä. Tuulienergiasta aiheutuvia meluhaittoja pelättiin ja niiden arveltiin häiritsevän TV-kuvaa. Hankintahinta mainittiin myös esteeksi. Osa vapaa-ajan asukkaista, joiden mökki oli liitetty sähköverkkoon, eivät nähneet mitään mieltä näille vaihtoehdoille.

Säteilylämmittimet olivat perinteisten kamiinoiden ja puuhellojen muodossa käytössä monen tutkimushenkilön vapaa-ajan asunnolla. Niiden ominaisuutta lämmittää nopeasti kiiteltiin useissa puheenvuoroissa.

Taulukko 3. Kiinnostus vaihtoehtoihin lämmitysratkaisuihin ryhmähaastattelujen perusteella

Teknologia tai käytäntö	Kiinnostus	Sytä mielenkiintoon tai sen puutteeseen	Sovelluksia	Edellytyksiä
Mökin jättäminen kylmilleen, kun siellä ei oleskella	- vakiintunut käytäntö osassa mökeistä	- säästämisen mahdollisuus, vaivattomuus, vesihuolto ongelmallista, mökin käyttäminen myös talvella, kosteusongelmat	- yleinen mökeissä, joita käytetään vain kesäisin tai joissa ei ole vesijohtoja	- pakkasenkestävä vesihuolto
Peruslämpö talvella	- vakiintunut tapaus osallistujan vapaa-ajan asunnossa, jos vesijohtoja ja oleskelua talvella	- lisää mukavuutta ja käytettävyyttä myös talvella - ehkäisee kosteusvaurioita hyvin eristetyissä mökeissä - kustannussyistä jätetään käyttämättä, jos oleskeluaika vähäinen	- kokemusta yhdellä: 300 W olohuoneessa ja 200 W lisälämmitin kylpyhuoneessa - soveltuu uusille tiiviiksi rakennetuille mökeille, joissa ei oleskella paljon talvisin,	
Vakiotehoinen kuivanapitolämmitys	- jonkin verran kiinnostusta	- säästämisen mahdollisuus, kuivanapito, vesihuolto ongelmallinen, mökin käyttö myös talvella	- sopiva omakotitaloihin	- pakkasenkestävä vesihuolto, putkistojen tyhjennys
Pellettilämmitys	- ei kiinnostanut	- ei sovellu mökkiolosuhteisiin, edellyttää valvontaa	- lämpöä pi	
Lämpöpumppu	- erityisesti ilmalämpöpumppu kiinnosti	- mahdollisuus energian säästöön, mahdollisuus viilentää, - minimilämpötila korkea -maalämpöpumpun kallis hinta	- ilmalämpöpumppu käytössä tai suunnitteilla, maalämpöpumppu suunnitteilla yhdellä	- maalämpöpumppu soveltuisi sellaisille kakkosasunnoille, joissa oleskellaan paljon
Aurinko- ja tuulienergia	- kiinnosti	- ”upeaa, että kehitetään” - säästämismahdollisuus, ei riitä lämmitykseen - kallis hinta, - esteettiset haitat, meluhaitta tuulienergiassa, tuulienergia häiritsee TV-kuvaa	- kokemusta yhdellä aurinkopaneelista, hankintasuunnitelmia muutamilla	- mallit, jotka voidaan ”piilottaa” näkyviltä
Säteilylämmittimet	- kiinnosti	- nopea lämpeneminen	- Porin Matti, puuhella	

6.2 Vesihuoltoon liittyvät vaihtoehdot

Vesihuollon teemakortilla esitettiin vaihtoehtoina perinteisen kantoveden, ulkojuonin ja jäteveden imeyttämisen yhdistelmä, mökin peruslämmitys talvella vesikalusteiden vuoksi, pakkasenkestävä vesihuolto (vesikalusteiden ja -johtojen tyhjentäminen tai lämmittäminen) sekä kuivikekäymälä sisätiloissa tai sisäänkäynnin yhteydessä. Pakkasenkestävän vesihuollon ajateltiin mahdollistavan sen, ettei vapaa-ajan asuntoa tarvitsisi lämmittää talviaikaan vesijohtojen takia. Kuivikekäymälä esitettiin vaihtoehtona sisätiloissa sijaitsevalle vesi-WC:lle.

Monilla vesihuolto oli järjestetty hyvin perinteiseen tapaan. Perinteinen vesihuoltojärjestelmä kantovesi, ulkojuonin ja jäteveden imeyttäminen oli käytössä pääsääntöisesti lämpimänä vuodenaikana mökkeilevillä. Kyselylomakevastausten perusteella 14 mökillä ei ollut ollenkaan paineellista veden sisään-tuloa. Niilläkin vapaa-ajan asunnoilla, joilla vesi tuli sisään, oli se puolessa tapauksista (10 mökkiä) niin sanottu kesävesi. Käyttö-vettä saatiin esimerkiksi sadevedestä, viereisistä vesistöistä tai kaivosta kantamalla. Juomavettä ilmoitti tuovansa astioissa muualta 14 vastaajaa. Kymmenellä ei ollut jätevesiviemäriä. Niillä, joilla oli jonkinlainen jätevesijärjestelmä, se oli järjestetty ojaan purkamalla tai imeytyskaivolla / kivipesällä.

Vuoden 2003 kesämökkibarometrin mukaan 60 prosenttia mökinomistajista sai pesu- vetensä järvestä, merestä tai muusta vesistöistä, 40 prosenttia kaivosta ja joka kymmenes vesilaitoksen tai vesiosuuskunnan verkostosta. Juomavesi tuli vesijohtoverkostoa pitkin 11 prosentille ja kaivosta lähes puolelle mökeistä. Puolet toi juomavettä kuitenkin myös astioissa mukanaan, ja joka kymmenes sai talousvettä vesistöistä. Mökin päärakennuksen ja saunan jätevedet suodatettiin pääasiassa maahan, joko suoraan tai saostuskaivon kautta, ja vain joka sadannen mökin jätevedet johdettiin kunnan viemäriverkostoon. (Nieminen 2004, s. 13.)

Yksi yleisimmistä syistä siihen, että käytössä oli perinteinen tai lähellä perinteistä oleva vesihuolto, oli vaivattomuus ja huolettomuus. Etenkin ulkovessaa pidettiin riittävän ekologisenä ratkaisuna, ja erityisesti saaristossa muunlainen järjestelmä olisi vaikea toteuttaa. Vesihuollon suhteen näkyi mökin merkitys askeettisuuden kokemisen paikkana. Kun kyse on perinteisestä kesämökistä, tai perinteisen kesämökkitunnelman kai- puusta, ei hienostuneempia järjestelmiä yksinkertaisesti haluttu.

Mies C1: Kesällä riittää tää mikä meillä nyt on. Ja jos se merivesi olis vielä vähän puhtaampaa niin sitä vois käyttää uimiseen, ja pesemiseenki, mutta tuota. Meille on riittäny kun meitä on kaks ihmistä siellä enää, sadevesi pesemiseen. Juomavesi tulee kaupungista, me [epäselvää] neljän kilometrin päässä kaupungin keskustasta. Mut kyllä se tietysti mukavampaa olis jos vettä tulis, mut sitte siinä on huolta kanssa siinä vedessä, sitte se on se talvihoito kun tulee, vesi se jäätyy, et helpompi se näin on, ilman.

Nainen D6: Mut et kyllä mun mielestä siis ulkovessa, niin mun mielestä on ihan ainoo ekologinen kunnon systeemi on ulkovessa ja hygieeninen ja kaikkea, se on helppo, erittäin helppo, ja kompostointi ja maahan tulee ravinteita ja kaikkea semmosta että kyllä se ihan vesihuolto on niinkun helppo järjestää ilman suurempia tekniikoita, et pumppusysteemit ja tämmösethän on äärimmäisen upeita.

Vastaajista osa oli kuitenkin varautunut tulevaisuuden varalle. Vapaa-ajan mukavuustasoa ajateltiin olevan tarvetta kohottaa sitten, kun ikääntymisen mukaan tuomat toimintakykyjen heikkenemiset ovat ajankohtaisia.

Nainen D2: Noista mukavuuksista niin mähän olen, kun siinä on yks ulkorakennus korjattu mulle ... ja mä kans pohdin tätä et mitkä mukavuudet, niin sinne ei rakennettu mitään mukavuuksia, mut sinne rakennettiin kaikki valmiudet, et siellä on

kaikki viemärit, vesijohdot, kaikki tällaset, siinä rakennuksessa. Sitte kun mä en enää jaksa köpöttää tonne ulkohuusiin niin sitte vesi ja viemäri.

Nainen B5: ... voisin kuvitella että sitten joskus kun tulee vanhaksi ja jos niinkun toimintakyky sitten heikkenee niin ehkä olisi kiva että vesi, siis meillä on nyt sähkö, mutta meille ei tule vettä, et vesi esimerkiksi tulisi jollakin tavalla, niin se vois olla jossakin, ei se nyt vielä ole ajankohtaista, mutta voisin kuvitella että se on niinkun semmonen, toki sen nytenkin saa kaivosta tai järvestä pumpun laitettua ja letkulla otettua, mutta se on kuitenkin vähän semmoista sähläämistä. Mutta en halua mitään viemäriä enkä tämmösiä niinkun kaupunkimaisia...

Pakkasenkestävä vesihuolto oli käytössä monenkin tutkimushenkilön vapaa-ajan asunnolla. Hyvin monella se tarkoitti käytännössä kesävettä, jolloin putket tyhjenetään talven ajaksi. Osalla tämä käytäntö toimi hyvin, mutta joillain oli ongelmia putkien saamiseksi tyhjäksi. Tällöin peruslämmön ylläpitäminen oli välttämätöntä. Keväällä järjestelmän käynnistäminen saattaa viedä tovin. Perinteistä vesihuoltoa pidemmälle viedyt vesihuoltoratkaisut tuntuivat aiheuttavan jonkin verran huolta, sillä niistä huolehtimisessa on oma vaivansa ja talviaikaan uhkana on laitteiden kärsiminen pakkasesta. Putkien tyhjentämiseen perustuva vesihuolto edellyttää mökin käytön lopettamista talven ajaksi ja joskus kurjaltakin tuntuva päätöstä siitä, milloin mökkeilykausi on ohi.

Mies D2: Meillä on sellanen systeemi et tyhjenetään ... siinä vaan pitää olla niinkun huolellinen, ja sit se että, et nyt kun on nää syksyt ollu, nää vuodenajat on vähän sekasin, niin sitte vaan niinkun kylmästi päättää et hei, nyt pannaan vedet kiinni, ei enää niinkun, et nyt se on loppu ...

Pakkasenkestävän vesihuollon kehittäminen kiinnosti enemmän niitä, jotka olivat selvemmin kakkosasujia tai sellaisiksi haluavia. Suurin osa sellaisista, joilla oli sekä kesä- että talvikäyttöinen paineellinen vedentulo, olivat ympärivuotisia kakkosasujia. Todennäköisesti he haluavat käyttää vettä ympärivuotisesti, eikä vesiputkien tyhjentämistä nähdä tarpeellisena, sillä peruslämpöä ylläpidetään usein joka tapauksessa, jo asumismukavuuden ja asunnon kunnossapidon vuoksi.

Kuivikekäymälä sisätiloissa tai sisäänkäynnin yhteydessä oli käytössä joillakin haastateltavista, mutta valtaosassa mökeistä käymäläratkaisuna toimi perinteinen ulko-puucee. Kesämökkibarometrin mukaan 70 prosentilla mökeistä oli ulko-puucee. Sisävessan käyttömahdollisuus oli 13 prosentissa mökeistä, ja loppuilla 17 prosentilla mökeistä oli käytössään kompostikäymälä joko sisällä tai ulkona. (Nieminen 2004, s. 13.) Tässä tutkimuksessa vapaa-ajan asunnon käymälästä kysyttäessä 22 vastaajaa ilmoitti perinteisen puuceen oman mökkinsä käymäläratkaisuksi. Kompostikäymälä oli kahdeksalla, mutta myös vesivessoja oli seitsemällä – pääosin kakkosasujalla. Kaikilla kakkosasujilla ei kuitenkaan ollut vesivessaa. Toisaalta oli useampia vastaajia, joilla oli sekä kuivikäymälä että vesivessa.

Haastatteluissa kompostoivia käymälöitä keuhuttiin niiden helppohoitoisuuden ja hajuttomuuden vuoksi. Erilaiset kuivikekäymäläratkaisut nähtiin toimivina ja suurimmalle osalle myös riittävinä ratkaisuin vapaa-ajan asunnon käymäläksi, vaikka mökillä oleskeltaisiin talviaikaan. Sisätiloihin asennettuna niiden käyttö herätti myös epäilyjä, sillä kokemusta oli toimimattomista ja siten haisevista käymälöistä. Lisäksi todettiin, että käymälän hoitamisessa voi olla oma vaivansa, ja mikäli se sijaitsee sisätiloissa, on hoitamiseen syytä kiinnittää erityistä huomiota. Säännöllinen hoito voi kuitenkin olla vaikeaa, mikäli mökiltä ollaan yhtäjaksoisesti poissa pitkiä aikoja. Toisaalta monella oli kokemuksia myös täysin toimivista sisätiloissa sijaitsevista käymälöistä. Sisätiloihin tai sisäänkäynnin yhteyteen sellainen oli suunnitteilla joillakin. Esteenä voi olla mökin pieni koko, ja mikäli kuistikin on pieni, ei käymälälle haluta uhrata neliöitä. Tällöin käymälän sijainti hieman etäämmälläkin nähtiin ongelmattomana.

Nainen D1: Mulla on kyllä pakkasenkestävä vesihuolto, mut mulla on silti ekovessa sisällä ...

Haastattelija: Oletko sä ollu tyytyväinen siihen biovessaan sisällä.

Nainen D1: Juu, olen. Ei ole ollu mitään, mitään ongelmia.

Mies B3: Kyllä siis, kyllähän tommonen kuivikekäymälä on rakennettavissa, tuuilla ollu vuosikymmeniä sellanen kotona ja siis talon sisällä ... Ja tuolla noissa kovin kuormitetuissa saarissa tuolla saaristossa, niin siellähän on, siellähän ne toimii aivan loistavasti ja just tollasella piipulla niin ei haise ollenkaan.

Nainen C1: Mä olen paljon miettiny tota, tai meillä on tommonen ulkokuusi, mut sinne on vähän matkaa, niin mä olen paljon miettiny tämmöstä kompostointivessa siinä sisäänkäynnin yhteydessä, meillä on veranta niin sinne voi ajatella että sinne vois saada ja talon alla on tilaa, että siihen vois saada. Kun, mua, mitä on siellä ihan sisätilassa semmoset pienet kompostivessat niin ne ei oikeen ole toimineet, hirveesti ongelmia ...

Jätevesien käsittely ja sitä koskevat säädökset herättivät osassa haastatteluista paljon keskustelua. Tulevista säädöksistä oli paljon epä tietoisuutta. Ei tiedetty, mitä pitää tehdä ja mihin menessä. Toteuttaminen koettiin vaikeana tai mahdottomana etenkin silloin, kun kyseessä olivat vanhat rakennukset tai kun tontti oli kalliopohjainen. Säädökset herättivät myös kritiikkiä ja harmistusta. Niiden järkevyyttä saatettiin kyseenalaistaa, ja hämmästellä sitä, miksi Suomen kaltaisessa harvaan asutussa maassa säädösten pitää olla niin tiukat. Moni näki myös valtavan epäsuhtan vapaa-ajan asukkaita ja toisaalta maataloutta koskevien sääntöjen välillä (ks. myös luku 4.1).

Mies C1: Meillä sitä ei voi toteuttaa lainkaan, kalliopohja, kallio on noin lähellä pintaa, siellä ei ole imeytymiskenttiä, jos sinne tehdään täytyy louhia kalliot pois ja maasto menee pilalle ja kaikki menee huonoksi. Eli kun se on sata vuotta pärjännyt näin niin eiköhän se vielä kestä ...

Nainen D6: ... Et sauna meillä on nyt osottautunu, meillä on semmonen niinkun, se on rantasauna, siellä semmonen saunarakennus, se on vielä vanhempi niin, siinä oli käynyt et kun ympäristöihmiset tarkistamassa tän alueen niin sanoivat jotain suodattimia, niin me kyllä aateltiin et, kyllä nyt on suodattimet, tai siis että aika hankalaa tämmöselle 30-luvulla rakennetulle hirsisaunalle sitte joku suodatinsysteemi ...

Mies C1: Mut sekin on, kauan se kestää muuten, ei se ole kun vähän toistakyt vuotta pitää uusii [suodatinkentistä] ... Ja viedä sora jonnekin, mihin se sitte viedään.

Mies C2: Suurkuormittajia ei saada kuriin ja yksityishenkilöä on helpompi kyykyttää.

Nainen C2: Yksityishenkilöitä on hel omppi kyykyttää. Kyllä mä olen nauranut näitä meidänkin suodatinkenttiä ja kaikkea muuta kun sitte vieressä laiduntaa 100 lammasta, tai 200 lammasta ...

Kyselyn perusteella suuri osa vastanneista oli toteuttanut jätevesien käsittelyyn liittyviä uudistuksia viime vuosina tai oli aikeissa toteuttaa niitä. Etenkin monet niistä, joilla oli käytössä perinteinen vesihuolto, puhuivat tulevista muutoksista, jotka pakottavat järjestämään harmaidenkin vesien huollon uudelleen. Monet arvelivat, tai olivat jopa varmoja siitä, etteivät heidän tämänhetkiset imeyttämisyjärjestelmänsä täytä tulevia vaatimuksia.

Taulukko 4. Kiinnostus vaihtoehtoihin vesihuoltoratkaisuihin ryhmähaastattelujen perusteella

Teknologia tai käytäntö	Kiinnostus	Syitä mielenkiintoon tai sen puutteeseen	Sovelluksia	Edellytyksiä
Kantovesi, ulkokuussi, jäteveden imeyttäminen	- vakiintunut käytäntö osassa mökissä	- huolettomuus ja vaivattomuus, perinne - mukavuuden puute etenkin huonolla ilmalla ja talvella	- yleinen mökeissä, joita käytetään vain kesäisin	
Pakkasenkestävä vesihuolto (tyhjentäminen tai lämmittäminen)	- kiinnosti	- mökkiä ei tarvitse lämmittää talvella vesikalusteiden vuoksi - vapaa-ajan asuntoa käytetään paljon ja koko rakennusta lämmitetään joka tapauksessa	- kokemuksia kesävedestä ja putkien tyhjentämisestä monella, ongelmana se, että putket eivät kokonaan tyhjene	- mökkiä ei käytetä talvella tai vesihuolto hoidetaan silloin vaihtoehtoisella tavalla
Kuivikekäymälä sisätiloissa tai sisäänkäynnin yhteydessä	- kiinnosti	- mahdollisuus mukavuustason nostoon - pelkona hajuhaitat ja hoidon työläys - esteenä tilan puute - ulkorakennuksessa sijaitseva käymälä riittävä	- kokemusta yhdellä, suunnitelmissa muuttamalla	

6.3 Tieto- ja viestintäteknologia

Tieto- ja viestintäteknologian yleistyminen vaikuttaa vapaa-ajan asumiseen monin tavoin. Ensinnäkin se muuttaa vapaa-ajan asumisen kulttuurista merkitystä. Kesämökki ei voi olla ”pakopaikka” siinä merkityksessä kuin aiemmin. Enää ei voi piiloutua mökille muiden tavoittamattomiin. Kännykät ja kannettavat tietokoneet mahdollisine verkkoyhteyksineen voidaan ottaa mökille mukaan. Teknologia tekee mökkeilystä aikaisempaa joustavampaa. Mökillä voidaan viettää enemmän aikaa ja oleskella pitempiä aikoja yhtäjaksoisesti, koska asioiden etähoitaminen – jopa etätö – on mahdollista. Myös tieto mökkipaikkakunnan asioista, tapahtumista ja palveluista välittyy myös kaikkien mökkeilijöiden saataville helposti kuntien palvelusivustojen välityksellä. Ekotehokkuuden kannalta tieto- ja viestintäteknologian mahdollisuudet liitetään nimenomaan etäläsnäolon kasvaviin mahdollisuuksiin. Paikasta toiseen siirtymistä liikenteen avulla voidaan vähentää. Tieto- ja viestintäteknologiasta on apua myös vapaa-ajan asunnon turva- ja hälytysjärjestelyiden kannalta sekä lämmityksen ohjaukseen.

Tutkimushenkilöiden suhde tieto- ja viestintäteknologian tuloon mökille oli hyvin kaksijakoinen. Toisaalta osallistujat pitivät esimerkiksi puhelinta välttämättömänä turvallisuuden kannalta. Puhelin tarvitaan, jotta pystytään hälyttämään apua, mikäli jotain sattuu. Turvallisuutta lisää myös nettiyhteys, jolla voi etsiä tarvittaessa auttavia tahoja. Toisaalta mökillä oloa ei voi täysin rauhoittaa ulkomaailmalta, eivätkä kaikki sitä halukaan. Moni on tottunut käyttämään nettiä tiedonhakuun ja asioiden hoitamiseen. Nettiyhteyttä pidettiin tervetulleena myös mökkiympäristöön.

Mies B4: Mulle mökkeily on ollut aina semmosta vastapainoo tohon työelämään, et se on ollu niinkun tosi tärkeätä, työ on ollut paljon matkustamista ja paljon ihmisten kanssa tekemistä ja muuta niin tuota, se on ollut iso ja tärkeä asia siihen,

mut että se mitä tässä on, kun peräänkuulutit et mitä on muuttunut siinä mökkeilyssä, niin oikeestaan se osa on muuttunut olennaisella tavalla tätä mun mökkeilyä, rupes nää kännykät kuulumaan mökillä 10 vuotta sitten. Se muutti sitä funktiota, että et voinutkaan enää sanoa, et sorry, ei onnistu, mutta nyt sä olet kiinni tässä elävässä elämässä koko ajan. Tosi iso asia, kyllähän tietyllä tavalla positiivinen muutos, mut itse sen mökkeilyn perusfunktion kannalta huono muutos.

*Haastattelija: ... [nainen C1] toivois sitä että sais just niitä tapahtumia katsoa ja seurata niinkun sitä paikkakunnan tapahtumatarjontaa, sitäkö sä tarkoittit?
Nainen C1: No ylipäättänsä se että voi niinkun, sitä on tottunu siihen että jos halua vaikka tilata jonkun lipun tai pankkiasiat hoitaa niin minä juoksen siellä kirjastossa sitten ja kaupassa ja missä niitä nyt on sitte niitä tietokoneita mistä saa sen yhteyden, et mun mielestä se olisi hirveen kätevä.*

Nainen B3: Niin mä aattelin että musta tää laajakaistayhteys valitettavasti on kyllä se kaikkein tärkein, eli kaikkialla ei ole sitä Reettaa, vai mikä teillä oli siellä ... jolta voi kysyä, koska tulee myrskyjä, tulee jotaki muita, ja sä tarvitset niinkun lähis-töltä apua, niin jossakin pitää olla se tieto, ja nyt se tuntuu et se ehkä täytyy olla tosa laajakaistassa.

Jos tietokoneen ja laajakaistan mieltää kovin työhön liittyviksi ja vapaa-ajan asunnon yhtenä keskeisenä funktiona on tarjota vastapainoa työlle, silloin tieto- ja viestintä-tekniologiaan vapaa-ajan asunnolla suhtauduttiin kielteisesti. Mikäli nettiyhteyttä tarvitaan satunnaisesti, riittää, kun yhteys löytyy kirjastosta tai kaupalta. Tällaisista palveluista mainitsi muutama haastateltava.

Mies C1: ... Ja sitte se laajakaista on niin et kaikki mikä liittyy työhön ja kirjoittamiseen ja muuhun niin sitä ei kesällä tehdä, se on out. Mä olen kaikille ilmentanu et sähköpostiin ei kesällä vastata, mä en lue sitä kolmeen kuukauteen, turha lähettää mitään, ei tuu yhtään mitään, et mä en tarte laajakaistaa siellä, enkä käytä nettiä kesällä enkä ota tietokonetta mukaan.

Sen sijaan vapaa-ajan asunnollaan paljon aikaa viettäville tai siellä työskenteleville tietotekniologia on hyvin tarpeellista. Tätä mieltä olivat nekin, jotka eivät itse tee etätöitä, eivätkä myöskään halua laajakaistaa vapaa-ajan asunnolleen. Ainakin joidenkin kohdalla nettiyhteys vapaa-ajan asunnolla voisi pidentää siellä yhtäjaksoisesti vietettävän ajan pituutta juuri etätöimahdollisuuden kautta.

Nainen D6: Kyllä mä pärjään metsässä ilman tietokoneita ... Mut että tietenki jos on ympärivuotisessa käytössä sillon niinkun tarpeet ja muut kaikki on kans erilaisia tai jos etätöitä tekee niin onhan se nyt ihan selvä sitte...

Nainen B4: Nii, no ajattelin tätä nyt meidän perheen puolesta, et kun mieheni tekee osa-aikasta työtä, ja näin et kun me mennään sinne [mökille], niin mä haluaisin siellä olla pidemmän pätkän ja sitten kun on laajakaista niin se ehkä olis mahdollista olla.

Lämmityksen ohjausjärjestelmät nähtiin toisaalta kätevinä sekä mukavuutta ja ekologisuutta parantavina, toisaalta taas tarpeettomina ratkaisuina, joita ilmankin pärjää hyvin. Kaukana sijaitsevan mökin lämmittäminen voi lohkaista turhan suurelta tuntuvan osan mökillä oleskeltavasta ajasta, eikä peruslämmönkään ylläpitäminen välttämättä houkuttele. Tällöin lämmityksen säätäminen esimerkiksi mökkimatkan varrelta voisi olla hyvä vaihtoehto. Moni oli kuitenkin sitä mieltä, että kylmillään pidettävä mökki lämpiää tarpeeksi nopeasti, eikä lämmitystä sen vuoksi tarvitse laittaa päälle etukäteen. Useissa tapauksissa tutkimushenkilöillä oli naapureita, jotka auttoivat, mikäli lämmitys haluttiin päälle ennen mökille menoa. Todettiin myös, että mökin lämmittäminen sinne

mentäessä kuuluu osana mökkeilyyn ja sen viehätukseen, vaikka alussa olisikin hieman viileää.

Mies B3: ... tää lämmityksen ohjausjärjestelmät, sehän on energiaa säästävä asia, et ennen kun lähtee sinne niin voi pistää lämmityksen, musta se on kyllä hyvä asia.

Mies A1: ... mutta tämän minä olen ajatellu tämän ohjausjärjestelmän ottaa sen takia että ei ole koskaan ihan varmaa että kuinka kauan naapuri on kunnossa siellä.

Mies C2: ... Noi muut niin, noi lämmityksen ohjausjärjestelmät, se on vähä tämmönen karkkijuttu, et oishan se tietysti kiva mutta, ilmankin tulee hyvin toimeen.

Useimmat haastatteluihin osallistuneista näkivät turva- ja hälytysjärjestelmät tarpeettomina mökkiolosuhteissa, sillä lähimmät poliisit ovat yleensä kaukana, eikä poliisin resurssien muutenkaan uskottu riittävän mökkimurtojen selvittelyyn. Usealla oli vapaa-ajan asuntonsa ympäristössä naapureita, joiden valvova silmä nähtiin riittävänä hälytysjärjestelmänä. Suhtautuminen oli siis pääasiassa kriittistä, mutta muutama etupäässä kakkosasuja oli miettinyt niiden hankkimista. Samoin sellaiset osallistujat, joiden lähipiirissä oli tapahtunut esimerkiksi murtoja. Hälytysjärjestelmien hyvänä puoleena mainittiin se, että niiden avulla mahdollinen murto ei jää huomaamatta, eikä mökki siten joudu olemaan liian kauan esimerkiksi säiden armolla rikotun ikkunan vuoksi. Lisäksi yleinen myönteinen suhtautuminen uuteen teknologiaan vaikutti myös hälytysjärjestelmien näkemiseen tervetulleina, vaikkei sinänsä täysin välttämättöminä.

Mies A3: ... sitte toinen asia on että mulla on se mökki tuolla 300 kilometrin, 200 kilometrin päässä ja 15 kilometriä venematkaa ja sitte mulla rupee kännykkä piippaamaan et mökillä on joku niin mitäs mä sitte teen.

Mies A1: Ja poliisi 300 kilometrin päässä.

Mies A2: Eikä toimi kun arkisin.

Mies A1: Niin se on ihan sama et onko sitä.

Mies C3: Tätä me ollaan pohdittu tätä turva- ja hälytysjärjestelmiä aika paljon...

Nainen C2: Naapurin rouva on paras kyl tällä hetkellä.

Mies C3: Mut kyllä se on niin et tommosessa jossa on vakituista asujaimistoa niin kyllä se siihen perustuu.

Nainen D2: Mä olen miettiny näitä sen takia et, meillä kävi murtovarkaita. Että tota, aina sellanen niinkun pelästytää tietysti sillä tavalla et. Mut että, meillä toista-seksi tää naapuri joka, naapureitten mielenkiinto on niin suurta, ja sitte, ei ole oikeen sellasta ratkasua mikä sopis siihen mejän olosuhteisiin niin, ei tunnu oikeen olevan. Ja sitten jos mä saan kännykkään sen niin mitä sitte. Mä olen täällä ja varkaat on siellä.

Nainen D1: Kyllä sitä mieltii, kun sillä alueella on ollu aika paljon murtoja, mökkimurtoja, niin kyllä mä nyt olen hankkimassa semmosta hälytysjärjestelmää joka hälyttää kännykkään, et jos on poissa, että tota, esimerkiksi siitä ihan viereiseltä, rakennustyömaalta vietiin lukitusta tilasta kaikki rakentajan työkalut. Et aika paljon on näitä, ikävä että täytyy niinkun varautuu tämmösiin mut se on vaan, se on vaan välttämätöntä.

Taulukko 5. Kiinnostus vapaa-ajan asuntojen tieto- ja viestintäteknologiaan ryhmähaastattelujen perusteella

Teknologia tai käytäntö	Kiinnostus	Sytä mielenkiintoon tai sen puutteeseen	Sovelluksia	Edellytyksiä
Laajakaistayhteys	- osalle erittäin tärkeä, osa ei halua missään tapauksessa	- yhteydenpito, asioiden hoito, tiedon saanti paikakunnan palveluista ja tapahtumista, turvallisuus, tiedonhaku, etätyömahdollisuus - ei kuulu mökille	- nettiyhteys kännykän kautta, lankapuhelinliittymä, laajakaista, odotellaan langatonta yhteyttä - kaupan tai kirjaston palveluna	- mökin käytön laajuus, liian kallis vain kesäkäyttöisille mökeille
Lämmityksen ohjausjärjestelmät	- kiinnostusta jonkin verran	- tärkeä, säästää energiaa - helpottaa lämmitystä ennen mökille menoa - ei tarvetta, koska mökin saa nopeasti lämpimäksi, joku paikallinen laittaa lämmityksen etukäteen päälle tai pidetään lämpimänä koko ajan	- kokemuksia ja hankinta-aikeita	
Turva- ja hälytysjärjestelmät	- kiinnostusta joillakin	- ei hyötyä, koska itse kaukana, samoin poliisi	- liiketunnistimet - naapureiden tarkistukset, valvontakamera, jotta näkee, onko tapahtunut jotakin - valvontakamera yhteisellä laiturilla - hankinta-aikeita	

6.4 Palveluiden käyttö ja yhteistoiminnallisuus

Paikallisilla hyvin toimivilla palveluilla ja saavutettavilla palveluilla on suuri merkitys vapaa-ajan asumisen kannalta. Ne lisäävät asukkaiden mukavuutta ja viihtyvyyttä sekä vapaa-ajan asunnon paikkakunnalla oleskelun toimivuutta ja päivittäisessä tapauksessa palveluiden puute, huono saavutettavuus tai tiedon puute koetaan ongelmalliseksi. (Pitkänen & Kokki 2005, s. 115–116.) Ekotehokkuuden kannalta paikalliset palvelut voivat vähentää liikkumisen tarvetta yksityisautolla ja täten vähentää energian kulutusta ja päästöjä. Rungas palvelujen käyttö myös ”imee” ostovoimaa materiaali-intensiivisemmästä kulutuksesta. Esimerkiksi omaksi hankkimisen sijasta tarvittavat tavat voidaan vuokrata tai lainata käyttöön tarvittavaksi ajaksi. Vapaa-ajan asuminen on myös taloudellisesti kestävää erityisesti paikallisten palveluiden tuottamisen ja alueellisen kehityksen näkökulmasta.

Useimmat haasteltavat pyrkivät tekemään mökillä tarvittavan työn itse. Toiset käyttivät aikaa vain välttämättömimpään, toiset sen sijaan pitivät erilaisia mökkitöitä tärkeänä mökkeilyn sisältönä. Monet turvautuivat myös naapureihin, paikallisiin asukkaisiin tai toisiin mökkiläisiin, erilaisissa pienimuotoisissa palveluksissa, esimerkiksi kaupassa käymisessä. Suuremmissa ja vaativammassa töissä ostettiin palveluita. Palveluiden käyttöä saatettiin pitää selkeämpänä kuin tuttavien tai muun talkooväen apuun turvautumisesta. Myös verotuksen kotitalousvähennys kannusti siihen. Palveluiden käytön

astetta voi lisätä myös se, jos mökki sijaitsee kaukana vakituisesta asunnosta. Tällöin ei välttämättä haluttu käyttää mökillä vietettävää aikaa korjaamiseen ja kunnostamiseen, vaan säännöllisesti tarvittavat huoltotyöt ostettiin mieluummin palveluina.

Mies B4: ... huomioon ottaen [mökin ja varsinaisen asunnon välisen] etäisyyden, on oikeestaan ensiarvoisen tärkeätä, et ne palvelut on saatavissa tavalla tai toisella, koska sinne asti kun lähtee ja sitä aikaa siellä käyttää, niin mä haluan käyttää, et se on laatu-aikaa, etten mä joudu itse kauheesti keskittymään siihen kiinteistön ylläpitoon ja huoltoon. Kyllä sen kaatuneen hongan sieltä voi sahata ja tämmöstä hommaa, mutta et sanotaan tien auraukset ja tän tyyppiset remontit, mitä siellä täytyy tehdä, moottorikelkan huollot ...

Erilaisista mökkiympäristössä tarvittavista palveluista kyselyyn vastanneita kiinnostivat eniten vapaa-ajan asunnon korjaamiseen ja rakentamiseen sekä koneiden huoltoon ja korjaamiseen liittyvät palvelut, joita kohtaan jonkinlaisen kiinnostuksensa ilmaisi reilu kaksi kolmannesta vastaajista. Lumen auraus kiinnosti noin puolta vastaajista. Samansuuntainen tulos saatiin kesämökkibarometrissa, jonka mukaan 40 prosenttia mökinomistajista oli kiinnostunut ostamaan kesämökin korjaus- ja rakennuspalveluja sekä lumen aurausta (Nieminen 2004, s. 14).

Vaikka vapaa-ajan asukkaat halusivat usein tehdä itse kaiken sen työn, minkä jaksavat ja osaavat, ammattitaitoa vaativa työ haluttiin jättää ammattilaisten tehtäväksi. Yksi huolenaihe haastatteluihin osallistuneilla mökkiläisillä olikin, että erityistaitoja vaativien töiden tekijöistä saattaa tulevaisuudessa olla pulaa, kun maaseudun ammattitaitoinen väki hakeutuu muualle töihin. Yhtenä tulevaisuuden uhkana nähtiin tällaisten palveluiden katoaminen kokonaan mökkipaikkakunnalta tai ainakin se, että palvelut joudutaan hakemaan pitempien matkojen päästä ja kalliimmalla hinnalla. Sama uhka voi tosin koskea kaikenlaisia vakituisilta asukkailta saatavia pienimuotoisempia palveluksia, mikäli maa- ja syrjäseudulla vakinaisesti asuva väestö kaiken kaikkiaan entisestään vähenee.

Niin sanotusta mökkitalkkaritoiminnasta osallistujia kiinnostivat eniten vartiointi- ja tarkastuskäynnit, polttopuiden teko ja jätevedenpuhdistamon hoito. Monella oli lähiympäristössään erilaisia epävirallisia mökkitalkkareita. Varsinaiseen mökkitalkkaripalveluun suhtauduttiin myös kriittisesti, sillä tällaisten palveluntarjoajien ammattitaito epäilytti. Vaativat työt annettiin alan varsinaisille ammattilaisille ja itse tehtiin loput. Oli kuitenkin myös niitä, jotka olivat kiinnostuneita tarkastuskäyntien tekijöistä, lämmön päälle laittajista ja muista tämänkaltaisista pienimuotoisempien palvelujen tarjoajista. Kesämökkibarometrissa mökkitalkkari-tyyppisistä palveluista, polttopuiden hankkimisesta ja vartiointipalveluista, oli kiinnostunut viidesosa vastaajista (Nieminen 2004, s. 14).

Mies C1: Tässä on muuten se et mökkitalkkaria mä en ymmärrä, mutta siis se et siellä tarvitaan ammattimiehiä, se pitää paikkansa, jos peltikatto pitää korjaa ja tämmösiä, mut sillon pitää hakea oma urakoitsija eikä mitään mökkitalkkaria vaan ammattimies siihen hommaan.

Nainen C1: ... suurin osa mitä tässä on, se on semmosta mitä sitä itse tekee, ja mä olen sitä mieltä et se päivä kun ei itse pysty tekemään niin ehkä pitää löytää jostain muita vaihtoehtoja kun se mökkeily. Mut se mitä minä hirveesti kaipaen tai me kaivataan, on tämmöstä niinkun, just tämmöstä vähän vaativampaa remotti- ja korjaustyötä mitä ei itse, sähkötyöt, nää kaikki putkityöt ja sit semmosta muuta vaativampaa. Semmosta pikkunikkarointia niin mäkin olen sitä mieltä et sit ehkä pitää jättää se mökki kun siellä on niin mielettömän paljon semmosta, et sehän tulee ihan tuskalliseksi se homma ja sehän on, jos ei sitä mitään pysty itse tekemään ja sithän se on niinku tää että se hinta tai se taksahan on semmonen et ei se ...

Erilaiset kodinhoidon palvelut olivat sellaisia, joita ei arveltu tarvittavan kovinkaan paljon. Esimerkiksi 27 vastaajaa sanoi, ettei ole kiinnostunut ruoka- tai muiden ostosten kotiinkuljetuksesta. Vielä vähäisempää kiinnostus oli pyykinpesupalveluita, siivousta, lämmittämistä tai käymälän tyhjentämistä kohtaan. Tällaisista palveluista oli kiinnostunut vain muutama yksittäinen vastaaja. Myös kesämökkibarometrin tulosten mukaan erilaisista palveluista vähäisin kiinnostus kohdistui juuri siivouksen sekä mökin tai saunan lämmittämisen kaltaisiin kodinhoidon palveluihin (Nieminen 2004, s. 14).

Mies A2: No se mitä mä olen ollu muutaman jakson enemmän kun kaks viikkoa mökillä niin kyllä mä olen lakanat käyny [lähellä sijaitsevassa suurehkoissa kaupungissa] pesettämässä, mut että muut niinkun sanottu, sitä mökkitarvetaa ja muuta on ja, kyllähän rannalla kesäaikana pystyy pyykin peseen, ei se nyt mikään kumma juttu ole. Siinä on pyykkäspalvelu.

Yhteistoiminta naapureiden kanssa tai naapuriapu olivat vakiintuneita käytäntöjä ja tuttuja lähes jokaiselle. Naapuriapua muilta mökkiläisiltä tai paikallisilta asukkailta sai ja tarjosi itsekkin monet haastateltavista. Kaupassa käytäessä saatetaan tuoda jotain naapureillekin, ja pyykinpesua varten lainattiin naapurin pesukonetta. Erityisesti paikallisten asukkaiden avuliaisuutta kiiteltiin. Monet tuntuivat saavan apua erilaisissa tilanteissa paikkakuntalaisilta, ja paikalliset yrittäjät tekivät usein mitä moninaisimpia töitä, mistä oltiin hyvin kiitollisia. Naapureiden ja muiden paikallisten asukkaiden tärkeys korostui sekä kesämökkeilijöillä että kakkosasujilla.

Nainen A1: Kyllä mun mielestä se on, kaikkee tämmöstä pientä palvelua varmaan tarvitsee, aina tulee tilanteita että tarvii muiden apua, ja monenlaista, että niinkun mä mainitsin että tähän lisää vielä rakennusalan palvelut ja tuota tämmönen talkkaripalvelukin. Aina on toive et joku käy edes talvella kattomassa jos ei ehtiny joskus käydä kattoon et onko kaikki kunnossa, onko myrsky vieny laiturit tai muuta, ja aina sieltä joku kyläläinen menee käymään. No sitte ainahan, ainaki saaristossa aina saat mökille lähikaupasta tuodaan veneellä ruokaa jos ei itse pääse hakemaan isompia määriä, tietystihän siellähän pannaan yhteysaluksiin, ne toimittaa, se on siellä ihan jokapäivästä. Paikallisilta ostetaan polttopuista lähtien, sieltä saa tilata kaikkee, jopa kalaa saa tilata sitte kalastajilta jos ei itse saa kalaa, että siellä on sisäiset taksilinjat ja tuota saa tilata kylätaksia joka on yhdistetty just joksikin palvelulinjaksi ja nehän hakee mantereelta apteekkituotteet ja kaikki, et se toimii mun mielestä äärettömän hyvin, että pyykkäriä en ole siellä tavannu mut niinkun sanoin niin siellä on pyykkikoneitaki käytettävissä. Omat kirjastot, kaupat, hirveen hyvin siellä, voi sanoo ainakin saaristossa se henki on semmonen että palvelua löytyy. Ja tuota ihan kohtuuhintasta sanon ja ystävällistä palvelua, että olen hirveen tyytyväinen, ja juuri se että kun itse asuu sen verran kaukana niin tulee semmosia tilanteita et ei voi lähteä ajamaan 300 kilometriä jonkun pienen asian takia, niin sieltä kyllä aina löytyy joku joka hoitaa, tai auttaa.

Jotkut vastaajat ilmaisivat kiinnostusta myös erilaisiin kursseihin, joilla voi oppia käden taitoja. Vajaa puolet oli jossain määrin kiinnostunut tällaisista kursseista. Tavaroiden vuokrauspalveluista kiinnostuneita oli suunnilleen saman verran, joskin kiinnostus niitä kohtaan oli hieman epävarmempaa. Näistä palveluista kiinnostuneet olivat huomattavalta osalta kakkosasujia tai sellaisia vapaa-ajan asukkaita, jotka saattavat olla tulevia kakkosasujia. Näiden jälkeen kiinnostuneimpia olivat muutamat aktiiviset mökkeilijät.

Monella oli kokemusta elintarvikkeiden ostamisesta paikallisilta viljelijöiltä, mutta usein mahdollisuudet tähän olivat vähentyneet ajan kuluessa. Joillain oli lähiseudullaan edelleen tämän tyyppistä toimintaa, mutta yleisesti harmiteltiin maatalouden erikoistumista ja suoramyynnin estäviä säädöksiä. Kiinnostus tällaiseen palvelumuotoon oli joka tapauksessa suurta. Kauppa-auto herätti joissakin osallistujissa nostalgisia muistikuvia.

Kauppa-auto loi yhteisöllisyyttä, kun koko kylä kokoontui kauppa-auton saapuessa. Nykyisinkin kauppa-auto kulkee joillakin paikkakunnilla, mutta sen käytännön merkitys on aikaisempaa vähäisempi. Se koetaan ennemminkin tapahtumana, jonne mennään ostamaan esimerkiksi jäätelöt. Valikoimaa ei pidetä riittävänä ja tarve on vähentynyt, koska lähes kaikilla vapaa-ajan asukkailla on auto, jolla päästään pitemmällekin kauppaan. Paikallisen kaupan ja muiden palveluiden käyttöä pidettiin kuitenkin tärkeänä, koska paikallista työllisyyttä haluttiin tukea ja synnyttää positiivista vuorovaikutusta. Rehelliä pelisääntöjä pidettiin ehdottoman tärkeinä – maksujen maksamiseen ajallaan kiinnitetään erityistä huomiota.

Mies C3: ... hänellä on sitte putkimies joka tulee sitte ja sähkömies ja sitte on paikallinen kaivuuyrittäjä joka tulee kaivinkoneitten ja muitten kanssa, ja se pelaa erittäin hyvin, ja sitte se on yks semmonen jota ehkä me ollaan vähän pyritty markkinoimaan, tai tuomaan esille, että, joo et me käytetään paikallisia palveluita ... paikallista kauppaa, paikallista tämmöstä agrimarkettia ja paikallisia näitä yrittäjiä ja, he kokee et heitä työllistetään.

Taulukko 6. Kiinnostus kodinhoito- ja vapaa-ajan asunnon huoltopalveluihin ryhmähaastattelujen perusteella

Teknologia tai käytäntö	Kiinnostus	Sytä mielenkiintoon tai sen puutteeseen	Sovelluksia	Edellytyksiä
Yhteistoiminta naapureiden kanssa	- osalle erittäin tärkeää	- yhteydenpito, asioiden hoito, tiedon saanti paikkakunnan palveluista ja tapahtumista - osa haluaa olla omissa oloissaan	- naapuriapu esim. kukkien kastelussa, kauppa-asioissa, lämmitys	- ”elävän” maaseudun säilyminen
Mökkitalkkipari ja muut paikalliset palvelut	- kiinnostusta	- palveluiden saanti ensiarvoisen tärkeää - selvempää ostaa palvelu kuin pyytää kavereilta - ei talkootyön turvallisuusongelmia - mahdollisuus verotuksen kotitalous-vähennykseen - ammattitaito epäilyttää - korkea hinta - itse halutaan tehdä se, mikä osataan	- paikalliset verkostot, tarkistuskäynnit, polttopuiden osto, kevätsiivous, pitopalvelu, ammattilaisten palveluiden käyttö, kokemusta myös ns. mökkitalkkiparipalvelusta	- riittävä kysyntäpotentiaali
Elintarvikkeiden tilaaminen mökille lähikaupasta	- kiinnostus vähäistä, mutta käytännöt moninaiset	- pitkien matkojen päähän ikävä lähteä, ei omaa autoa	- saaristossa elintarvikkeiden tuonti tai välitys yhteysalukella, naapurit tuovat	- tarpeeksi kysyntäpotentiaalia tai toimivat naapuriverkostot
Elintarvikkeiden ostaminen paikallisilta viljelijöiltä	- kiinnostus suurta	- esteenä, että maatalous on vähentynyt ja erikoistunut tai säädökset estävät suoran myynnin	- kokemuksia monella - tienvarsimyynti	
Kuljetuspalvelut	- kiinnostusta	- ainoa mahdollisuus, jos ei omaa autoa	- saariston sisäiset taksilinjat kuljettavat myös tavaroita, vierailijat	
Pyykkäyspalvelut	- kiinnostus melko vähäistä	- osalla kokemuksia erilaisista ratkaisuista - pyykki tuodaan kotiin tai pestään mökillä - oma pesukone - pyykkipata tai nyrkkipyykki	- vierasvenesatamien pesukoneet, lähikaupungin pesula lakanapyykille, naapurin pesukone, vanhustenkeskukseen pesutupa	
Kauppa-auto, kirjastoauto	- kiinnostus melko vähäistä	- niukka valikoima - ei tarvita, kun kaikilla omat autot - kirjat tuodaan mukana	- osalla kokemusta varsinkin vanhoilta ajoilta	- riittävä kysyntäpotentiaali

6.5 Itse tekeminen

Itse tekeminen on olennainen osa perinteistä mökkielämää. Erityisesti tässä mielessä mökkeilyä on pidetty tärkeänä miehille. Mökkiympäristössä on mahdollisuus sellaisiin perinteisiin miehisiin toimintoihin, kuten rakentamiseen, halonhakuun ja kalastukseen. Itse tekeminen, viljeleminen, keräily sekä kalastus ja metsästys kuuluvat perinteiseen maaseutumaiseen elämäntapaan, ja ovat olleet osa vapaa-ajan asumisen historiaa. Ekologisen elämäntavan kannalta ne liittyvät vapaa-ehtoiseen vaatimattomuuteen. Itse tekemällä sekä luonnonantimia hyödyntäen markkinoilta ostettavat elintarvikkeet ja muut kulutustavarat vähenevät. Samoin vähenevät ostosmatkat.

Vapaa-ajan asumisen monimuotoistuesssa tarpeet ja mieltymykset itse tekemisen suhteen vaihtelevat vapaa-ajan asukkaiden keskuudessa. Perinteinen itse tekemiseen perustuva mökkeily on ainoastaan yksi mökkeilyyn liittyvä elämäntavan muoto. Haastatelluaineistomme perusteella omatoimisuuden perinteisintä muotoa edustivat luonnonantimien hyödyntäminen, kuten marjastaminen, sienestäminen, kalastaminen ja metsästäminen. Näitä toimintoja kuuluikin lähes kaikkien tutkimushenkilöiden mökkeilyyn. Ne olivat monelle itsessään tärkeää luonnonympäristöön kuluva tekemistä ja puuhastelua.

Varsinaista viljelyä ei harrastanut kovinkaan moni haastateltavista. Joillain oli pieniä kasvimaita, ja muutamalle puutarhanhoito oli tärkeä harrastus samoin kuin luonnonympäristön ja luonnonkasvien vaaliminen. Pienimuotoinen nikkarointi tai korjaaminen kuului valtaosan mökkeilyyn. Sen sijaan vaativimmat rakennustyöt tuntuivat olevan hieman yleisempiä kakkosasuojien kuin perinteisten kesämökkeilijöiden keskuudessa.

Mies A3: ... Kalastetaan paljon, et me käytännössä syödään kalaa aina kun me ollaan mökillä, just tossa laskeskeltiin yks päivä että 27 eri kalalajia on pyydetty mökiltä. Ja tuota, omatoimiset korjaukset ja huollot, et nyt kun mennään mahdollisesti ensi viikolla mökille, niin ensiksi pitää pistää laiturit kuntoon koska ne on otettava talveksi ylös, muuten ne menee jäiden mukana, ja sitten tämmöistä korjaushuoltoa ja nikkarointia niin tehdään siinä määrin kun se on sitten tarpeen, alkaen joistain talojen maalauksista ja sitten erilaisia pikku korjauksia mitä, mitä siellä sitten tapahtuu.

Taulukko 7. Kiinnostus omatoimisuuteen ryhmähaastattelujen perusteella

Teknologia tai käytäntö	Kiinnostus	Sytä mielenkiintoon tai sen puutteeseen	Sovelluksia	Edellytyksiä
Omatarviljely	- osa viljelee	- kiinnostuksen puute tai tontti ei sovellu viljelyyn	- luonnonkasvien vaaliminen	- tontin soveltuvuus viljelyyn
Marjastus, sienestys, kalastus, metsästys	- monille tärkeä osa mökkeilyä	- luonnossa liikkuminen		
Omatoimiset korjaukset ja huollot, nikkarointi	- varsinkin pienimuotoiset korjaus- ja huoltotyöt tehdään usein itse	- korjaaminen ja muut fyysiset työt tärkeä osa vapaa-ajan asumista - mökillä ei haluta käyttää liikaa aikaa kunnossapitoon		

6.6 Liikkumisen vaihtoehdot

Vapaa-ajan asunnolle matkustaminen on mökkeilyn ekotehokkuuden kannalta kriittisin piste. Koska vapaa-ajan asunnolle matkustetaan pääsääntöisesti omalla henkilöautolla, polttoaineiden kulutus ja päästöt ovat varsin suuria.

Haastatteluissa pyrimme kartoittamaan tutkimushenkilöiden kiinnostusta vaihtoehtoihin tapoihin matkustaa vapaa-ajan asunnolle. Esiteltyt matkustustavat olivat vaihtoehtoja omalle autolle. Lisäksi keskusteltiin etätyöstä. Etätyön tekeminen voisi mahdollistaa pidemmät yhtäjaksoiset oleskelut mökillä, mikä puolestaan voisi vähentää mökille tehtäviä edestakaisia matkoja.

Vaikka suurin osa tutkimushenkilöistä käytti omaa autoa mökkimatkoillaan (ks. luku 3.1), oli myös tilanteita, joissa julkinen liikenne tai muut liikennepalvelut olivat tarpeen. Muutamalla osallistujalla ei ollut omaa autoa, ja siksi julkinen liikenne oli heille pääasiallinen vaihtoehto mökkimatkojen kulkemiseen. Usein mökit ja vapaa-ajan asunnot sijaitsivat kaukana lähimmistä bussi- tai muista pysäkeistä, jolloin loppumatka oli kuljettava taksilla tai tuttavien ja sukulaisten kyydillä. Kaikilla ei kuitenkaan ollut tätä mahdollisuutta. Julkista liikennettä katsottiin tarvittavan aina välillä myös tilanteissa, joissa kaikki mökille menijät eivät mahdu auton kyytiin. Haastatteluissa todettiin, että moniin paikkoihin olisi sinänsä mahdollista päästä julkisilla kulkuvälineillä, mutta loppumatka voi muodostua turhan hankalaksi, jolloin kynnys koko matkan kulkemiseen omalla autolla etenkin lyhyillä viikonloppumatkoilla lienee matala. Toisekseen kynnystä laskee se, että usein yhteys toimii melko harvoin, ja kesäaikaan palvelutasoa laskee entisestään koululaiskuljetusten loppuminen. Myös silloin, kun mukana on paljon tavaraa ja ostoksia, on oma auto toimivin ja miellyttävin vaihtoehto.

Haastateltavien puheista syntyi vaikutelma, että periaatteessa mökkimatkat olisi mahdollista hoitaa muutenkin kuin omalla autolla, jos palveluita vain olisi tarpeeksi. Tuntuu kuitenkin todennäköiseltä, että omaan autoon ja sen mukanaan tuomaan helpouteen ollaan sen verran tottuneita, että auton käytöstä voisi käytännössä olla liian vaikea luopua. Palvelutason tulisi olla riittävän korkea mutta hinnan tarpeeksi matala, josta kumpaakin voi olla vaikea toteuttaa. Toisaalta esiintyi ymmärrystä sen suhteen, ettei julkinen liikenne voikaan kannattaa harvaan asutuilla alueilla, kun kaikilla kuitenkin on oma auto.

Nainen B4: Mä käytän muuten itse asiassa aika paljon [julkista liikennettä], nyt kun on eläkeläinen, pääsee junalla Turkuun ja saaristoautolla sinne. Muta sitten, kun pitää kaikki juhannusevään ottaa mukaan, niin sitten pakataan oma auto.

Nainen C1: Meillä on kyllä mun mielestä ihan uskomattoman hyvät yhteydet sinne saaristoon, jopa Helsingistä tai sitten Turun kautta, aika usein kulkee bussi, bussilla pääsee oikein hyvin. Mutta sillähän sä pääset sinne niinkun keskusta, mut miten sieltä sitte eteenpäin?

Nainen A1: ... kun porukka enimmäkseen omilla autoilla kulkee kuitenkin niin, että en mä kauheesti kehtaa toivoo enempää kun on itse tehnyt valinnan etä menee niin vaikeeseen paikkaan ja haluaa mennä omaan rauhaansa, meille mennään 4-5 eri kulkuneuvolla jos tulee niinkun julkisilla, ja maksaa paljon, ja aikaa palaa, mutta se on ihan oma valinta, en kyllä yhtään kehtaa enempää vaatia. Sinne kuitenkin julkisilla pääsee.

Mies B3: Niin siis on täysin epärealistista ajatella et julkinen liikenne toimii erämaissa. Mutta tää toinen vaihtoehto mikä tässä on, elikkä paikallisia yrittäjiä hyödyntäen niin voisi näistä joistakin keskuksista hoitaa sujuvasti jotain pikkubusseja tai jollakin johon mahtuu myöskin kassit. Et se, se on niinkun, mutta tää julkinen liikenne, unohtakaa se...

Palvelulinjat herättivät varsinaista julkista liikennettä enemmän kiinnostusta. Useat pohtivat sitä, että vanhemmiten jonkinlainen liikennepalvelu tulee olemaan tarpeen, kun omaa autoa ei enää haluta tai saada ajaa. Osa oli sitä mieltä, että siinä vaiheessa mökillä käynnit on ehkä lopetettava kokonaan, mutta toiset arvelivat haluavansa jatkaa mökkeilyä myös silloin. Etenkin saaristossa mökkeilevät kertoivat jo nyt olemassa olevista pal-

veluista, kutsutakseista ja venetakseista. Noin puolet lomakevastaajista ilmoitti olevansa ainakin mahdollisesti kiinnostunut ostamaan takseihin tai palvelulinjoihin perustuvia kuljetuspalveluita.

Nainen A1: Kyllähän tietysti tommosia, niinku tommonen palvelulinjakuvio, tai semmonen kimpakyyti-systeemi niin sehän on semmosta tulevaisuutta, ja kyllä se tuolla saaristossaki tuntuu toimivan, et tavallaan se paikallinen taksi harrastaa sel-lastä, että sille vaan soitetaan, siellä on enemmänki porukkaa siinä autossa, et ei se nyt yhden ihmisen takia sitä aja, kyllä siinä on usein montaki henkee sitte, hän keräi-lee sieltä vähän eri puolilta sitä porukkaa kun kaikki menee samalle yhteysalukselle sitte loppupeleissä, niin se on varmaan sellasta tulevaisuutta tavallaan semmonen täsmäkyyti...

Mies B3: Vanhempieni viimeisinä vuosina huomasin että tämmönen taksivene siis saaristossa on tarpeen kun ihmiset vanhenee, sulla oli tää ikääntyminen tässä, niin omalla veneellä liikkuminen on niinkun enemmän, ikään kuin vaikeampaa sitte kun on vaikeuksia liikkua, niin silloin saaristossa erityisesti se taksivene on, ja miksei järviaalueillakin.

Ns. ”kärkikäyttäjien” edustajana haastateltavien joukossa oli pariskunta, joka kertoi kulkevänsä mökkimatkinsa taksilla. Käytäntönä on, että mökkipaikkakunnan taksiyrittäjä hakee heidät kotoa, ja matkaa kertyy yhteen suuntaan hieman yli 200 kilometriä. Pariskunnalla ei ollut autoa, eivätkä he katsoneet tarvitsevänsä sitä muuten kuin mökkimatkoihin varten. Perusteluna taksin käyttämiselle oli sen helppous ja vaivattomuus. Tavarat ja ostokset saadaan ovelta ovelle (veneelle) yhdellä kyydillä, eikä itse tarvitse ajaa. Hintaa he arvelivat taksimatkoihin kuluvaan vuodessa ulkomaanmatkan verran. Edestakaisia matkoja vähensi se, että he viettivät kerrallaan yhtäjaksoisesti pitkän ajan mökillään. Taksin käyttö sopii heidän tilanteeseensa tarjolla olevista vaihtoehdoista parhaiten, kun oman auton hankkiminenkaan ei houkuttele.

Kyselylomakevastausten perusteella etätyöstä kiinnostuneita oli melko paljon, sillä työssä käyvistä vastaajista 17 prosenttia ilmoitti jo tehneensä etätyötä vapaa-ajan asunnollaan ja 29 prosenttia olisi siitä kiinnostunut. Kaikkien työn luonne tai elämäntilanne ei kuitenkaan ollut sellainen, että se olisi soveltunut etätyön tekemiseen. Kesämökkibarometrin mukaan viidennes työssäkäyvistä mökinomistajista oli mahdollisesti halukkaita etätyöhön, sen sijaan kaksi kolmesta ei pitänyt etätyötä hyvänä ratkaisuna tai halunnut tehdä etätyötä (Nieminen 2004, s. 11). Järvi-Suomi-tutkimukseen osallistuneista työssäkäyvistä reilu kolmannes oli kiinnostunut etätyöstä. Kiinnostuneita oltiin etenkin silloin, kun etätyöstä vapaa-ajan asunnolla oli jo kokemusta. Kaksi kolmannesta oli kuitenkin sellaisia, jotka eivät halunneet tehdä etätyötä. Syynä oli usein halu pitää työ ja vapaa-aika erillään. (Pitkänen & Kokki 2005, s. 54–55.)

Tämän tutkimuksen haastatteluissa etätyöstä puhuttaessa puheenvuoroja käyttivät miltei yksinomaan ne osallistujista, jotka eivät halunneet tehdä etätyötä ainakaan vapaa-ajan asunnollaan. Syyt olivat samoja kuin Järvi-Suomi-tutkimuksessa. Kulttuurisesti vallitsee edelleen vahva käsitys siitä, että mökkeily on nimenomaan vastapaino ansiotyölle. Mökillä halutaan irtautua ansiotyöstä.

Nainen A1: Mä oon yrittänyt välttää sitä työn tekemistä mökillä viimeiseen asti.

Mies A3: Se tässä kai on niinkun vähän erilaisista asioista kysymys, että jos me mennään kesämökille, niin silloin ei ehkä tehdä etätyötä muuta kun et jos on ihan pakko, että olet semmoisessa työssä etät sun pitää olla tavoitettavissa. Mut mä ymmärrän että tässä kysytään tavallaan enemmän myöskin sitä että jos mökistä tulee tämmönen enemmän tämä kakkosasunto niin silloin ollaan siellä pidempiä aikoja ja tehdään ihan oikeesti töitä siellä, mutta mulla on sellanen käsitys että tää yhteiskunta on toistaseks semmonen että se etätyö sopii itse asiassa hirveen harvaan, että voi-

daan sanoa et kun sä olet toimistossa töissä niin sä voit kolme päivää tehdä mökillä töitä, mutta ei ne siellä toimistossa kuitenkaan ihastu siitä että sä olet siellä mökillä vaikka sä oletkin puhelimen ja sen koneen ääressä kun pitäis saada jotain juttua ja sulla ei ole sitä siellä ... Et sitähan on nimenomaan tuolla saaristopuolella niin sitä on sanottu et se on se saariston pelastus että ihmiset tekee etätyötä, mä en pätkäkään usko siihen...

Järvi-Suomi-tutkimuksessa havaittiin, että etätyön tekeminen lisäsi vapaa-ajan asunnolla vietettyä aikaa. Etätyön tekemisen ei niinkään nähty johtavan kohti pysyvää muuttoa vapaa-ajan asunnolle, vaan ennemminkin sitä pidettiin keinona pidentää oleskeluaikojaa loma-aikoina tai kesäviikonloppuina. Lomakausien ulkopuoliseen ja talvikautena tapahtuvaan käyttöön etätyön vaikutukset jäivät kuitenkin vähäisiksi. Pitkänen ja Kokki (2005, 58–59) tulkitsevat tuloksia siten, että etätyötä käytetään pääasiassa tuomaan joustoa vapaa-ajan asunnon käyttöön, ja arvelevat, ettei pitempijaksoinen työnteke vapaa-ajan asunnolla välttämättä houkuttele monia.

On myös mahdollista, että etätyön tekeminen vaikuttaisi merkittävimmin niihin, jotka esimerkiksi kesäaikaan käyvät mökiltä käsin töissä. Tällöin päivittäiset edestakaiset työmatkat vähenisivät. Sen sijaan Järvi-Suomi-tutkimuksen tulos, jonka mukaan etätyö on keino pidentää oleskeluaikaa, antaa olettaa, ettei etätyön tekeminen ehkä olennaisesti vaikuttaisi vapaa-ajan asunnolle tehtävien matkojen määrään. Toisin sanoen mökille saatettaisiin matkustaa esimerkiksi yhtä monena viikonloppuna kuin muutenkin, mutta oleskeluaika voisi etätyön tekemisen vuoksi olla muutamaa päivää pidempi.

Taulukko 8. Kiinnostus vaihtoehtoisin liikkumistapoihin vapaa-ajan asunnolle ryhmähaastattelujen perusteella

Teknologia tai käytäntö	Kiinnostus	Sytä mielenkiintoon tai sen puutteeseen	Sovelluksia	Edellytyksiä
Julkinen liikenne	- tarvetta paljon varsinkin, kun ei omaa autoa tai vierailuilla	- huono palvelukyky etenkin kesällä ja viikonloppuisin, junien pysähdysasemia poistettu - korkea hinta etenkin autojunassa - runsas matkatavaroiden ja elintarvikkeiden kuljetus hankalaa, - pelko lopettamisesta	- autottomat osallistujat käyttävät julkista liikennettä, samoin jotkut autollisetkin ainakin silloin, kun ei tarvitse kuljettaa paljon tavaroita	- edellyttää yhteiskunnan tukea - yhdistelmä, jossa julkinen liikenne, yksityinen liikennepalveluiden tarjoaja ja esim. elintarvikkeiden kuljetus mökille
Palvelulinja	- kiinnostusta - kimppekyytiä tiettyinä viikonpäivinä	- ikääntyminen - tarjonnan puute, johon puolestaan saattaa olla syynä kysynnän puute	- saaristossa esimerkkejä (kutsutaksi) - kaverikyyti - kimppekyyti	
Taksi	- kiinnostusta ja korvaa julkisen liikenteen puutteita	- ikääntyminen - oman auton käytön joustavuus	- venetaksi saaristossa - mökki-paikkakunnalta tilataan taksi ajamaan koko matka	
Etätyö	- kiinnostus melko runsasta, osa ei halua töitä mökille	- lisää oleskelumahdollisuuksia vapaa-ajan asunnolla - mökki halutaan rauhoittaa ansiotyöltä - työtehtävät eivät sovellu etätyöhön	- osallistujista osa oli tehnyt joko muutaman päivän tai pitkiä jaksoja	- työn soveltuvuus - mökin soveltuvuus ja tarvittavat tietoliikenneyhteyst

7 VAPAA-AJAN ASUKKAIDEN TULEVAISUUDEN ODOTUKSET

Tutkimuksessa selvitettiin jonkin verran vapaa-ajan asukkaiden tulevaisuuden näkymiä. Kyselylomakkeella tiedusteltiin vapaa-ajan asunnon käyttöä seuraavan 5–10 vuoden aikana ja sitä, onko tutkimushenkilöillä aikeita muuttaa vapaa-ajan asuntonsa ominaisuuksia tai varustetasoa lähitulevaisuudessa. Kyselylomakkeen täyttäneistä hieman yli puolet eli 18 vastaajaa arveli vapaa-ajan asunnon käytön lisääntyvän, ja kaksi vastaajaa haluaisi muuttaa pysyvästi vapaa-ajan asunnolleen. Noin kolmannes (11 vastaajaa) ilmoitti mökkeilyyn käytettävän ajan pysyvän ennallaan, yksi arvioi käytön vähenevän ja kahdella oli aikeita luopua kokonaan vapaa-ajan asunnostaan.

Pitkänen ja Kokki (2005, s. 137) kartoittivat myös mökkeilijöiden ja vapaa-ajan asukkaiden tulevaa mökkeilyä. Vapaa-ajan asumista uskoivat lisäävänsä sellaiset mökkeilijät, jotka tutkijat olivat luokitelleet mökkeilyharrastajiksi (työssäkäyviä, eläkeikää lähestyviä aktiivisia mökkeilijöitä) ja maaseutusieluisiksi (työssäkäyviä, ympärivuotisia, mökillä juurilleen palaavia mökkeilijöitä). Mökkeilyn pysymistä ennallaan ennakoivat pääasiassa kesälomien aikaan mökkeilevät, työssäkäyvät toisen polven mökkeilijät (kesälomalaiset) sekä ympärivuotisesti ja runsaasti mökkeilevät eläkeläiset, joille mökki on toinen koti (osa-aika-asujat). Mökkeilyään aikoivat vähentää etenkin tapamökkeilijät, jotka ovat kesäkuukausina, lähinnä tottumuksesta mökkeileviä eläkeläisiä.

Tässä tutkimuksessa kaikki kakkosasujiksi lukeutuvat ilmoittivat vapaa-ajan asunnolla vietettävän ajan lisääntyvän. Käytön pysymistä ennallaan ennakoivat ne, joiden mökkeily ajoittuu selkeästi ainoastaan kevät-, kesä- ja syyskuukausille ja / tai ne, jotka mökkeilevät jo nyt hyvin paljon. Jotkut pohtivat omaa tulevaa mökkeilyään myös pidemmällä tähtäimellä. Useampi haastateltava oli sitä mieltä, että kun nykyinen mökki ympäristöineen alkaa iän takia tuntua liian hankalalta, on mökkeilystä ennemminkin luovuttava kokonaan kuin turvauduttava aiempaa enemmän ulkopuoliseen apuun tai paranneltava rakennusta iäkkäille asukkailleen sopivaksi.

Monilla haastateltavilla oli kuitenkin aikeita tehdä erilaisia muutoksia ja parannuksia mökkiinsä jo lähitulevaisuudessa. Suunnilleen puolet aikoi muuttaa vapaa-ajan asuntonsa varustetasoa tai ominaisuuksia seuraavan 5–10 vuoden aikana. Osa aiotuista muutoksista koski kunnostamista, uusimista, lisärakentamista ja laajentamista. Osa taas liittyi esimerkiksi jätevesien käsittelyyn, lämmöneristyksien parantamiseen, lämpöpumppujen ja aurinkoenergian käyttöönottoon. Toisaalta aikeissa oli myös selkeästi mukavuutta parantavia muutoksia kuten osan tai koko mökin talviasuttavaksi muuttaminen tai wc:n rakentaminen sisätiloihin. Joskus suunnitteilla oli samanaikaisesti sellaisia muutoksia, jotka parantavat ekotehokkuutta ja toisaalta sellaisia muutoksia, joiden seurauksena energiankulutus kasvaa.

Haastatteluissa sivuttiin paikoin myös mökkeilyn ja vapaa-ajan asumisen tulevaa kehitystä ja muuttumista. Muutamit haastateltavat pohtivat teknologian, etenkin laajakaistayhteyden, ja mökkeilyn suhdetta tulevaisuudessa sekä ylipäätään mökkeilyn ja vapaa-ajan asumisen muuttumista. Useampikin viittasi siihen, että tulevaisuudessa laajakaistayhteydet mökeillä ovat todennäköisesti yleisempiä kuin nyt. Todettiin, että internet on muuttanut monia toimintoja, joten yhteydet ovat tarpeen jo nykyään myös mökkiympäristössä.

Nainen C1: [nettiyhteyden tarpeellisuudesta] Maailma on muuttunut, et enää ei puhelimella, ennenhän kaikki tämmöset hoiti puhelimella, mut ei enää, tai se on hirveen kallistakin hoitaa puhelimella tai varata.

Mies D2: Toi mitä sanoit, niin mä näen kanssa ton netin sillain että mä kans harrastan hyvin vähän näitä tällasia maksullisia palveluita mutta se on korvannu

vanhanajan puhelinluettelon, mut ihan samalla lailla, et mä katsos sieltä kaikki nää just samalla tavalla, saattaa olla sitte että mä haen jostain kaupasta, mutta joka tapauksessa mä katon sieltä niinkun näitä vaihtoehtoja, ja just haen sitä...

Nainen D4: ... Mä en sitä telkkaria niinkään siinä, mutta kyllä toi nettiyhteys on paikallaan, et se on tätä päivää.

Mies D1: ...Tää täytyis tietysti laajempaan nähdä että mikä on tämmösen kesämökin alueen tarve, ja kyllä mä siinä mielessä, vaikka en itse tietokonetta saa edes auki, mut tiedän tän tarpeen kumminki, että se on kumminki tulevaisuutta, että tää ihan koko ajan menee eteenpäin, eli ne mahdollisuudet tietysti luoda, et me voidaan 10 vuoden päästä katella tätä asiaa ihan eri...

Nainen D5: ja jälkipolvi ainaki.

Mies D1: Niin se etenee varmaan siellä.

Ylipäätään maailman muuttuminen vaikuttaa myös mökkeilyyn. Vaikka askeettisuutta ja perinteiden vaalimista painotettiin ja arvostettiin monin paikoin, esiintyi myös näkemyksiä siitä, ettei mökkielämää voi irrottaa ympäröivästä maailmasta ja siinä tapahtuvista muutoksista.

Nainen D2: Maailma muuttuu kanssa, että meille on ollu hyvin luontevaa käydä tarpeilla metsikössä, mut että meidän lapset tykkää et se on hirveetä kun siellä on hämähäkkejä. Että maailma muuttuu kanssa, ja sen mukaan täytyy pikkasen osata joustaa kans, tai sitte karkottaa ihmiset.

Sitä, minkälaisia muutoksia mökkeilyssä ja vapaa-ajan asumisessa on odotettavissa pidemmän ajan kuluessa, on pohdittu ja kartoitettu hyvin vähän. Yksi näköpiirissä oleva muutos on se, että nykyisistä mökinomistajista valtaosan mökit siirtyvät perintönä seuraavalle sukupolvelle. Järvi-Suomi -tutkimuksen mökinomistajista suurin osa aikoi jättää mökkinsä perinnöksi lapsilleen. Vastaajilta tiedusteltiin myös heidän lastensa suhdetta mökkeilyyn, ja tuloksena oli, että lähes kaikkien aikuiset lapset käyttivät vanhempiensa vapaa-ajan asuntoa vähintään satunnaisesti. (Pitkänen & Kokki 2005, s. 139.) Heistä useat siis varmaankin ovat tulevia mökinomistaja-mökkelijöitä. Tämän tutkimuksen haastatteluissa ei juurikaan pohdittu omien lasten mahdollista tulevaisuuden mökkeilyä. Muutama tosin arveli, että heidän lapsistaan tuskin tulee mökkelijöitä, sillä näiden vakituiset asuinpaikat ovat senkaltaiset (maaseutumaiset isot tontit), ettei suurempia tarpeita mökkeilyyn arveltu olevan. Joidenkin lapsilla oli jo omat mökit, ja muutamien puheista syntyi vaikutelma, että jälkikasvu on sen verran kiintynyt vanhempiensa mökkipaikkaan, että mökkeily jatkuu kyseisellä paikalla myös tulevaisuudessa.

Mökkeliyn luonteen mahdollista muuttumista voi lähestyä esimerkiksi sukupolvien erilaisten luontosuhteiden suunnalta. Meri Elonheimo (2002, s. 40) tutki pro gradu -työssään saman suvun kolmen eri sukupolven luontosuhteita. Hän havaitsi, että tutkimuskohteena olleen suvun vanhimman sukupolven kokemuksiin vaikuttaa vahvasti se, että he ovat kokeneet luonnon hyödyntämisen, suoranaisten kamppailun luontoa vastaan elannon hankkimiseksi. Sen sijaan nuorempien sukupolvien elämä ei ole ollut yhtä vahvasti sidoksissa luontoon. He suhtautuvat luontoon siten, että luontoa tulee ensisijaisesti varjella, ja mahdollisen hyötykäytön tulee tapahtua järkevästi. Elonheimo (2002, s. 42–55) kuvaakin eri sukupolvien luontosuhdetta siten, että vanhimman sukupolven suhdetta voisi kutsua hoivaavaksi hyödyntämiseksi, ja eläkkeelle siirtymisen myötä luonnon virkistysarvo on saanut suuremman sijan. Keskimmäisen sukupolven suhde luontoon on henkistä virkistäytymistä, luonnossa olemista, liikkumista ja vaeltamista. Nuorimmalla polvella sen sijaan luonnossa olemisen on fyysistä harrastamista, liikuntaharrastusten harjoittamista, joihin usein liittyy erilaisia välineitä.

Tässä tutkimuksessa haastateltavat edustivat enimmäkseen Elonheimon tutkimuksen keskimmäistä sukupolvea, laajasti ajateltuna suuria ikäluokkia. Joukossa oli myös muutama vanhimman polven edustaja. Yksi haastateltava eritteli vapaa-ajan asumisen eri ulottuvuuksia, joista yhtenä hän näki viikko- tai lomaosakkuuden, joka Suomessa usein liittyy liikuntaan ja ulkoiluun, kuten hiihtoon, lasketteluun ja vaeltamiseen. Jos ajatellaan Elonheimon tutkimuksen tuloksia, on mahdollista nähdä erilaisiin harrasteisiin liittyvän mökkeilyn kasvattavan suosiotaan nuorempien ikäpolvien myötä. Mäntylän, Pekkasen ja Sneekin (1998, s. 169) tutkimuksessa todettiin, että vapaa-ajan asukkaiden eri ryhmistä määrällisesti ovat kasvussa paitsi kakkosasujat myös sellaiset vapaa-ajan asujat, joille perinteinen kesämökkikulttuuri ”ei anna riittävästi kipinää”. He etsivät mökkeilyyn modernimpia muotoja, ja heidän vapaa-ajan asuntonsa ovat korkeatasoisia ja perinteiseen kesämökkielämään yhdistetään erilaisia harrastuksia ja aktiiviteetteja. Tämä voi tosin kertoa myös mökkeilijöiden vaurastumisesta. Mikäli varsinaisen lomaosakemökkeily ei lisääntyisikään, on kuitenkin mahdollista, että jonkinlainen mökkikylämökkeily on yksi tulevaisuuden suuntaus. Tämänkaltaisia muutoksia ounas-telivat muutamat haastateltavista.

Mies A1: [mökkitalkkareista] ...Ja niitä varmaan tietty sortti kun ihmiset vanhenee tai sitten on niitä jotka ainoastaan virvelöi tai golfaavat sen loma-ajan siellä ja sitte mökki on muitten hoidossa niin ne tarvitsee, mut ne on vähemmistössä vielä toistaseks, mutta varmaan lisääntyy.

Mies B5: Toisaalta se voi olla yks niistä asioista mitä tarvitaan koska mä luulen että nuoremmat ihmiset halua sen tyyppistä asumista kun tekin nyt puhutte [viitaten mökkikylätyyppiseen vapaa-ajan asumiseen], ja sanotaan et se on varmaan yks tulevaisuus...

Mäntylä ym. (1998, s. 136–137) katsovat, että tulevaisuudessa vapaa-ajan asunnon merkitys saattaa olla sen edustamassa pysyvyyden tunteessa. Nyky-yhteiskunnan lisääntyneen liikkuvuuden ja esimerkiksi työkuulttuurin lyhytjänteisyyden keskellä koetaan ehkä tarvetta jollekin pysyvälle. Koska vapaa-ajan asunnot usein siirtyvät sukupolvelta toiselle, tarjoavat ne pysyvyyttä edustavan paikan. Tästä huolimatta vapaa-ajan asunto ei ehkä enää toimi paikkana, jossa vietettäisiin koko loma. Mäntylä ym. kirjoittavat, että nykyihminen ei välttämättä halua sitoutua vain yhteen paikkaan ja vapaa-ajan vietto-muotoon. Siksi lomilla saatetaan esimerkiksi matkustaa ulkomaille, ja vapaa-ajan asuntoa käytetään enemmän muina aikoina.

Tulevien sukupolvien mökkeilyä pohdittaessa on todettu, että mikä pätee tämän hetken mökin omistajien valtaosaan ja heidän lähitulevaisuuden mökkeilyynsä, esimerkiksi mökkeilylle annettaviin merkityksiin, ei välttämättä koske enää heidän jälkeläisiään. Antti Karisto (2006, s. 134–135) kirjoittaa, että suurilla ikäluokilla on erityinen elämänhistoriallinen suhde mökkeilyyn, ja että tässä joukossa on paljon mökkeilyään eläkevuosinaan lisääviä. Suuria ikäluokkia seuraavien sukupolvien suhde mökkeilyyn saattaa kuitenkin olla toisenlainen, vaikka eri sukupolvien mökkeilystä löytynee toki yhtäläisyyksiäkin. Mökki varmaan toimii edelleenkin rentoutumisen paikkana, mutta tulevat polvet eivät välttämättä enää samassa määrin ”palaa juurilleen” mökkeilemään mennessään. Mökkielämän symbolinen sisältö saattaa olla toinen, ehkä vähemmän vahva. Myös Järvi-Suomi -tutkimuksessa todetaan, että uudet mökkeilijäsukupolvet tuovat mukanaan muutoksia mökkielämään liittyviin arvoihin ja arvostuksiin. Siksi tulevien mökkeilijöiden tutkiminen olisikin tärkeää, sillä pidemmällä aikavälillä mökkeilyn tulevaisuus riippuu heistä. (Hiltunen & Pitkänen 2005, s. 191.)

8 YHTEENVETO JA EKOTEHOKKAAN MÖKKEILYN MAHDOLLISUUKSIEN HAHMOTTELUA

Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, minkälaisia seurauksia ekotehokkuuden kannalta on vapaa-ajan asukkaiden elämäntavan valinnoilla ja vapaa-ajan asumiseen liittyvillä käytännöillä, sekä millaisia tulevaisuuden muutoksia on näköpiirissä. Lisäksi tavoitteena oli selvittää, miten tietyillä uusilla teknologioilla ja käytännöillä voitaisiin parantaa mökkeilyn ekotehokkuutta, sekä miten nämä palvelisivat vapaa-ajan asukkaiden tarpeita – miten hyväksyttäviä nämä olisivat.

Ekotehokkuuden kannalta vapaa-ajan asumisen kriittiset pisteet liittyvät mökki-matkoihin, jotka useimmiten tehdään henkilöautolla sekä vapaa-ajan asunnon lämmitykseen. Mökkejä lämmitetään myös niinä aikoina, jolloin niillä ei oleskella. Tämä peruslämmityksen ylläpito lisää energian kulutusta ja aiheuttaa pakkaskausina osaltaan energiantuotantoon tehontarvepiikkejä, jotka ovat ongelmallisia energiantuotannolle sekä taloudelliselta että kasvihuonekaasupäästöjen kannalta. Lämmityksen tarvetta lisää paitsi halu käydä mökillä muulloinkin kuin kesäaikaan sekä mökkien varustelutason parantuminen. Kun mökkeihin rakennetaan vesihuoltojärjestelmät ja niille hankitaan erilaisia kodinkoneita ja muita laitteita, lämmitystä tarvitaan pitämään varusteet kunnossa ja toimintakäykyisinä.

Tutkimuksessa selvitetty teknologiat ja käytännöt olivat toisaalta perinteisiä, askeettiseen kesämökkikulttuuriin liittyviä, joihin kuitenkin saattoi liittyä mukavuustasoa nostava elementti. Tällainen oli esimerkiksi sisätiloihin rakennettava kuivikekämälä. Toisaalta uudet käytännöt liittyivät uuden teknologian tai palveluiden hyödyntämiseen sekä joustavien elämäntapojen omaksuminen. Näistä esimerkkeinä olivat tieto- ja viestintäteknologian hyödyntäminen esimerkiksi lämmityksen ohjailussa, kaupallisten palveluiden käyttö ja etätyö mökillä.

Tutkituista teknologioista ja käytännöistä eniten kiinnostusta herättivät vaihtoehtoiset lämmitys- ja vesihuoltojärjestelmät, jotka vaikuttavat asumisen ekotehokkuuteen. Liikkumiseen vaikuttavista käytännöistä kiinnostivat julkinen liikenne, sähköiset palvelut, paikalliset palvelut sekä etätyö. Mökkiläisten omaan toimintaan liittyviä kiinnostuksen kohteita olivat omatoimisuuden ja palveluiden käytön mielekäs yhdistäminen kodinhoito- ja huoltotoissa sekä paikallinen osallistuminen.

Lämmitykseen liittyvistä vaihtoehtoista (ilma)lämpöpumppu, aurinkopaneeli, tuulivoima sekä peruslämmityksen vaihtoehtona vakiotehoinen kuivanapitolämmitys kiinnostivat. Vesihuollon osalta kiinnostusta oli eniten harmaan veden käsittelyjärjestelmien kehittämiseen tai vesiosuuskuntaan liittymiseen. Kuivikekämälä mökin sisäänkäynnin yhteydessä tai sisätiloissa kiinnosti myös.

Tieto- ja viestintäteknologiasta eniten tarvetta oli laajakaistayhteydelle sekä lämmityksen ohjausjärjestelmille.

Mökille matkustamisen suhteen julkinen liikenne sekä erilaiset yksityiset liikennepalvelut koettiin tarpeellisiksi. Samoin mahdollisuus etätyön tekemiseen vapaa-ajan asunnolla olisi mieluista usealle mökkiläiselle, mikäli työn luonne sen sallii.

Mökkipaikkakuntien palveluista suurin tarve kohdistui rakennus- ja huoltopalveluihin, lumen auraukseen, mökkien tarkastuskäynteihin, kuljetuspalveluihin sekä terveydenhoidon palveluihin. Erityisesti toivottiin kuntien tiedottavan palveluistaan myös vapaa-ajan asukkaille sekä ottavan vapaa-ajan asukkaat ja heidän tarpeensa huomioon kunnallisessa päätöksenteossa..

8.1 Vapaa-ajan asumisen ekotehokkuuden parantamisen mahdollisuudet

Tutkimamme teknologiat ja käytännöt voivat osaltaan parantaa vapaa-ajan asumisen ekotehokkuutta. Seuraavassa on esitetty yhteenveto niistä tavoista, jotka kiinnostivat eniten tutkimuksemme osallistuneita vapaa-ajan asukkaita sekä pyritty arvioimaan mahdollista yleistymispotentiaalia.

Etätyö vähentää liikkumistarvetta ja energian kulutusta autoiluun. Edellytyksenä on kuitenkin, että mökillä oleskellaan pitkiä yhtäjaksoisia aikoja etätyötä tehden. Pelkkä kesäviikonloppujen pidentäminen ei vähennä mökkimatkoja. Etätyö mökillä vähentää myös veden kulutusta kokonaistasolla. Se lisää mökkien käyttöastetta ja parantaa mökkikuntien taloutta. Se lisää kiinnostusta mökkien varustetason parantamiseen ja energian kulutusta mökeillä. Etätyön edellytyksenä on toimivat tieto- ja viestintäyhteydet.

Kesämökkeilijöistä noin 8–15 prosenttia ja kakkosasujista 30 prosenttia on kiinnostunut etätyöstä vapaa-ajan asunnolla.

Omalle autolle vaihtoehtoiset kuljetuspalvelut lisääisivät oleellisesti vapaa-ajan asumisen ekotehokkuutta vähentämällä energian kulutusta yksityisautoilussa. Ne myös lisäävät mökkien käyttöastetta, koska ikääntyneetkin pääsisivät mökeilleen. Samoin ne lisäävät mökkipaikkakuntien työllisyyttä sekä paikallisten asukkaiden palveluita ja mahdollisuuksia asua myös keskusten ulkopuolella. Jotta kuljetuspalvelut voisivat aidosti olla vaihtoehto yksityisautoilulle, niiden vaihtoehtoja, monipuolisuutta ja joustavuutta tulee lisätä sekä ottaa huomioon paikalliset olosuhteet. Esimerkiksi julkisen liikenteen, yksityisten liikennepalveluiden ja esimerkiksi ateriapalveluiden joustava yhdistäminen saattaisivat vähentää yksityisautoilun tarvetta. Yksi esimerkki yksityisistä liikennepalveluista olisi auton vuokraus tai ns. yhteisautopalvelu, joka kaupungeissa on yleistymässä. Erityisesti ikääntyvät vapaa-ajan asukkaat ovat kiinnostuneita kuljetuspalveluista.

Vaihtoehtoiset lämmitysratkaisut alentavat energian kulutusta etenkin silloin, kun ne ovat vaihtoehtoja peruslämmitykselle tai alentavat sen tarvitsemää energian tarvetta (esim. lämpöpumput). Vaihtoehtoisia lämmitysratkaisuja kehitettäessä, mökin olosuhteet ja mökkiläisten eriytyneet tarpeet tulee kuitenkin ottaa huomioon. Esimerkiksi kiuvanapitolämmitys soveltuu parhaiten mökeille, joissa ei paljon oleskella talvisin, ja joiden varustelutaso ei ole kovin korkea.

Vaihtoehtoiset vesihuoltoratkaisuihin ekotehokkain on perinteinen mökkiratkaisu, jossa pitäydytään kanto- tai ns. kesäveden varassa. Halukkuutta pitäytymiseen perinteisissä ratkaisuissa on erityisesti kesämökkiläisten keskuudessa. Sen sijaan paljon vapaa-ajan asunnolla oleskelevat kakkosasujat toivovat mukavuutta lisääviä ratkaisuja.

Tieto- ja viestintäteknologian tulo vapaa-ajan asunnoille lisää mökkeilyn ekotehokkuutta vähentämällä liikkumistarvetta asioiden hoitoon ja mahdollistamalla etätyön mökillä. Se vähentää myös mökkien lämmitystarvetta, koska lämpötilaa voidaan säätää tarpeen mukaan. Energian tarve ja investointikustannukset laitteisiin kasvavat. Tieto- ja viestintäteknologian kehittäminen koskee lähinnä hyvin varustettuja kakkosasuntoja.

Paikallisten palveluiden käyttö vähentää materiaalien käyttöä sekä energian kulutusta asiointimatkoihin. Kulutusmenojen lisääminen palveluihin vähentää muuta, mahdollisesti energia- ja materiaali-intensiivistä kulutusta. Palvelut kiinnostivat melko paljon kaikenikäisiä vapaa-ajan asukkaita.

Omatoimisuus vapaa-ajan asunnolla (perinteinen omavaraistalous) alentaa energian käyttöä asiointimatkoihin ja elintarvikekuljetuksiin. Myös materiaalien kulutus esimerkiksi tuotteiden pakkausten muodossa vähenee. Säilöminen puolestaan lisää energian kulutusta, jollei siinäkin pitäydytä perinteisissä menetelmissä kuten maakellarissa. Kiinnostus omavaraistalouden edistämiseen on vapaa-ajan asujien keskuudessa kasva-

massa. Kyselymme mukaan 25–27 prosenttia mökkiläisistä piti puutarhaviljelyä tärkeänä. Saman kyselyn mukaan maakellari oli 26 prosentilla.

Kodinkoneet ja laitteet lisäävät energian ja materiaalien kulutusta, mutta vähentävät asiointimatkoja. Ne myös sallivat pitempiaikaisen yhtäjaksoiset oleskelun mökillä ja vähentävät täten liikkumistarvetta. Kylmäsäilytyslaitteet vähentävät lisäksi elintarvikkeiden pilaantumista. Kodinkoneiden suosio vapaa-ajan asunnoilla on kasvamassa.

Vakituinen asunto kerrostalossa kaupunkiympäristössä pientalon sijasta vähentää asumisen kokonaispinta-alan tarvetta, energian ja veden kulutusta. Se vähentää myös työmatka- ja asiointiliikennettä. Kulutusmenot asumiseen, liikenteeseen ja vakuutuksiin vähenevät ja lisääntyvät vapaa-ajan asumiseen ja palveluihin. Tämä asumisratkaisu soveltuu parhaiten pienehköille kotitalouksille, joilla on mahdollisuus etätyöhön vapaa-ajan asunnolla, tai jotka ovat eläkkeellä. Nykyisin 60 prosenttia mökin omistavista kotitalouksista asuu pientalossa.

Vapaa-ajan asumisen ekotehokkuutta ja samalla sen laatua ja mukavuutta vapaa-ajan asukkaiden kannalta voidaan parantaa yhdistämällä toisaalta perinteisiä vaatimattomaan maaseutumaiseen elämäntapaan liittyviä käytäntöjä ja toisaalta uuden teknologian sallimia mahdollisuuksia.

8.2 Vapaa-ajan asumisen trendit

Tutkimuksemme perusteella mökkeilyyn ja vapaa-ajan asumiseen liittyviksi tulevaisuuden trendeiksi voitiin tunnistaa vapaa-ajan asumisen monipuolistuminen, mökillä oleskeluaikojen pidentyminen sekä mökkien varustetason parantaminen. Yksi mahdollinen trendi saattaa olla myös se, että vapaa-ajan asuminen alkaa kiinnostaa aikaisempaa enemmän naisia. Vapaa-ajan asumisen tulevaisuuteen liittyy sukupolvien välinen ketju, eli miten tulevat sukupolvet jatkavat edellisten sukupolvien vapaa-ajan asumisen käytäntöjä. Taulukossa 9 on esitetty nämä mahdolliset trendit ja niiden ekologiset, taloudelliset ja sosiokulttuuriset seuraukset. Lisäksi on arvioitu, minkälaisia mahdollisuuksia ja edellytyksiä parantaa vapaa-ajan asumisen ekotehokkuutta niihin sisältyy.

Taulukko 9. Haastattelu- ja kyselyaineiston perusteella esiin nousseet vapaa-ajan asumisen trendit, niiden seuraukset ja edellytykset ekotehokkuuden kannalta

Trendi	Seuraukset	Edellytykset ekotehokkuuden parantamiselle
Vapaa-ajan asuminen monipuolistuu: - perinteiset kesämökit eivät katoa - kakkosasuminen yleistyy - useiden vapaa-ajan asuntojen omistaminen lisääntyy - vaihtoehtoisia vapaa-ajan asumisen uria	- yhdyskuntarakenteen hajautuminen jatkuu - rakentaminen ja korjaustoiminta jatkuu - liikenne kasvaa - materiaalien ja energian käyttö lisääntyvät	- tarvitaan eriytyneitä ratkaisuja kesämökeille ja kakkosasunnoille - asumisen kokonaisuuden huomioon ottavat ratkaisut
Oleskeluajat pitenevät - eläkkeellä olo yleistyy - etätyö yleistyy	- liikenne vähenee - lämmitys lisääntyy - paikallisten palveluiden kysyntä lisääntyy ja monipuolistuu - kulutuksen ja ajankäytön rakenteet muuttuvat	- vapaa-ajan asumisen ympäristön laadun säilyttämien - ajankäytön joustavuuden lisääminen - paikallisten palveluiden säilyttäminen ja kehittäminen - paikallisyhteisöllisyyttä tukevan infrastruktuurin säilyttäminen - kaksoiskuntalaisuus - tiedottaminen
Vapaa-ajan asuntojen varustetaso paranee	- energian kulutus lisääntyy - kiinnostus vaihtoehtoisin ratkaisuihin olemassa - varustelua hillitsevät: perinteet ja kulttuuriset arvot, kustannukset, vaivannäkö ja huoli	- tarvitaan toimivia ratkaisuja ja niistä tiedottamista
Vapaa-ajan asuminen kiinnostaa naisia aikaisempaa enemmän	- liikenne vähenee - paikallisen kanssakäymisen ja palveluiden merkitys lisääntyy - puutarhaharrastus lisääntyy - omatoimisuus korjaus- ja huoltotöissä vähenee	- liikenne- ja paikallisten palveluiden säilyttäminen

Vapaa-ajan asumisen monipuolistuminen

Vapaa-ajan asuminen alkoi saada Suomessa jalansijaa 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa, kun kaupunkien säätyläiset siirtyivät kesäkuukausien ajaksi maalle huviloihinsa. Huviloita oli 1900-luvun alussa noin tuhat. Kesämökkien rakentaminen nopeutui ensimmäisen kerran 1940-luvulla, mutta vasta 1960-luvulla mökit yleistyivät hyvin nopeasti. Tähän vaikutti etenkin se, että vuoden 1960 säädetyn vuosilomalain mukaisesti loma-ajat pitenevät. Kaupungeissa asunut keskiluokka alkoi rakentaa mökkejä itselleen lomailua varten. Tällöin rakennetut mökit olivat usein pieniä ja vaatimattomasti varustettuja – perinteisiä kesämökkejä. Viime aikoina näiden kahden vapaa-ajan asumisen rinnalle on alkanut ilmaantua niin sanottuja kakkosasuntoja. Kun viime vuosisadan alun huvilat ja 1960-luvun mökit oli tarkoitettu lähinnä kesän ja kesäloman viettoon, nykyiset kakkosasunnot soveltuvat ympärivuotiseen käyttöön, ja ovat usein kesämökkejä paremmin varustettuja. Neljäntenä vapaa-ajan asumisen muotona ovat vielä loma-osakkeet tai lomakeskuksista vuokratut vapaa-ajan asunnot. Nämä liittyvät vapaa-ajan asumisen enemmänkin matkailuun ja harrastuksiin kuin muut vapaa-ajan asunnon muodot.

Vapaa-ajan asuminen on monipuolistunut vapaa-ajan asuntojen vaihtoehtojen lisääntymisen seurauksena. Tätä muutospirrettä korostaa se, että sama henkilö voi joustavasti vaihdella vapaa-ajan asumisen muotojaan. Hänellä voi olla jopa yhtäaikaisesti perinteinen kesämökki ja kakkosasunto sekä mahdollisesti myös loma-osake. Monipuolistuminen tarkoittaa myös, että vapaa-ajan asumisen merkitykset eriytyvät. Perinteisessä kesämökkeilyssä on haluttu irrottautua arkisesta kaupunki- ja työelämästä mahdollisimman perusteellisesti. Tähän askeettinen ja luonnonläheinen kesämökkeily on tarjonnut mahdollisuuksia. Kakkosasumisen merkitys on toisenlainen – tavoitteena on viettää aikaa mahdollisimman paljon mieleisessä ympäristössä. Tällöin arkielämän ja vapaa-ajan erottaminen ei ole enää keskeinen tavoite, pikemminkin päinvastoin. Jotta vapaa-ajan asunnolla voisi oleskella aikaisempaa enemmän, arkea on muokattava siten, että se on mahdollista. Esimerkiksi osa tutkimukseemme osallistuneista olivat pidentäneet oleskeluaan vapaa-ajan asunnolla tekemällä siellä etätöitä. Vielä useammat olisivat siitä kiinnostuneita.

Kakkosasumisen yleistymisestä huolimatta myös perinteinen kesämökkeily pitää pintansa. Suurelle osalle vapaa-ajan asukkaista mökkeily edustaa nimenomaan perinteistä, vaatimatonta ja askeettista elämänmuotoa, josta ei haluta luopua. Mökillä halutaan tehdä asiat, kuten siellä on ennenkin jo aiempienkin sukupolvien aikana totuttu tekemään.

Vapaa-ajan asumisen monipuolistuminen tulee lisäämään mökkien rakentamista ja etenkin niiden korjaustoimintaa ja matkustusliikennettä mökeille. Yhdyskuntarakenne hajautuu. Ekologiselta kannalta tämä merkitsee materiaalien ja energian kulutuksen kasvua sekä lisääntyviä päästöjä. Vapaa-ajan asumisen ekotehokkuuden parantamiseksi olisikin tunnistettava erityyppiset vapaa-ajan asunnot ja niiden käyttöön liittyneet eriytyneet merkitykset. Tällöin rakennustekniset ja varustelua koskevat ratkaisut tulisi ainakin jossain määrin olla eriytyneitä pääosin kesämökinä käytetyille ja kakkosasuntona käytetyille rakennuksille. Samoin tulisi kiinnittää huomiota vapaa-ajan asukkaiden asumisen kokonaisuuteen, eli miten siinä ekotehokkuus voitaisiin optimoida.

Mökillä oleskeluaikojen pidentyminen

Suuri osa tutkimukseemme osallistuneista vastaajista ilmoitti vapaa-ajan asunnon käytön lisääntyvän lähitulevaisuudessa. Osa ajatteli jopa muuttavansa mökille pysyvästi asumaan. Tähän onkin tulevaisuudessa entistä paremmat mahdollisuudet jo pelkästään väestön ikääntymisen ja vapaa-ajan lisääntymisen myötä. Eläkeläisten lukumäärä tulee lähimmän kymmenen vuoden aikana nousemaan. Eläkkeelle siirtymisen joustavuus esimerkiksi osa-aikaeläkkeen muodossa mahdollistaa myös joustavamman oleskelun vapaa-ajan asunnolla. Samoin työmarkkinoiden joustavuuden lisääminen sekä työn luonteen muuttuminen paikasta riippumattomaksi tulee lisäämään etätöiden tekemistä vapaa-ajan asunnolla.

Vapaa-ajan asunnolla oleskeluaikojen pidentymisen trendi vahvistaa ennen kaikkea kakkosasumista. Tällöin kaupunkiasunto voi muuttua toisarvoisemmaksi ja ajankohtaiseksi tuleekin asumisratkaisujen uudelleenarviointi. Nykyisin noin 60 prosenttia vapaa-ajan asunnon omistavista kotitalouksista asuu omakotitalossa tai muussa pientalossa. Paljon vapaa-ajan asunnossaan oleskeleville omakotitaloa sopivampi asumismuoto saattaisi olla kaupunkiasunto kerrostalossa.

Ekologiselta kannalta katsoen vapaa-ajan asunnolla oleskeluaikojen pidentyminen vaikuttaa sekä positiivisesti että negatiivisesti. Negatiivisena vaikutuksena on lämmityksen lisääntyminen. Kahden asunnon mallissa usein lämmitetään kahta asuntoa, vaikka vain toisessa oleskellaan. Positiivisena vaikutuksena on liikenteen pieneneminen, koska edestakaiset matkat mökin ja varsinaisen asunnon välillä vähenevät. Kulutuksen

ja ajankäytön rakenteet muuttuvat maaseutumaisemmaksi, mikä tarkoittaa jonkin verran materiaali- ja energiantensiivisen kulutuksen pienenemistä (ks. Perrels ym. 2005).

Vapaa-ajan asukkaiden lisääntyvä oleskelu mökkipaikkakunnilla vaikuttaa näiden paikkakuntien talouteen edistävästi, koska erilaisten palveluiden kysyntä lisääntyy. Se aiheuttaa niille myös lisävaatimuksia tuottaa tarvittavia palveluita sekä asettaa paineita vähentää rajanvetoja vakituisten ja muiden kuntalaisten välillä. Esimerkiksi ikääntyminen tulee lisäämään tietynlaisten palveluiden tarvetta. Haastatteluissamme mökkiläiset painottivat tarvetta terveydenhoidon palveluihin riippumatta vakituisesta asuinkunnasta. Myös liikennepalveluiden käytettävyys ja toimivuus tulee korostumaan, mikäli mökkeilyä halutaan jatkaa mahdollisimman myöhäiseen ikään asti. Useampi tutkimukseemme osallistujista oli toki sitä mieltä, että mökkeilystä luovutaan, kun se muuttuu toimintakykyjen vähetessä liian hankalaksi, tai jos se edellyttää suuria muutoksia mökin varustelutasolle.

Vapaa-ajan asumisen ekotehokkuuden lisäämisen kannalta onkin keskeistä, että paikalliset palvelut säilyvät, niitä kehitetään ja niistä tiedotetaan myös vapaa-ajan asukkaille. Oleellista on myös, että paikallisyhteisyyttä tukeva infrastruktuuri säilyy, tai se rakennetaan. Tärkeää on lisäksi, että vapaa-ajan asumisen luonto- ja rakennettu ympäristö sekä maaseudun kulttuurinen ympäristö säilyvät sellaisina, että ne vastaavat vapaa-ajan asukkaiden toiveita ja käsityksiä.

Mökkien varustetason paraneminen

Vaikka monille mökkeilyn yksi viehättävyys liittyy sen askeettisuuteen, on mökkien varustelutaso parantunut vähitellen vuosien saatossa. Yksi keskeisimpiä muutoksia on ollut mökkien sähköistäminen. Nykyisin noin 70 prosenttia vapaa-ajan asunnoista on liitetty sähköverkkoon. Sähkön tulo on merkinnyt mökeille lisääntyvässä määrin erilaisia sähköllä toimivia laitteita. Tärkeimpinä on pidetty jääkaappia ja televisiota, jotka löytyvät jo useimmista vapaa-ajan asunnoista. Oleskeluaikojen pidentyminen osassa mökeistä on lisännyt ja lisää tulevaisuudessa myös tarvetta pyykinpesu- ja astianpesukoneiden hankintaan. Ajankäytön joustavuuden lisääntyminen edellyttää puolestaan mökille toimivia tieto- ja viestintäyhteyksiä.

Kaiken kaikkiaan noin puolet tutkimukseemme osallistuneista vapaa-ajan asukkaista suunnitteli lähivuosina muuttavansa jollakin tavalla vapaa-ajan asuntonsa varustetasoa tai ominaisuuksia. Osa aiotuista muutoksista koski kunnostamista, uusimista, lisärakentamista ja laajentamista. Osa puolestaan liittyi jätevesien käsittelyyn tai lämmöneristysten parantamiseen. Toiveissa oli myös selkeästi mukavuutta parantavia muutoksia, kuten osan tai koko mökin talviasuttavaksi muuttaminen tai wc:n rakentaminen sisätiloihin.

Ekologisista syistä ja sähkön odotettavissa olevista hinnannousuista johtuen monet vapaa-ajan asukkaat olivat kiinnostuneita vaihtoehtoisista lämmitys ja sähköenergian tuottamisen tavoista. Suosituimpana sähköenergian kulutusta vähentävänä ratkaisuna pidettiin ilmalämpöpumppua, joka moneen mökkiin on jo hankittu. Kiinnostusta herättivät myös aurinkopaneelit, jotka ovat viime vuosina yleistyneet.

Varustetason nosto merkitsee energian käytön lisääntymistä. Varustelutasoa hillitsevät kuitenkin mökkeilyyn liittyvät perinteet ja kulttuuriset arvot sekä varustelusta aiheutuvat kustannukset ja se vaivannäkö, joka niiden hankinnasta seuraa. Ekotehokkuuden kannalta on oleellista, miten vapaa-ajan asumisen markkinoilla tarjonta toimii, eli esitelläänkö mahdollisesti vaihtoehtoisia ratkaisuja vapaa-ajan asukkaiden erityisiin tarpeisiin vai tarjotaanko kaikille omakotitalon taseisia ratkaisuja. Kiinnostusta vaihtoehtoihin teknologioihin on olemassa.

Mökkeily kiinnostaa naisia

Tähän asti mökkeilyä ovat innokkaimmin harrastaneet keski-ikäiset ja sitä vanhemmat miehet. Ero naisiin verrattuna ei ole kuitenkaan ollut kovin suuri. Myös naisista innokkaimmat mökkeilijät löytyvät keski-ikäisistä ja sitä vanhemmista. Väestön ikääntymisen ja miesten naisia alhaisempi elinikä merkitsevät, että puolisoiden yhteinen mökki jää usein leskeksi jääneelle naiselle. Haastatteluissamme ilmeni myös toisenlainen piirre mökkeilyn naisistumisesta. Haastatteluryhmiimme osallistui useita keski-ikäisiä naisia, joista jotkut olivat hankkineen mökin ainoastaan itselleen. Erityisesti kakkosasuminen näyttäisi kiinnostavan naisia. Tämä trendi ei kuitenkaan merkitse sitä, että naiset menisivät yksin korpeen mökkeilemään, vaan sosiaalisuus vapaa-ajan asumisessa on naisille keskeinen merkitys. Tämä ilmenee siten, että vapaa-ajan asunto saatetaan hankkia paikkakunnalta, jossa lapset ja lapsenlapset mökkeilevät tai asuvat. Se merkitsee myös sitä, että vapaa-ajan asunto hankitaan läheltä kyläkeskusta, jolloin vuorovaikutus paikallisten asukkaiden kanssa voisi olla mahdollisimman joustavaa. Naiset ovat kiinnostuneita myös paikkakuntien harrastusmahdollisuuksista. Heille on tärkeää, että arkiset askareet hoituvat sujuvasti myös mökkiympäristössä. Tällöin mukavuus ja riittävä varustetaso ovat hyvän vapaa-ajan asumisen edellytyksiä.

Mahdollinen mökkeilyn naisistuminen lisää mökkipaikkakunnilla tietynlaisten palveluiden kysyntää. Erilaiset korjaus- ja kunnostuspalvelut sekä mökkitalkkarityyppiset palvelut tulevat tärkeiksi.

Ekotehokkuuden kannalta naisten lisääntyvä kiinnostus mökkeilyä kohtaan on kaksitahoinen. Positiivisena vaikutuksena saattaa olla liikenteen jonkinasteinen väheneminen, mikäli liikennepalveluja on tarjolla. Lisäksi naisten kiinnostus puutarhanviljelyyn ja keräilyyn vähentää jonkin verran kaupasta ostettujen tuotteiden tarvetta. Sen sijaan varustetason parantaminen nostaa energian käyttöä.

Mökkeilyn jatkuvuus sukupolvien ketjussa

Pitkällä tähtäimellä vapaa-ajan asumisen tulevaisuus riippuu paljolti siitä, miten nykyajan nuoret – mökkien tulevat perijät – suhtautuvat mökkeilyyn tulevaisuudessa. Monet haastateltavamme kuvasivat mökkiään suvun kohtaamispaikkana, jossa suvun tavat ja perinteet voidaan luontevasti siirtää nuorille sukupolville. Tällä tavalla nuoret sosiaalisuutuvat suomalaisiin vapaa-ajan asumisen perinteisiin ja mahdollisesti jatkavat niitä joko suvun yhteisellä tai omalla vapaa-ajan asunnollaan. Samalla tavalla useat tutkimukseemme osallistuneet keski-ikäiset mökkeilijät olivat tottuneet mökkeilyyn 1960-luvulla vanhempiensa tai isovanhempiensa mökeillä. Mökki saadaankin usein juuri perintönä.

Nykyiset mökkeilijät esittivät myös epäileviä kannanottoja omien lastensa ja lastenlastensa mökkeilyn tulevaisuudesta. Yleisin kannanotto oli se, että vaatimus mukavuustasosta on kasvanut sen verran korkeaksi, että vaatimattomissa olosuhteissa mökkeily ei enää kiinnosta tulevia sukupolvia. Toisena perusteena esitettiin, että nykyisin vakituiset asunnot sijaitsevat usein maaseutumaisessa ympäristössä ja ovat isoja omakotitaloja, jolloin erilliselle vapaa-ajan asunnolle ei ole tarvetta.

Mökkeilyn ja vapaa-ajan asumisen tulevaisuutta tulisi arvioida asumisen mallien kokonaisuutena. Viime vuosina jatkunut yhteiskuntarakenteen hajautuminen on nykyisin kyseenalaistettu ja tavoitteeksi on asetettu entistä tiiviimpi yhdyskunta- ja palvelurakenne. Mikäli muutokset etenevät tähän suuntaan, myös perinteiseen kesämökkeilyyn riittänee kiinnostusta vastapainona urbaanille elämänmuodolle.

LÄHTEET

- Aarts, Wilma (1995): Consumption and stratification. Teoksessa Aarts, Wilma & Goudsblom, Johan & Schmidt, Kees & Spier, Fred: Toward a Morality of Moderation. Report for the Dutch National Research Programme on Global Air Pollution and Climate Change. Amsterdam School For Social Science Research.
- Aho, Seppo & Ilola, Heli (2006): Toinen koti maalla? Kakkosasumisen ja maaseudun elinvoimaisuus. Rovaniemi: Lapin yliopiston kauppatieteiden ja matkailun tiedekunnan julkaisuja.
- Elonheimo, Meri (2002): Eletty luonto ja ymmärretty ympäristö. Tutkimus kolmen sukupolven arkielämän luontosuhteista. Helsingin yliopisto, pro gradu -tutkielma.
- Heinonen, Sirkka & Kasanen, Pirkko & Walls, Mari (2002): Ekotehokas yhteiskunta. Haasteita luonnon ja ihmisen systeemien yhteensovittamiselle. Ympäristöklusterin kolmannen ohjelmakauden esiselvitysraportti. Ympäristöministeriö, Suomen ympäristö 598.
- Henkilöliikennetutkimus 2004-2005. LVM, Tiehallinto, RHK ja WSP LT-Konsultit Oy.
- Hiltunen, Mervi & Pitkänen, Kati (2005): Lopuksi. Teoksessa Kati Pitkänen & Ruut Kokki: Mennäänkö mökille? Näkökulmia pääkaupunkiseutulaisten mökkeilyyn Järvi-Suomessa. Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen julkaisuja nro 11, 187–191.
- von Hippel, Eric (1986): Lead Users: A Source of Novel Product Concepts. *Management Science* 32:7, 791–805.
- Karisto, Antti (2006): Kesämökki ja arjen ympäristöpolitiikka. Teoksessa Ilmo Massa & Sanna Ahonen (toim.): Arkielämän ympäristöpolitiikka. Helsinki: Gaudeamus, 122–137.
- Kasanen, Pirkko ym. (2006): Vapaa-ajan asuminen ja ekotehokkuus. Esiselvitys. Ekotehokkaiden innovaatioiden ja käytäntöjen alustava kartoitus. Työtehoseuran raportteja ja oppaita 30. Nurmijärvi: Työtehoseura.
- Komulainen, Virpi (2007): Etätyö maaseudulla kakkosasunnolla. Töissä lomalla luonnon helmassa. Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, MTT:n selvityksiä 136/2007.
- Lahti, Pekka & Heinonen, Sirkka & Koski, Kimmo & Tolsa, Heimo (1997): Kestävä kehitys aluerakenteessa. Kansainvälisiä näkemyksiä, suomalainen sovellus. Suomen ympäristö 109. Ympäristöministeriö, Alueidenkäytön osasto. Helsinki: Oy Edita Ab.
- Lehtinen, Ari & Rannikko, Pertti (toim.) (2003): Oikeudenmukaisuus ja ympäristö. Helsinki: Gaudeamus.
- Massa, Ilmo (2006): Perheen elämäntavan muutos ja arjen ympäristöpolitiikka. Teoksessa Ilmo Massa & Sanna Ahonen (toim.): Arkielämän ympäristöpolitiikka. Helsinki: Gaudeamus, 104–121.
- Massa, Ilmo & Ahonen, Sanna (toim.) (2006): Arkielämän ympäristöpolitiikka. Helsinki: Gaudeamus.
- Melasniemi-Uutela, Heidi (2004): Suomalaisen mökkikulttuurin suunta. Teoksessa Kirsti Ahlqvist & Anu Rajas: Ihanne ja todellisuus. Näkökulmia kulutuksen muutokseen. Helsinki: Tilastokeskus, 145–163.

- Mäntylä, Kaj, Pekkanen, Johanna & Sneck, Timo (1998): Haja- ja loma-asumisen uudet muodot. Tulevaisuuden näkymiä ja kehittämismahdollisuuksia. Espoo: Teknillinen korkeakoulu, Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Nieminen, Markku (2004): Kesämökkibarometri (2003): Keskeisiä tuloksia postikyselyaineistosta. Helsinki: Tilastokeskus.
- Pantzar, Mika (1996): Kuinka teknologia kesytetään. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, Hanki ja jää.
- Perrels, Adriaan & Ahlqvist, Kirsti & Heiskanen, Eva & Lahti, Pekka (2005): Kestävän kulutuksen mahdollisuudet ekotehokkaassa elinympäristössä. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, tutkimuksia 120.
- Perrels, Adriaan & Kangas, Elina (2007): Vapaa-ajan asuntojen omistus ja käyttö – Esiselvitys ekotehokkuuden kartoitusta varten. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, Keskustelualoitteita nro 417.
- Pitkänen, Kati & Kokki, Ruut (2005): Mennäänkö mökille? Näkökulmia pääkaupunkiseutulaisten mökkeilyyn Järvi-Suomessa. Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen julkaisuja nro 11.
- Pitkänen, Kati & Vepsäläinen, Mia (2005): Mökille hommiin ja hiljaisuuteen - Mökkeilymotiiveista. Teoksessa Kati Pitkänen & Ruut Kokki: Mennäänkö mökille? Näkökulmia pääkaupunkiseutulaisten mökkeilyyn Järvi-Suomessa. Savonlinnan koulutus- ja kehittämiskeskuksen julkaisuja nro 11, 161–186.
- Rytkönen, Arja (2008): Kotitalouskoneiden ja -laitteiden käytettävyys ja käyttöturvallisuus vapaa-ajan asunnoilla. TTS tutkimus, tiedote, kodin toiminnallisuus, teknologia ja palvelut 5/2008, nro 632.
- Sisäasiainministeriö (2001): Mökkien korjaus- ja rakentamiskampanja. Loppuraportti. Saaristoasiain neuvottelukunta. 1/ 2001.
- Sisäasiainministeriö (2006): Mökkiläiset kuntapalvelujen käyttäjinä. Sisäasiainministeriön julkaisusarja 24/2006.
- Tilastokeskus (2003): Kesämökkibarometri 2003.
- Tilastokeskus (2006): Kulutustutkimus 2006.
- Tilastokeskus (2007): Tulonjakotilasto 2005. Tulot ja kulutus.
- Veblen, Thorstein (2002, alkup. 1899): Joutilas luokka. The Theory of the Leisure Class. Helsinki: Art House.

LIITE I. Ryhmähaastatteluiden haastattelurunko

A MÖKKEILYHISTORIA JA MÖKKEILYN MERKITYS

K: Kertoisitteko vähän itsestänne mökkeilijänä?

U: Kuinka kauan teillä on ollut mökki?

U: Mikä sai teidät aloittamaan mökkeilyn?

U: Mikä mökkeilyssä on teille tärkeää?

U: Millaisena vastapainona koette mökkeilyn muulle elämällemme?

B. SUHDE LUONTOON JA YMPÄRISTÖÖN

K: Millainen merkitys luonnon läheisyydellä ja ympäristöllä on mökkeilyssänne?

K: Oletteko tyytyväinen mökkipaikkakuntanne ympäristöön ja ympäristönsuojeluun?

U: Miten luonto ja ympäristönsuojeluun liittyvät seikat ovat vaikuttaneet omiin mökkeilytapoihinne ja -valintoihinne?

U: Miten otatte nämä seikat huomioon kaupunkiympäristössä tai vakituudessa asunnossanne?

C. TYYTYVÄISYYS MÖKKIPAIKKAKUNTAAN JA SEN PALVELUIHIN

K: Mitkä tekijät ovat vaikuttaneet siihen, että mökkinne on juuri tietyllä paikkakunnalla?

K: Oletteko tyytyväinen mökkinne sijaintiin?

U: Mitä hyviä ja huonoja puolia siinä on?

K: Oletteko tyytyväinen mökkipaikkauntanne palvelutarjontaan?

K: Minkälaisia palveluita kaipaisitte lisää?

D. YHTEISTOIMINTA JA KANSSAKÄYMINEN MÖKKIPAIKKAKUNNALLA

K: Minkälaista toimintaa teillä on muiden mökkiläisten ja paikkakunnan vakituisten asukkaiden kesken?

U: Onko yhteistä vapaa-ajan toimintaa, talkoita, auttamista, tavaroiden lainaamista...?

K: Pitäisikö mökkiläisten voida vaikuttaa mökkikuntien ja kylien päätöksentekoon (esim. mökkiläisfoorumit, mökkiläistoimikunnat)?

K: Toivoisitteko enemmän yhteistoimintaa?

U: Millaista? Mitä esteitä sille on?

E. KÄSITYKSET MÖKIN TOIVOTTAVASTA VARUSTETASOSTA (teemakortti E1)

Oheisella kortilla on esitetty kolme varustelultaan erilaista mökkiä:

1. vaatimaton mökki ilman mukavuuksia (ei sähköverkossa, kantovesi, ulkokuusi)
2. perusmukavuuksin varustettu mökki (sähköverkossa, kylmä vesi tulee sisälle kesäisin, kompostikäymälä)
3. Omakotitalon tasoinen mökki (sähköverkossa, vesi tulee sisälle ympäri vuoden, vesivessa, suihku)

K: Mikä kolmesta mökistä vastaa lähinnä teidän omaa mökkiänne

K: Mikä kolmesta mökistä vastaa parhaiten teidän toiveitanne ja tarpeitanne?

K: Mitä varusteita ja mukavuuksia mökillä tulisi olla, jos ajattelette lämmitystä, vesihuoltoa, peseytymismahdollisuuksia, kodinhoitoa (ruokahuoltoa, siivousta, pyykkäystä), vapaa-ajan viettoa?

U: Pitääkö mökkiä voida käyttää ympäri vuoden?

U: Pitääkö mökkiä lämmittää (pitää peruslämpöä yllä) ympäri vuoden?

U: Mitä vaatimuksia asetatte mökin vesihuollolle?

U: Pitääkö mökillä voida pestä pyykkiä?

K: Mitä etuja näette kolmessa eri mökkityypissä, jos ajattelette niiden käyttöön, mukavuuteen, kunnossapitoon ja kustannuksiin liittyviä asioita? Entä ekologiselta kannalta?

K: Mitä ongelmia näissä kolmessa erityyppisessä mökissä on käytön, mukavuuden, kunnossapidon ja kustannusten suhteen? Entä ekologiselta kannalta?

U: Mitä etuja tai ongelmia on esimerkiksi peruslämmön ylläpitämisessä?

F. UUSIEN KÄYTÄNTÖJEN JA TEKNOLOGIOIDEN HYVÄKSYTTÄVYYS (teemakortit F1-F7)

K. Mitä mieltä olette korteilla esitetyistä asioista?

U. Mitä mieltä olette niistä omalta tai mökkipaikkakuntanne osalta?

U. Jos ajattelette näitä asioita oman mökkeilyenne kannalta, mitä mahdollisuuksia niiden toteutumiselle olisi?

U: Entä esteitä (esimerkiksi taloudellisia tai teknisiä)?

U: Onko kokeillut?

F1: Vaihtoehtoiset lämmitysratkaisut:

- mökin pitäminen lämmittämättömänä silloin, kun siellä ei oleskella
- vakiolämpötilan sijasta vakiotehoinen kuivanapitolämmitys (mökin lämpötila vaihtelee ulkolämpötilan mukaan ja on hieman korkeammalla (esim. 4 astetta) kuin ulkoilman lämpötila)
- puulämmitys
- pellettilämmitys
- lämpöpumppu
- aurinkoenergian ja tuulivoiman hyödyntäminen
- säteilylämmittimet (sähköinen tai puulämmitteinen)

K: Mitä ongelmia liittyy mökin kylmänä pitoon tai vakiotehoiseen lämmitykseen esimerkiksi vesijohtojen, koneiden tai kosteuden kannalta?

U: Onko kylmänä pidettävän mökin lämmittäminen ongelmallista esimerkiksi viikonloppuoleskelujen aikana?

K: Voisiko mökillä käytetty sähköenergian tarve vähentyä, jos käytettäisiin kortilla mainittuja vaihtoehtoisia lämmitystapoja?

F2: Vesihuoltoon liittyvät vaihtoehdot:

- kantovesi, jäteveden imeyttäminen ja kompostoiva ulkokäymälä
- mökin peruslämmitys vesikalusteiden vuoksi
- pakkasenkestävä vesihuolto (vesikalusteiden ja johtojen tyhjentäminen talveksi, vesijohtojen ja laitteiden lämmittäminen)
- kompostikäymälä sisätiloissa tai sisäänkäynnin yhteydessä

K: Voisiko mökin jättää talveksi kylmilleen, jos mökin vesihuoltojärjestelmä sen sallisi?

K: Mitä etuja tai haittoja näette kortilla esitetyissä ratkaisuissa?

F3: Mökin tieto- ja viestintäteknologia

- laajakaistayhteys
- lämmityksen ohjausjärjestelmät (kauko-ohjaus)
- turva- ja hälytysjärjestelmät

K: Voisiko mökin jättää kylmilleen, jos sen lämmitys olisi mahdollista kytkeä haluttaessa päälle matkapuhelimella?

F4: Kotityöt ja mökin huolto yhteistoiminnassa tai palveluita käyttämällä

- yhteistoiminta naapureiden kanssa (laitteiden yhteisomistus)
- mökkitalkkari
- elintarvikkeiden tilaaminen mökille lähikaupasta kerran viikossa
- kuljetuspalvelut (mökkiläisten palvelulinja, kimppataksi)
- pyykkäyspalvelut (itsepalvelupesula, pyykin nouto- ja pesupalvelu)
- elintarvikkeiden ostaminen paikallisilta viljelijöiltä
- kauppa-auto, kirjastoauto

F5. Kotityöt ja mökin huolto itse tehden

- omatarveviljely
- marjastus, sienestys, kalastus, metsästys
- omatoimiset korjaukset ja huollot
- nikkarointi

F6: Matkustaminen mökille

- julkinen liikenne
- mökkiläisen palvelulinja linja- auto tai rautatieasemalta
- taksi
- auton vuokraus
- etätyö mökillä

K: Voisiko etätyön tekeminen vähentää mökin ja varsinaisen asunnon välillä tehtyjä matkoja?

F7: Tyhjä kortti?

K: minkälaisia muita mahdollisuuksia teille tulee mieleen parantaa mökkeilyn laatua. Entä ekologisuutta?

G. TULEVAISUUDEN ODOTUKSET

K: Mitä mökkeilyyn liittyvä tulevaisuuden toiveita teillä on?

U: Aiotteko jatkaa mökkeilyä vai oletteko harkinneet siitä luopumista?

U: Aiotteko viettää mökillä tulevaisuudessa aikaa enemmän vai vähemmän verrattuna nykyiseen?

U: Harkitsetteko mökille muuttamista kokonaan?

K: Aiotteko parantaa mökkinne varustetasoa tai hankkia uuden mökin?

YHTEENVETO

K: Onko vielä jotakin, mitä haluaisitte sanoa? Unohdimmeko jotakin?

Liite 2: Kyselylomake

VAPET

Vapaa-ajan asumisen laatu

Arvoisa vastaanottaja!

Mökkeily on suomalaisille tärkeä elämäalue. Vapaa-ajan asuntojen määrä ja niiden käyttö on vuosi vuodelta lisääntynyt. VAPET -tutkimus on laaja, usean tutkimuslaitoksen yhteishanke, jota rahoittaa ympäristöministeriö. Olemme kiinnostuneita erityyppisistä ja eri elämäntilanteessa oleville vapaa-ajan asujille soveltuvista käytännöistä ja teknologioista, jotka parantavat vapaa-ajan asumisen mukavuutta ja laatua sekä ympäristöystävällisyyttä. Tutkimme mm. sitä, minkälaisia lämmitys- ja vesihuoltojärjestelmiä tai uusia palveluita vapaa-ajan asukkaat kaipaavat mökkeilyynsä.

Tutkimuksen tiedonkeruun toteuttavat Helsingin yliopisto, Tilastokeskus ja Työtehoseura (TTS tutkimus). Se sisältää ryhmähaastattelun ja itse täytettävän kyselylomakkeen. Haastattelussa käsitellään tyytyväisyyttä mökkipaikkakuntaan ja sen tarjoamiin palveluihin sekä yhteistoimintaa paikkakuntalaisten kanssa. Lisäksi käsitellään toiveita mökin varustetasosta, energia- ja vesihuollosta sekä ajatuksia niiden muuttamisesta. Kyselylomakkeella kerättävät tiedot liittyvät yksityiskohtaisemmin tutkimukseen osallistuvien mökkeilyyn. Siinä kysytään mm. tietoja mökin käytöstä, matkustamisesta mökille, palveluiden käytöstä sekä mökin varustetasosta.

Tietoja kerätään toukokuun 2007 aikana. Vastauksia käsitellään täysin luottamuksellisesti Helsingin yliopistossa, Tilastokeskuksessa ja Työtehoseurassa eikä yksilötietoja luovuteta muualle. Tulokset julkaistaan tutkimusraporteina.

Pyydämme Teitä täyttämään kyselylomakkeen ja palauttamaan sen Tilastokeskukseen oheisessa kirjekuoressa 31.5.2007 mennessä. Palautuskuoren postimaksu on jo maksettu.

Lisätietoja tutkimuksesta antaa Tilastokeskuksessa Kirsti Ahlqvist, puh. (09) 1734 3412 tai sähköposti: kirsti.ahlqvist@tilastokeskus.fi sekä Minna Santavuori, puh. (09) 1734 3352 tai sähköposti: minna.santavuori@tilastokeskus.fi.

Yhteistyöstä etukäteen kiittäen

HELSINGIN YLIOPISTO

Tilastokeskus

Lomakkeen täyttöohjeet

Rengastakaa jokaisen kysymyksen kohdalla omaa näkemystänne parhaiten vastaavan vaihtoehdon numero. Muutamassa kysymyksessä vastaus kirjoitetaan sille varattuun tilaan.

Osa kysymyksistä koskee koko kotitalouttanne. Kotitalouden muodostavat samassa asuinhuoneistossa vakituisesti asuvat henkilöt. Vastatkaa kysymyksiin kaikki kotitalouden jäsenet huomioon ottaen.

Mikäli teillä on useampia vapaa-ajan asuntoja, vastatkaa sen vapaa-ajan asunnon osalta, jota yleensä käytätte eniten.

Esimerkki 1. Tässä rengastetaan jokin annetuista vaihtoehdoista.

6. Sijaitseeko vapaa-ajan asuntonne...

järven tai lammen rannassa	1	meren saarella	4
järven tai lammen saarella	2	joen rannassa tai joen saarella	5
meren rannassa	3	jossain muualla ilman rantaa?	6

Esimerkki 2. Joissakin kysymyksissä on useampia osioita. Vastatkaa jokaiseen niistä.

35. Onko kotitaloudellanne tietoa vapaa-ajan asuntonne lähiseudun...

	kyllä, riittävästi	kyllä, jonkin verran	ei ollenkaan	en osaa sanoa
a. tapahtumista?	1	2	3	9
b. palveluista?	1	2	3	9
c. harrastusmahdollisuuksista?	1	2	3	9

Palauttakaa lomake oheisessa palautuskuoressa Tilastokeskukseen.

Aluksi vakituiseen asuntoon ja asuinpaikkakuntaanne liittyviä kysymyksiä:

*Rengastakaa sopivinta vaihtoehtoa vastaava numero
tai kirjoittakaa vastauksenne sille varattuun tilaan.*

1. Missä kunnassa vakituinen asuntonne (ei vapaa-ajan asunto) sijaitsee?

Kunnan nimi: _____

2. Onko talo, jossa vakituinen asuntonne sijaitsee:

yhden asunnon pientalo	1
kahden asunnon pientalo (esim. paritalo)	2
rivi- tai ketjutalo.....	3
asuinkerrostalo (myös ns. luhtitalo).....	4
muu rakennus	9

3. Onko asuinalue, jossa vakituinen asuntonne sijaitsee:

kaupungin keskusta-alue.....	1
esikaupunkialue tai lähiö	2
kuntakeskus.....	3
muu kunnan taajama.....	4
kunnan tai kaupungin haja-asutusalue	5

4. Vakituisen asuntonne pinta-ala yhteensä? _____ m²
(pois lukien kuistit ja ullakot sekä erilliset sauna- ym. piharakennukset)

Vapaa-ajan asuntoa koskevat kysymykset:

*Mikäli teillä on useita vapaa-ajan asuntoja, vastatkaa sen vapaa-ajan
asunnon osalta, jolla yleensä oleskelette pisimpään.*

5. Missä kunnassa vapaa-ajan asuntonne sijaitsee?

Kunnan nimi: _____

6. Minä vuonna vapaa-ajan asuntonne on rakennettu?

Vuonna: [] [] [] []

7. Onko vapaa-ajan asunnollanne tehty peruskorjausta?

- kyllä 1 ⇒ 7b. Jos kyllä, minä vuonna peruskorjaus tehtiin? _____
 ei..... 2 ⇒ Kysymys 9.
-

8. Mitä seuraavista kohteista peruskorjaukset koskivat?

- lattia-, seinä- tai kattorakenteita (myös lisälämmöneristyksen...)... 1
 ovia tai ikkunoita..... 2
 sähköasennuksia..... 3
 lämmityslaitteita..... 4
 vesi- ja viemärijohtoja..... 5
 jotain muuta, mitä? _____ 6
- _____
- _____
-

9. Mikä oli vapaa-ajan asuntonne käyttötarkoitus, kun se alunperin rakennettiin?

- rakennettiin alun perin vapaa-ajan asunnoksi..... 1
 rakennettiin maatilana asuinrakennukseksi..... 2
 rakennettiin asuinrakennukseksi..... 3
 rakennettiin kaupaksi tai muuksi palvelurakennukseksi..... 4
 rakennettiin muuhun tarkoitukseen, mihin? _____ 5
- _____
- en osaa sanoa..... 9
-

10. Onko kotitaloutenne käytössä:

- 1 auto..... 1
 2 tai useampia autoja..... 2
 ei autoa..... 3
-

11. Vakituisen asuntonne ja vapaa-ajan asuntonne välinen etäisyys kilometreissä (tie- ja / tai vesireitin kautta)? _____ km

12. Mikä seuraavista vaihtoehdoista kuvaa parhaiten mökillenne johtavaa tietä...

- asfalttitie perille..... 1
- öljysoratie perille..... 2 ⇒ öljysoraa on viimeiset _____ km
- soratie perille..... 3 ⇒ soratietä on viimeiset _____ km
- omatekoinen autolla ⇒ tietä on viimeiset _____ km
- ajokelpoinen tie perille..... 4
- kävely- tai pyöräilypolku
perille..... 5 ⇒ polkua on viimeiset _____ km

13. Paljonko teiltä kuluu kesällä keskimäärin aikaa matkustaessanne pysähtymättä vakituiselta asunnoltanne vapaa-ajan asunnolle, mukaan lukien mahdollinen vene- tms. matkat?

[] []
tuntia minuuttia

14. Miten useimmiten kuljette matkan vakituiselta asunnoltanne vapaa-ajan asunnolle?

omalla autolla tai moottoripyörällä.....	1	taksilla.....	6
omalla autolla/moottoripyörällä ja veneellä	2	vuokra-autolla tai kyydillä.....	7
omalla veneellä.....	3	jollain muulla tavalla, miten?.....	8
julkisella kulkuvälineellä.....	4	_____	
julkisella kulkuvälineellä ja taksilla	5	_____	

15. Miten useimmiten liikutte mökkiseudullanne esimerkiksi kaupassakäyntiä ja muuta asiointia varten?

omalla autolla tai moottoripyörällä.....	1	taksilla.....	6
omalla autolla/moottoripyörällä ja veneellä	2	vuokra-autolla tai kyydillä.....	7
omalla veneellä.....	3	kimppakyydillä.....	8
julkisella kulkuvälineellä.....	4	polkupyörällä tai mopolla.....	9
julkisella kulkuvälineellä ja taksilla.....	5	kävellen.....	10

16. Sijaitseeko vapaa-ajan asuntonne:

Ohje: Vapaa-ajan asunnon katsotaan sijaitsevan,

järven tai lammen rannassa	1	meren saarella	4
järven tai lammen saarella	2	joen rannassa tai joen saarella	5
meren rannassa	3	jossain muualla ilman rantaa?.....	6

17. Soveltuuko vapaa-ajan asuntonne:

- ympärivuotiseen käyttöön (pitkäaikaiseen asumiseen talvella)..... 1
- kevät-, kesä- ja syyskäyttöön ja viikonloppukäyttöön talvella..... 2
- pääasiassa vain kesäkäyttöön?..... 3

VAPAA-AJAN ASUNNON OMA

18. Montako vuorokautta vapaa-ajan asuntonne on ollut teidän tai jonkun muun kotitaloutenne jäsenen käytössä viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana?

Kirjoittakaa arvioidut vuorokausimäärät jokaisen kuukauden kohdalle.

(vuorokaudeksi lasketaan ne vuorokaudet, jolloin oleskelu vapaa-ajan asunnolla on kestänyt yli puoli vuorokautta)

<i>kuukausi</i>	<i>vuorokautta</i>	<i>kuukausi</i>	<i>vuorokautta</i>
huhtikuu 2007	_____ vrk	lokakuu 2006	_____ vrk
maaliskuu 2007	_____ vrk	syyskuu 2006	_____ vrk
helmikuu 2007	_____ vrk	elokuu 2006	_____ vrk
tammikuu 2007	_____ vrk	heinäkuu 2006	_____ vrk
joulukuu 2006	_____ vrk	kesäkuu 2006	_____ vrk
marraskuu 2006	_____ vrk	toukokuu 2006	_____ vrk

19. Montako edestakaista matkaa kotitaloutenne jäsenet tekivät yhteensä vakituiselta asunnolta vapaa-ajan asunnolle viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana?

Esimerkiksi nelihenken perheen yhteinen edestakainen matka on 1 matka. Pariskunnan yhteinen edestakainen junamatka on 1 matka.

[_____] [_____] matkaa

VAPAA-AJAN ASUNNON MUU

20. Montako vuorokautta vapaa-ajan asuntonne on ollut muiden kuin kotitaloutenne jäsenten käytössä (joko samanaikaisesti tai erikseen kotitaloutenne jäsenten kanssa) viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana?

Kirjoittakaa arvioidut vuorokausimäärät jokaisen kuukauden kohdalle.

(vuorokaudeksi lasketaan ne vuorokaudet, jolloin oleskelu vapaa-ajan asunnolla on kestänyt yli puoli vuorokautta)

<i>kuukausi</i>	<i>vuorokautta</i>	<i>kuukausi</i>	<i>vuorokautta</i>
huhtikuu 2007	_____ vrk	lokakuu 2006	_____ vrk
maaliskuu 2007	_____ vrk	syyskuu 2006	_____ vrk
helmikuu 2007	_____ vrk	elokuu 2006	_____ vrk
tammikuu 2007	_____ vrk	heinäkuu 2006	_____ vrk
joulukuu 2006	_____ vrk	kesäkuu 2006	_____ vrk
marraskuu 2006	_____ vrk	toukokuu 2006	_____ vrk

21. Oletteko valmis vuokraamaan vapaa-ajan asuntoanne tai antamaan sitä ystävien tai tuttavien käyttöön seuraavien 12 kuukauden aikana?

kyllä 1

ehkä 2

en 3

en osaa sanoa..... 9

22. Onko joku kotitaloutenne jäsenistä käynyt ansiotyössä vapaa-ajan asunnolta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana?

kyllä 1 ⇨ 22b. Jos kyllä, montako päivää yhteensä? _____ päivää
 ei 2 (laskekaa yhteen kaikkien kotitaloutenne
 jäsenten tekemät työt)

23. Onko joku kotitaloutenne jäsenistä tehnyt ansiotyötä eli ns. etätyötä vapaa-ajan asunnollanne viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana?

(ansiotyöksi lasketaan vähintään tunnin työskentely; esim. yksittäisiä puheluita ei tässä lasketa ansiotyöksi)

kyllä 1 ⇨ 23b. Jos kyllä, montako päivää yhteensä? _____ päivää
 ei 2 (laskekaa yhteen kaikkien kotitaloutenne
 jäsenten tekemät työt)

24. Olisitteko itse halukas etätyöhön vapaa-ajan asunnossa nykyisessä työssänne?

en ole työssä / kysymys ei koske minua 9
 työtehtäväni ei sovellu etätyöhön..... 1
 ilman muuta..... 2
 saattaisi olla hyvä ratkaisu 3
 ei tunnu hyvältä ratkaisulta..... 4
 teen jo tällä hetkellä etätyötä vapaa-ajan asunnossa..... 5
 en halua tehdä etätyötä..... 6
 en osaa sanoa..... 7

Seuraavana vapaa-ajan asunnon varustukseen liittyviä kysymyksiä:

- 25a. Vapaa-ajan asuntonne päärakennuksen eri kerrosten pinta-ala yhteensä? _____ m²
 (pois lukien kuistit ja ullakot)

- 25b. Vapaa-ajan asuntonne muiden rakennusten pinta-ala yhteensä? _____ m²
 (esim. sauna, aitta, vaja)

26. Onko vapaa-ajan asunnollanne:
 (voitte vastata tarvittaessa useampaan kohtaan)

verkkosähkö 1
 aurinkopaneelilla tuotettu sähkö..... 2
 generaattori / aggregaatti 3
 muu sähkö, mikä?..... 4
 ei sähkövirtaa saatavilla 9

27. Mikä on vapaa-ajan asuntonne lämmitystapa?

(voitte vastata tarvittaessa useampaan kohtaan)

suora sähkölämmitys.....	1
varaava sähkölämmitys.....	2
öljykeskuslämmitys.....	3
uuni-, takka- tai kamiinalämmitys	4
maalämpöpumppu.....	5
ilmalämpöpumppu	6
jokin irrallinen lämmityslaite.....	7
jokin muu, mikä? _____	8
ei kiinteää eikä irrallista lämmityslaitetta	9

28. Onko vapaa-ajan asunnollanne ns. peruslämpö päällä silloin, kun ette oleskele siellä?

kyllä 1 ⇔ 28b. Jos kyllä, montako lämpöastetta peruslämpö on? _____C°

ei 2

29. Mitä seuraavista varusteista vapaa-ajan asunnollanne on?

maakellari.....	1
puulämmitteinen sauna	2
sähkölämmiteinen sauna.....	3
puulla lämmitettävä vesipata	4
sähkökäyttöinen lämmivesivaraaja.....	5
kaasukäyttöinen lämmivesivaraaja.....	6
aurinkopaneeli veden lämmitykseen.....	7
sähkökäyttöinen ilmastointi/jäähdytyslaite.....	8
suihku.....	9

30. Mitkä seuraavista kodinkoneista ja laitteista vapaa-ajan asunnollanne on? Minkä ikäisiä ne ovat?

Laite	Ikä
sähkökäyttöinen jääkaappi.....	1 _____ vuotta
kaasukäyttöinen jääkaappi.....	2 _____ vuotta
sähkökäyttöinen pakastin.....	3 _____ vuotta
kaasukäyttöinen pakastin	4 _____ vuotta
sähköliesi	5 _____ vuotta
kaasuliesi.....	6 _____ vuotta
puuliesi.....	7 _____ vuotta
mikroaaltouuni.....	8 _____ vuotta
liesituuletin.....	9 _____ vuotta
pölynimuri.....	10 _____ vuotta
pyykinpesukone.....	11 _____ vuotta
kuivauskaappi.....	12 _____ vuotta
kuivausrumpu.....	13 _____ vuotta
astianpesukone.....	14 _____ vuotta
televisio.....	15 _____ vuotta
tietokone.....	16 _____ vuotta

31. Mitä seuraavista varusteista ja laitteista vapaa-ajan asunnollanne on?

soutuvene.....	1
moottorivene, perämoottori.....	2
purjevene.....	3
lankapuhelin.....	4
laajakaistayhteys.....	5
muu internet-yhteys.....	6
mönkijä tai traktori.....	7
moottorikelkka.....	8
moottorisaha (bensakäyttöinen)	9
moottorisaha (sähkökäyttöinen)	10
ruohonleikkuri tai trimmeri	11
puutarhajyrsin	12
klapikone.....	13
painepesuri.....	14

Seuraavana vapaa-ajan asunnon vesi- ja jätehuoltoon liittyviä kysymyksiä:
--

32. Onko vapaa-ajan asunnollanne paineellinen veden sisääntulo?

kyllä 1 ⇒ Kysymys 33.

ei 2 ⇒ Kysymys 35.

en osaa sanoa..... 3 ⇒ Kysymys 35.

33. Kuinka moneen eri rakennukseen vapaa-ajan asunnollanne paineellinen vesi tulee sisälle?

[] rakennukseen

34. Toimiiko paineellinen vedentulo:

vain kesällä 1

sekä kesällä että talvella 2

35. Mistä vapaa-ajan asuntonne käyttöön tuleva juoma- ja ruokavesi hankitaan?

(voitte vastata tarvittaessa useampaan kohtaan)

omasta tai naapurin kaivosta. 1

tuodaan astioissa muualta. 2

vesilaitoksen tai vesiosuuskunnan verkostosta. 3

järvestä, joesta tai merestä. 4

muulla tavoin, miten? _____ 5

36. Mistä vapaa-ajan asuntonne (mukaan lukien saunan) käyttöön tuleva pesuvesi otetaan?

(voitte vastata tarvittaessa useampaan kohtaan)

omasta tai naapurin kaivosta. 1

järvestä, joesta tai merestä. 2

vesilaitoksen tai vesiosuuskunnan verkostosta. 3

muulla tavoin, miten? _____ 4

37. Onko vapaa-ajan asunnollanne jätevesiviemäriä:

keittiössä 1 ⇒ Kysymys 38.

saunassa..... 2 ⇒ Kysymys 38.

WC:ssä..... 3 ⇒ Kysymys 38.

ei viemäriä..... 9 ⇒ Kysymys 40.

38. Miten vapaa-ajan asuntonne jätevedet on viemäroity?

- omaan vedenpuhdistusjärjestelmään 1 ⇨ Kysymys 39.
yhteiseen viemäriverkostoon (vesihuoltolaitoksen,
vesiosuuskunnan, naapurien yhteiseen)..... 2 ⇨ Kysymys 40.

39. Millainen vapaa-ajan asuntonne oma jätevesijärjestelmä on ?

(voitte vastata tarvittaessa useampaan kohtaan)

- purku suoraan ojaan 1
imeytyskaivo tai ns. kivipesä 2
saostuskaivo (-säiliö) ja purku ojaan 3
saostuskaivo (-säiliö) ja imeytys maahan 4
saostuskaivo (-säiliö) ja maasuodattamo..... 5
tehdasvalmisteinen pienpuhdistamo..... 6
umpisäiliö..... 7

40. Millainen on vapaa-ajan asuntonne käymälä?

- ulko-puucee, tavallinen kuivakäymälä..... 1 ⇨ Kysymys 42.
kompostikäymälä ulkorakennuksessa..... 2 ⇨ Kysymys 42.
kompostikäymälä asuinrakennuksessa..... 3 ⇨ Kysymys 42
vesiWC asuinrakennuksessa..... 4 ⇨ Kysymys 41.
jokin muu, mikä?..... 5 ⇨ Kysymys 42.

41. Miten vapaa-ajan asuntonne vesiWC:n jätevedet on viemäroity ?

- jätevedet käsitellään yhdessä muiden talousvesien kanssa 1
johdetaan umpisäiliöön, joka tyhjenetään itse tai esim. naapurin
toimesta..... 2
johdetaan umpisäiliöön, jonka loka-autoyritys tyhjentää 3

42. Miten vapaa-ajan asuntonne jätehuolto hoidetaan?

(vastatkaa jokaiseen kohtaan)

	säännöllisesti	joskus	ei
a. maatuvat jätteet kompostoidaan.	1	2	3
b. osa jätteistä poltetaan.	1	2	3
c. jätteet haudataan maahan.	1	2	3
d. jätteet viedään tien varrella olevaan jäteastiaan.	1	2	3
e. jätteet viedään vakituisen asunnon jäteastiaan.	1	2	3
f. kunnallinen jätehuolto tyhjentää vapaa-ajan asunnon jäteastiat. ..	1	2	3
g. jotenkin muuten, miten?.....	1	2	3

Seuraavana erilaisten palveluiden käyttöön liittyviä kysymyksiä:

43. Kuinka pitkä matka vapaa-ajan asunnoltanne on lähimpään...

	etäisyys	en osaa sanoa
a. taajamaan, jossa on muitakin kauppoja kuin ruokakauppa (ostoskeskus, kirkonkylä tms.)? _____ km	_____ km	☐
b. päivittäistavarakauppaan? _____ km	_____ km	☐
c. terveyskeskukseen? _____ km	_____ km	☐
d. kirjastoon? _____ km	_____ km	☐
e. kunnanvirastoon? _____ km	_____ km	☐
f. postiin tai asiamiespostiin? _____ km	_____ km	☐
g. bussipysäkille? _____ km	_____ km	☐
h. saapuvan postin postilaatikon? _____ km	_____ km	☐

44. Onko kotitaloudellanne tietoa vapaa-ajan asuntonne lähiseudun...

	kyllä, riittävästi	kyllä, jonkin verran	ei ollenkaan	en osaa sanoa
a. tapahtumista?	1	2	3	9
b. palveluista?	1	2	3	9
c. harrastusmahdollisuuksista?	1	2	3	9

45. Onko kotitaloutenne ollut tyytyväinen seuraaviin palveluihin vapaa-ajan asuntonne lähiseudulla viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana?

(mikäli ette ole käyttäneet kyseistä palvelua, ympyröikää vaihtoehto 9)

	erittäin tyytyväine	melko tyytyväine	ei tyytyväinen eikä tyytymätön	melko tyytymätö	erittäin tyytymätö	ei ole käytetty / kysymys ei koske kotitalouttamme
a. kunnanviraston palvelut (rakennusvalvonta, kaavoitus yms.)	5	4	3	2	1	9
b. terveyskeskuspalvelut	5	4	3	2	1	9
c. jätehuolto	5	4	3	2	1	9
d. julkinen liikenne.....	5	4	3	2	1	9
e. taksi	5	4	3	2	1	9
f. kirjastopalvelut	5	4	3	2	1	9
g. harrastuskurssit.....	5	4	3	2	1	9
h. kulttuuritilaisuudet	5	4	3	2	1	9
i. ravintolapalvelut.....	5	4	3	2	1	9
j. ruokakauppojen valikoima	5	4	3	2	1	9
k. liikuntapaikat ja -mahdollisuudet	5	4	3	2	1	9
l. veneily/kalastusmahdollisuudet	5	4	3	2	1	9
m. metsästysmahdollisuudet	5	4	3	2	1	9
n. huoltoasemat	5	4	3	2	1	9
o. erikoisliikkeet.....	5	4	3	2	1	9

46. Onko vapaa-ajan asuntonne sijaintikunnasta lähetetty teille palveluopasta viimeksi kuluneiden 12 kuukauden aikana?

kyllä 1
 ei 2
 en osaa sanoa..... 9

47. Oletteko kiinnostunut ostamaan seuraavia palveluja vapaa-ajan asuntonne lähiseudulta seuraavan 12 kuukauden aikana?

	kyllä	ehkä	ei	en osaa sanoa
a. vapaa-ajan asunnon korjaus- ja rakennustyöt....	1	2	3	9
b. vapaa-ajan asunnon/saunan lämmittäminen	1	2	3	9
c. polttopuiden tekeminen tai hankkiminen	1	2	3	9
d. vartiointi/tarkastuskäynnit.....	1	2	3	9
e. siivous	1	2	3	9
f. vesijohtoverkoston tyhjentäminen talveksi.....	1	2	3	9
g. komposti- tai kuivakäymälän jätteen tyhjennys...	1	2	3	9
h. jätevedenpuhdistamon hoito.....	1	2	3	9
i. lumen auraus.....	1	2	3	9
j. pyykinpesupalvelut.....	1	2	3	9
k. kuljetuspalvelut (palvelulinja, taksi).....	1	2	3	9
l. ruoka- tai muiden ostosten kotiinkuljetus.....	1	2	3	9
m. ateriapalvelut.....	1	2	3	9
n. koneiden ja laitteiden huolto.....	1	2	3	9
o. tavaroiden (esim. harrastusvälineiden, työkalujen) vuokrauspalvelut.....	1	2	3	9
p. rakentamiseen, huoltotöihin tai harrastuksiin liittyvät kurssit.....	1	2	3	9

48. Mistä hankitte vapaa-ajan asunnollanne viikonloppumatalla (tai vastaavan pituisella matkalla) käytettävät päivittäistavarat (elintarvikkeet, juomat ja taloustavarat)?

(voitte vastata tarvittaessa useampaan kohtaan)

vakituiseen asuinkuntanne kaupasta 1
 menomatkan varrella olevasta kaupasta, joka eri kunnassa kuin vapaa-ajan asuntonne 2
 vapaa-ajan asuntonne sijaintikunnan kaupasta 3
 suoramyyntipaikasta (torilta, maatilalta tms.) 4
 jostain muualta, mistä? _____ 5

49. Mistä hankitte vapaa-ajan asunnollanne viikonloppumatalla (tai vastaavan pituisella matkalla) käytettävät muut tavarat ja palvelut?

(voitte vastata tarvittaessa useampaan kohtaan)

vakituisen asuinkuntanne kaupasta/yrityksestä	1
menomatkan varrella olevasta kaupasta/yrityksestä, joka eri kunnassa kuin vapaa-ajan asuntonne	2
vapaa-ajan asuntonne sijaintikunnan kaupasta/yrityksestä	3
jostain muualta, mistä? _____	4

50. Mistä hankitte vapaa-ajan asunnollanne viikonloppumatkaa pidemmällä oleskelulla käytettävät päivittäistavarat (elintarvikkeet, juomat ja taloustavarat)?

(voitte vastata tarvittaessa useampaan kohtaan)

vakituisen asuinkuntanne kaupasta	1
menomatkan varrella olevasta kaupasta, joka eri kunnassa kuin vapaa-ajan asuntonne	2
vapaa-ajan asuntonne sijaintikunnan kaupasta	3
suoramyyntipaikasta (torilta, maatilalta tms.)	4
jostain muualta, mistä? _____	5

51. Mistä hankitte vapaa-ajan asunnollanne viikonloppumatkaa pidemmällä oleskelulla käytettävät muut tavarat ja palvelut?

(voitte vastata tarvittaessa useampaan kohtaan)

vakituisen asuinkuntanne kaupasta/yrityksestä	1
menomatkan varrella olevasta kaupasta/yrityksestä, joka eri kunnassa kuin vapaa-ajan asuntonne	2
vapaa-ajan asuntonne sijaintikunnan kaupasta/yrityksestä	3
jostain muualta, mistä? _____	4

52. Kuinka paljon osallistutte mökkipaikkakuntanne elämään ja toimintoihin?

	paljon	jonkin verran	vähän	ei juuri lain- kaan
a. vapaamuotoinen kanssakäyminen paikkakuntalaisten kanssa	1	2	3	4
b. osallistuminen tapahtumiin ja tilaisuuksiin	1	2	3	4
c. osallistuminen harrastus- talkoo- tai yhdistystoimintaan.....	1	2	3	4
d. kanssakäyminen muiden vapaa-ajan asukkaiden kanssa	1	2	3	4

53. Kuinka tärkeitä seuraavat toiminnot ja asiat ovat teille vapaa-ajan asunnollanne?

	hyvin tärkeä	melko tärkeä	ei lainkaan tärkeä	ei koske minua	en osaa sanoa
a. voin omistautua harrastuksilleni.....	1	2	3	4	9
b. saan olla luonnossa.....	1	2	3	4	9
c. voin nauttia hiljaisuudesta.....	1	2	3	4	9
d. pääsen irtautumaan työstä ja arjesta.....	1	2	3	4	9
e. saan tehdä ruumiillista työtä (polttopuita, rakennustöitä, metsän raivausta).....	1	2	3	4	9
f. saan hoitaa pihaa ja puutarhaa.....	1	2	3	4	9
g. pääsen kalastamaan tai metsästämään.....	1	2	3	4	9
h. voin marjastaa tai sienestää.....	1	2	3	4	9
i. saan olla perheeni kanssa.....	1	2	3	4	9
j. saan olla sukulaisteni kanssa.....	1	2	3	4	9
k. saan olla ystäväni kanssa.....	1	2	3	4	9
l. saan tavata naapureita.....	1	2	3	4	9
m. voin osallistua paikkakunnan kulttuuri- ja muihin tapahtumiin.....	1	2	3	4	9

54. Miten aiotte käyttää vapaa-ajan asuntoanne seuraavan 5–10 vuoden aikana?

olen tehnyt päätöksen vapaa-ajan asunnolle muuttamisesta	1
haluaisin muuttaa vapaa-ajan asunnolle pysyvästi	2
käyttö lisääntyy.....	3
käyttö pysyy ennallaan.....	4
käyttö vähenee.....	5
aion luopua vapaa-ajan asunnosta.....	6
en osaa sanoa.....	9

55. Aiotteko muuttaa vapaa-ajan asuntonne ominaisuuksia tai varustetasoa seuraavan 5–10 vuoden aikana (esimerkiksi muuttaa talvikäyttöön soveltuvaksi, laajentaa, uusia lämmitysjärjestelmää tai vesihuoltoa)?

kyllä	1	⇒	Kysymys 56.
en.....	2	⇒	Kysymys 57
en osaa sanoa.....	9	⇒	Kysymys 57

56. Kuvatkaa, millaisia muutoksia olette suunnitellut tekevänne koskien vapaa-ajan asuntonne ominaisuuksia tai varustetasoa?

Lopuksi kotitalouttanne koskevia taustakysymyksiä:

Kotitalouden muodostavat samassa asuinhuoneistossa vakituisesti asuvat henkilöt.

57. Kotitaloutenne koko? _____ henkilöä

58. Kuinka moni kotitalouteenne kuuluvista henkilöistä on...

alle 18 -vuotiaita _____ henkilöä

18 - 30 -vuotiaita _____ henkilöä

31 - 50 -vuotiaita _____ henkilöä

51 - 65 -vuotiaita _____ henkilöä

yli 65 -vuotiaita _____ henkilöä

59. Paljonko ovat keskimäärin kotitaloutenne yhteenlasketut kuukausitulot veroja vähentämättä (=bruttotulot) mukaan laskien veronalaiset sosiaaliuudet?

_____ euroa kuukaudessa

Kiitos vaiivannäöstänne!